

Povestea unei operații
Perspectivă psihologică și filozofică

Ion Irimie

Cuprins

1. Frazе de început.....	2
2. Până la operație.....	3
3. Operația și după operație.....	27
4. La recuperare.....	39
5. Stări de spirit sau gânduri, gânduri.....	44
5.1 Despre cei de aproape.....	44
5.2. Pe tema durerii.....	49
5.3. Problema sensului vieții.....	57
5.4. Gânduri de bilanț.....	60
5.5 Despre câțiva foști studenți.....	71
5.6. Formele ieșirii din lume. Incursiune filozofică.....	85
5.7. Despre bāsism.....	96
6. Fără concluzii.....	104

1. Fraze de început

Când am terminat de scris *Aduceri aminte* nu bănuiam că viața îmi va mai aduce vreun inedit. Credeam, pe atunci, că firul vieții mele se va derula liniar și că la cele scrise nu voi mai avea nimic de adăugat.

Dar iată că n-a fost să fie așa. Viața mi-a rezervat o mare surpriză, surpriză care mă face să pun din nou mâna pe condei și să mă mișc cu el prin zone mari de aduceri aminte. Este vorba de surpriza flenduririi uneia din valvele inimii mele, flendurire denumită medical "insuficiență mitrală severă". Această insuficiență era însoțită de o aritmie destul de avansată și destul de periculoasă.

Venind la modul cel mai neașteptat, cele două necazuri de sănătate m-au pus în fața unei mari alternative de viață: să accept o operație care să mă pună în condiția unui om cât de cât sănătos sau să refuz operația și să-mi duc zilele pe care le-aș mai fi avut de dus ca un bolnav, ca unul care, în orice zi sau în orice clipă, își poate aștepta sfârșitul. După ceasuri și zile de firească frământare, după consultări cu fiica mea, Anca, și după destul de multe insistențe ale medicului cardiolog, am optat pentru operație. Am acceptat să se umble cu bisturiul pe undeva prin jurul inimii și chiar în interiorul acesteia. Medicii m-au asigurat că totul va fi bine, că, după cum arată mușchiul inimii, arterele și venele din jur, riscurile legate de operație n-ar fi mai mari de trei la sută. În fața unei asemenea cifre am dat crezare șanselor mele de reușită. Le-am dat eu crezare, dar gândul că aș putea fi printre cei trei dintr-o sută nu era un gând de neglijat. Cu toată grija și cu toată trecerea de acel trei la sută, mi-am zis: *Ionică, la operație!* Dar, pentru a scrie despre operație și despre toate cele care i-au urmat, să încep cu începutul.

2. Până la operație

Era într-o zi frumoasă de vară, era prin iulie. Era o zi de joi, zi în care, după toate cele ale dimineții, pe la ora nouă, am plecat să-mi duc la Xerox cartea *Informație și cauzalitate*. Era făcută ultima corectură și nu voiam s-o dau editurii fără să-mi rămână și mie un exemplar. La Xeroxul pe care-l frecventam, domnița de acolo mi-a spus că ar avea nevoie cam de două ore. În acest caz nu-mi rămânea altceva de făcut decât să-mi caut ceva pe ulițele Clujului.

Ieșit de la Xerox, m-am gândit să văd, cu mobilul, dacă nu cumva este prin oraș și aceea căreia în scris îi spun, pur și simplu, "V". Am aflat că-i și ea prin oraș și încă chiar pe aproape. Ne-am înțeles să ne întâlnim.

După întâlnire, am condus-o până la mașina 35, stația de la Operă, ca să se ducă la "ai mei". Așa le zice ea celor din familie – fiică, ginere și două nepoate.

După despărțire, mi-am reluat drumul spre Xerox. În acest drum, cam pe la Librăria Universității, m-am întâlnit cu buna mea prietenă Ban Camelia. Cu ochii ei de medic, aceasta și-a dat imediat seama că ceva nu-i în ordine cu mine. "Ionică, ce-i cu tine? Tu ești grav bolnav. Tu nu ai ochii tăi, fața ta, ceva nu-i bine. Te rog să iei rapid un taxi și să te duci acasă. Iar mâine, la doctori!" Eu i-am zis că poate arăt rău din cauza verii. Ea mi-a replicat că nu-i vorba de nicio vară, că e vorba de ceva necaz de sănătate.

După ce am mai condus-o câțiva pași, m-am despărțit de ea cu promisiunea că, după Xerox, mă voi duce imediat acasă. "Dar cu un taxi, nu pe jos", m-a atenționat ea, pe un ton foarte categoric.

După Xerox, dându-i Cameliei toată ascultarea, m-am dus până în Piața Păcii, am luat un taxi și m-am dus acasă. Nici n-am apucat să intru bine în casă, că sună telefonul. Camelia mă

controla dacă am ajuns cu bine acasă. Telefonul ei m-a pus pe gânduri. Mi-am dat seama că ceva nu-i de joacă dacă ea îmi dă un așa telefon. Dar m-am odihnit un pic și parcă am uitat de avertismentele ei. După o noapte în care am dormit destul de bine, m-am gândit că parcă aș putea face față invitației pe care i-am făcut-o prietenului Vanea Semeniuc de-a veni să mâncăm împreună. El era abia venit de la țară și nu prea avea mare lucru prin frigider. Mâncare caldă, în niciun caz. Cu Vanea am mâncat, am băut parcă un pahar de vin, am făcut un pic de politică și ziua de vineri s-a dus. Urma sâmbăta. Pentru această zi acceptasem invitația unei bune prietene, pe nume Any, la ceva papanăși. Cu bune ceasuri înainte de ora plecării, am simțit tot mai clar că n-o să pot onora invitația. Mă simțeam așa de sfârșit încât mă gândeam că n-o să pot ajunge la ea, chiar dacă aș fi luat un taxi. Nu eram sigur că voi putea urca cele câteva trepte până la apartamentul ei. Această nesiguranță m-a îndemnat să pun mâna pe telefon și să-i spun că nu mă simt bine și că o rog să amânăm papanășii. Noroc că încă nu apucase să-i facă! Ea m-a înțeles și m-a rugat să am grijă de mine.

Am lenevit toată ziua. A venit noaptea și mă gândeam că somnul mă va pune pe picioare. N-a fost să fie așa. Dimineața nu m-am simțit bine. Parcă amețeam de cum încercam să mă scol în picioare. Dar, în zi de duminică, unde să te duci?! După o vreme, pe când am realizat că până luni nu voi putea rezista, m-am gândit să-i dau un telefon medicului meu cel mai apropiat, Dan Vlăduțiu. El a fost și este nu numai un bun medic, dar și un bun prieten. Îmi cunoștea necazurile de sănătate de mult timp și mi le cunoștea foarte bine. I-am spus despre ce este vorba și el mi-a zis: "Domnule Ionică, acum este ora 10, la 11 vin să vă iau cu mașina și vă duc la clinică." Așa s-a și întâmplat. Când m-a văzut cum arăt și-a dat imediat seama că trebuie să mă ducă nu la clinica lui, ci la cardiologie. Drept urmare, direct la Institutul Inimii.

Aici, o domniță pe nume Ranca m-a luat imediat în primire și, după un consult de rutină, m-a dus la un ecograf. După spusele ecografului, aveam o valvă destul de rău funcțională și, drept consecință, a fost luată decizia de imediată internare. Mi s-a dat, încă înainte de a ajunge în salon, o injecție în burtă, deoarece, cu fibrilația care-mi însoțea insuficiența mitrală, puteam oricând și foarte ușor face pe undeva vreo embolie. Cu fel de fel de analize și cu fel de fel de medicamente am fost reținut în Institutul Inimii mai bine de o săptămână.

După internare, doctorul Vlăduțiu a înștiințat-o pe Anca despre cele întâmplate și despre locurile în care am ajuns. Anca a luat imediat legătura cu domnișoara Kovacs, doctorița care avea în grijă bolnavii din mai multe saloane, inclusiv cel în care am fost internat și eu. Într-un fel sau altul, Anca a urmărit zilnic evoluția situației mele; într-un anume fel, mă monitoriza de la distanță. Ea a vrut și a insistat să vină imediat și să mă ducă cu avionul la Freiburg. Eu am mai potolit-o și i-am spus să mă mai lase câteva zile pe seama medicilor din Cluj, medici care să mă mai pună un pic pe picioare. Am mai insistat să nu fiu luat din clinică și urcat direct în avion. Până la urmă, a fost de acord și, după ce am ieșit din clinică, în prima duminică, a și venit după mine.

A trebuit să-mi înving teama de avion și să accept zborul până la München. De la München până la Freiburg, cu mașina. Anca a venit la München ca să ia avionul deoarece numai de aici era avion direct la Cluj.

După drumul cu avionul și cu mașina, iată-mă în cămăruța mea din Freiburg.

A doua zi am și fost dus de Anca la Herzzentrum - Centrul Inimii – din Bad Krozingen, o localitate la vreo 25 de kilometri de Freiburg. Anca știa că acolo-i cel mai bun centru pentru probleme de inimă. Mai știa că acolo profesorul Neumann este unul din cei mai căutați cardiologi din Germania. La Hezzentrum, după câteva

investigații de început, mi se spune că problemele legate de Klappe - așa li se zice la valve în germană – nu au alt leac decât operația.

Fără operație, aș mai putea-o duce o vreme – nu se știe cât – dar nu ca un om sănătos, ci ca un om bolnav, ca unul care oricând ar putea închide ochii.

În România, despre operație nu s-a zis nimic. Ceva mai târziu am aflat că, pe la noi, operații de înlocuire a valvelor nu se fac la cei care au trecut de 80 de ani.

În Germania atenția s-a concentrat pe valvă și nu pe aritmia sau fibrilația care-mi însoțea insuficiența mitrală severă. În Germania, dacă am pus în discuție problema vârstei, mi s-a spus că pe la ei se fac operații la orice vârstă, chiar și la peste 92 de ani.

Cum s-a pus în discuție problema operației, urma să fie investigate și alte organe vitale – ficat, plămâni, rinichi, vene, artere etc. Pentru toate acestea devenea necesară internarea. Fiind, în principiu, de acord cu operația, am convenit că a doua zi să revenim în clinică pentru internare. Așa am ajuns în secția profesorului Neumann, în camera 608.

Am dat, aici, peste o încăpere cu un singur pat și cu toate dotările necesare. Patul era făcut în așa fel că se putea regla foarte ușor mai jos sau mai sus, mai sus la picioare sau mai jos la cap, numai prin apăsarea a două butoane, butoane aflate foarte la îndemână. Lângă pat era o noptieră cu un telefon și cu o telecomandă. Televizorul era fixat la perete exact în fața celui care urma să stea în pat. Noptiera mai avea un fel de măsuță mobilă care, la nevoie, devenea măsuță de servit masa. În jurul noptierei erau fel de fel de prize. Erau, mai ales, butoane pentru sunat sora, în caz de nevoie. Erau asemenea butoane nu numai lângă pat, dar erau și în baie, erau lângă chiuvetă, lângă scaunul de sub duș, ba chiar și la toaletă. Totul era teribil de curat și de pus la punct.

Nici n-am apucat să mă obișnuiesc cu toate cele din jur, că a

apărut o soră să mă întrebe dacă vreau să mănânc în cameră sau în sala restaurant. Cum îmi era teamă că mă voi rătăci căutând restaurantul, am zis că prefer în cameră. După acest răspuns m-a întrebat ce vreau să mănânc la prânzul de a doua zi. În ziua respectivă apucasem să mănânc, împreună cu Anca, în sala restaurant. Mirat de întrebarea cu cele de a doua zi, am întrebat și eu cam ce pot alege. Mi s-a spus că, de fiecare dată, pentru supă și felul doi, pot alege din trei feluri. Drăguța de soră mi-a și citit ceva de pe o listă de meniu. N-am prea înțeles eu mare lucru și drept urmare i-am spus că-i "egal", adică orice. Sora mi-a spus, zâmbind, că "egal" nu este. Ca să ies din încurcătură i-am luat lista și am pus degetul pe primul fel de supă și pe primul fel de felul doi.

Intrarea în clinică ducea într-un hol mare, hol înconjurat pătratic de clădiri de șase etaje. Acoperișul holului era de sticlă și, drept urmare, era foarte bine luminat cu lumină naturală. În centru era o fântână arteziană, iar în jur – bănci pline de pacienți și cabinete de diagnostic. Etajele celor patru clădiri centrale erau legate prin lifturi mari și silențioase, iar legătura cu clădirile periferice se făcea prin coridoare largi și luminoase. Din holul central, un coridor ducea spre o sală de mese și spre o cofetărie foarte bine aprovizionată. Restaurantul avea sistem de autoservire și putea fi folosit atât de către pacienții clinicii cât și de către vizitatori. Pacienții care mâncau la restaurant nu-și plăteau consumația, ci își prezentau numărul de cod.

Saloanele pentru cei internați erau înșirate pe o parte a unui coridor și erau numerotate de la unu până la opt. Eu am fost internat în *section 6, Zimmer 608*. Pe același coridor, pe o altă parte a lui, era un hol mare pentru cele două lifturi, erau scări care duceau spre etajele de jos, era o sală mare de primire a celor care veneau în vizită. În această sală era un frigider plin cu sucuri, cu sticle mici de bere și cu câteva feluri de iaurturi. Un anunț

așezat lângă frigider îi ruga pe pacienți să folosească cele din frigider numai pentru ei, nu și pentru musafiri. În acest loc se putea prepara un ceai sau o cafea, se puteau servi portocale, mere, banane etc., la discreție. Cu precizarea, și în acest caz, că numai pentru pacienți.

Pe partea de coridor opusă saloanelor era și camera surorilor. Într-un calculator performant, ele înregistrau toate datele legate de pacienți, de bolile și tratamentul lor. Aceste date vizau de la tensiunea arterială, luată de cel puțin de două ori pe zi, până la greutatea corporală, măsurată în fiecare dimineață.

Văzându-mă în fața tuturor celor prezentate mai sus, nu puteam să nu mă gândesc, cu destulă durere în suflet, la cele din România, mai ales la cele întâlnite în Institutul Inimii. Acest Institut este o construcție destul de recentă și totuși este relativ departe de cele mai palide performanțe germane. Din multe puncte de vedere noi încă ne mișcăm, și ne vom mișca încă mult timp, în condițiile mersului cu un Trabant, pe când nemții se mișcă mai de demult în condițiile de confort pe care le asigură un Mercedes de ultimă generație. Comparația aceasta am mai făcut-o. Acum o repet din perspectiva celor văzute și trăite pe viu în cele două clinici profilate pe cardiologie.

Ceea ce am apreciat, totuși, la Institutul Inimii a fost că toaleta nu mai era doar la capătul coridorului, ci era o toaletă, o chiuvetă și un duș între două camere. Toate acestea erau folosite doar de șase persoane. Saloanele pentru bolnavi sunt, în această clinică, doar de maximum trei paturi.

Doctorii, departe de a umbla pe la bolnavi cu computerul după ei, umblau și acum cu un adevărat braț de dosare. Butoanele pentru a chema pe cineva în caz de nevoie erau doar câte unul pentru fiecare pat.

Ceea ce mi s-a părut că s-ar apropia de ceea ce am văzut în Germania a fost curățenia. De asemenea, am remarcat ca fiind

complet comparabilă cu cea din Germania competența medicilor. Tot ce a fost diagnosticat la Cluj, cu aparatură mai puțin performantă, a fost pe deplin confirmat în Herzzentrum. Același lucru se poate spune și despre tratament. Injecții în burtă mi s-au dat și în România și în Germania, marcumar – un anticoagulant – am luat, în foarte stricte condiții de control, și în Cluj, și în Bad-Krozingen.

De ce în România se pune limita de vârstă pentru operațiile cu valve, operații pe care și medicii noștri le fac la modul curent, n-am prea înțeles. Dar, deciziile sunt decizii. Probabil că pe la noi se consideră că doar pentru un an, doi de viață în plus nu se merită și nu se riscă.

După această scurtă paranteză de gânduri comparative, să revin la zilele internării și la esențialul lor.

Cum nemții au pus în discuție operația și cum acceptul de principiu era deja dat, medicii care se ocupau de inima mea au început pregătirile. Mi-a fost pusă sub control funcționalitatea tuturor organelor vitale – plămâni, ficat, rinichi, valori sangvine. Mi-a fost făcută o coronografie să se vadă cam în ce stare se află sistemul venelor și al arterelor. În analiza acestui sistem, am fost supus primei anestezii totale. Am fost consultat de tot ceea ce putea indica vreun risc în procesul operației. După toate aceste analize mi s-a spus că, potrivit estimările lor, fenomenele de risc ar fi doar de trei procente.

Am fost eliberat din clinică cu decizia de a reveni de cum se va întoarce din concediu chirurgul ales de Anca pentru operație. Acest lucru se întâmpla cam după vreo trei săptămâni. Eram în luna lui august, luna concediilor.

Ajuns acasă, cu decizia de operație după mine, parcă am căzut pe gânduri, parcă ceva îndoieli au început să-mi umble prin minte. Oare nu cumva medicii mei sunt prea optimiști? Să fie ei oare chiar așa de siguri pe acel trei la sută? Chiar dacă-i așa, oare

nu se poate întâmpla să fiu chiar eu unul dintre cei trei? Chiar dacă e mic, orice risc rămâne un risc.

Cu asemenea îndoieli și întrebări, mi-am dat seama că problema *da* sau *nu* a operației nu-i încheiată, că ea mai poate fi gândită și chiar rediscutată. Rediscutată cu Anca și cu medicii.

Ca urmare a unor asemenea gânduri, în capul meu a început o bătălie pe viață și pe moarte, cum s-ar spune, între argumentele pro și contra, pro și contra operației.

Până la urmă, aceste argumente s-au constituit în două voci, voci care, mai ales în ceasurile mele de insomnie, strigau destul de tare una la alta. Era o mare voce a sănătății și a vieții și una, nu mai puțin insistentă, a bolii și a morții.

Ceea ce părea a fi destul de curios era faptul că vocea bolii și a morții era împotriva operației. Morții nu-i plăcea, probabil, procentul prea mic al riscului. Ea conta, probabil, pe faptul că de pe acum are o mână pusă bine pe mine și că, fără operație, în curând o va putea pune și pe a doua.

În numele unei asemenea socoteli, vocea morții îmi spunea că am trăit destul, că după 82 de ani vine timpul ca și morții să i se lase un anume spațiu de mișcare. Îmi spunea că de acum trebuie să fiu mulțumit, că doar sunt printre cei norocoși, dintre cei care se nasc câți ating o asemenea vârstă? Îmi spunea că trebuie să fiu mulțumit cu cât am citit deoarece toate cărțile nu se pot citi. Să fiu mulțumit cu cât am scris pentru că toate câte vrea cineva să le scrie nu se pot scrie. Să-mi fie destul cu cât am văzut – toate nu se pot vedea -, să-mi fie destul și cu cât am iubit. Toate câte îți plac nu se pot iubi. De pe acum, mi se mai spunea, cam toate laturile mari ale vieții se cam încheie. În dreptul lor se mai pot pune doar niște puncte, puncte.

Tot din perspectiva argumentului "ai trăit destul", vocea bolii a ținut să-mi aducă aminte că mi-am depășit cu destul de mult speranța de viață. Nu-i destul că, în loc de 2.000, am ajuns la

2012?! Speranța de viață de până în 2.000 mi-am stabilit-o singur pe când aveam doar șase anișori. Jucându-mă cu scrierea numerelor de la 1936 până la 2000, mi se păreau așa de multe... Mi-am umplut tăblița cu ele. După ce am numărat cele de pe tăbliță, țin minte că m-am întrebat: oare o să trăiesc eu până în 2.000? Și iată că am trăit. În acest sens, vocea morții avea dreptate.

În insistențele ei, vocea bolii și a morții îmi mai zicea că până la ziua ei - adică ziua morții – nu mai poate fi așa de mult și că, drept urmare, n-ar avea rost nici riscul operației și nici suferința de după. Mi se aducea încă o dată aminte că, în cazul umblării cu bisturiul pe la inimă, orice risc mic poate devin unul cât se poate de mare.

La cele zise de vocea morții pe tema vârstei și a depășirii speranței de viață, vocea sănătății îi răspunde: Cee?! Tu îți permiți să vorbești că viața a fost destulă?! Tu zici că după 80 de ani ar veni vremurile tale?! Tu n-ai dreptul la așa argumente. Și nu ai pentru că tu te scalzi în eternitate. Te joci cu ea. În raport cu aceasta, viața, și dacă ar fi de câteva sute de ani, tot un fel de nimic rămâne. Pentru că ești veșnică, poetul s-a cutremurat de tine. "Nu de moarte mă cutremur, ci de veșnicia ei", zicea poetul poezilor noștri. Pentru că ești veșnică și pentru că ești neant, nimeni, nimeni nu te dorește și nu te poate dori. Tu, oricât de târziu, oricum ești prea devreme. Vremea ta nu-i nicicând. Viața de aceea e viață să nu se lase în ghearele tale, viața ca viață e făcută ca să ți se împotrivescă până la ultima ei suflare. Regula sfântă a vieții este de a dori mereu și mereu lumina dimineții și de a fugi, mereu și mereu, de întunericul nopții tale.

Îi mai spui celui care acum se confruntă la modul direct cu tine că a făcut destule și că trebuie să fie mulțumit, că "toate nu se pot face". Uیți însă că operația îi dă șansele revenirii la o viață normală. La o viață în care ar mai putea citi, scrie, călători, ba

chiar că ar mai putea iubi. Și atunci? Și atunci cum să nu se merite riscul operației și cum să nu se accepte cele câteva zile de eventuală suferință. Aceste zile vor trece și vor veni zilele frumoase ale sănătății. În numele acestor zile, cum să nu-i lăsăm pe medici să-și dovedească forța, cum să nu-i lăsăm să întoarcă moartea din drum?"

La toată această frumoasă pledoarie, vocea morții își are replica ei. În această replică i se reproșează vieții că prea a jucat totul pe o singură carte. Și atrage atenția că viața ca viață are, în chiar țesătura ei, și firele morții. Și aceasta nu doar în sens heideggerian, nu doar în sensul că de fapt murim de când ne-am născut. Nu în sensul că viața ar fi, în chiar esența și esențele ei, "mișcarea într-o moarte", ci în sensul mai prozaic, în sensul că ea nu are doar anii tinereții și maturității, ci și pe cei ai bătrâneții. Or, după 80 de ani doar despre așa ceva se mai poate vorbi. După 80 de ani, perspectiva mai apropiată a morții nu poate fi ignorată.

În numele unei asemenea perspective, toți cei mai în vârstă își doresc foarte mult o moarte cât mai ușoară. Își doresc și mai mult să moară fără a-i necăji prea mult pe cei dragi și pe cei din jur. Vor să nu ajungă la neputință. Din acest punct de vedere, poate că ar fi bine ca boala de acum să fie lăsată să-și producă toate efectele. O altă boală s-ar putea întâmpla să fie mai urâtă și mai grea. Decizia românilor de a nu opera insuficiențele mitrale la cei de peste 80 de ani s-ar putea să nu fie lipsită de un grăunte de raționalitate.

La acest punct al disputei, vocea sănătății și a vieții intervine din nou. Intervine și îi zice adversarei sale că orice boală poate fi stopată. Dacă există operație la îndemână, de ce să fie lăsată boala să-și facă jocul până la capăt? De ce să-i fie permis să facă dintr-un sistem de celule o grămadă de molecule?

Trebuie făcut acest lucru cu atât mai mult cu cât nici Anca și nici Sergiu nu se sperie de eventualele neazuri ulterioare. Pe de o

parte, ei sunt, fără nicio rezervă, de partea operației, de partea șansei de a-l face pe Micu să fie cât mai mult și cât mai sănătos pe lângă ei. Ei vor să-l vadă cum coboară și cum urcă dealul, cum se duce pe jos până la Münster Platz, cum face mici cumpărături. Ei vor să-l aibă, mereu și mereu, pe lângă ei ca să-i răsfețe zilnic cu câte un sirop de portocale și, din când în când, cu sarmale sau cu zacuscă. Dar cel mai mult și mai mult vor să-l aibă cu ei pentru a-i putea spune încă în multe, multe zile "Noapte bună" și "Bună dimineța, Micule!"

Pe de altă parte, vrea și Micu să mai fie pe lângă ei. Și vrea să fie nu numai din toate motivele invocate mai sus, dar și din dorința lui de a le urmări încă multă vreme evoluția. Vrea și Micu s-o vadă cât mai mult cum vine Anca de la clinică, vrea și el să-l vadă pe Sergiu cum își termină facultatea și pe ce drumuri o va lua după aceea. Vrea tare, tare mult să-i vadă mireasa și, de ce nu, vrea să ajungă să se vadă străbunic. Toate aceste năzuințe întru viitor, dragă voce a bolii, sunt argumente puternice în favoarea operației, argumente pe lângă care nu se poate trece.

Dar Micu își vrea încă vreo câțiva ani de sănătate nu numai din motive de viață de familie. El vrea să mai fie și pentru cei din țară, pentru cei de acasă. El vrea din toate adâncurile voinței lui să se mai ducă o dată în Buia, să-și mai vadă frații și surorile, să-și mai vadă ulițele copilăriei. Să mai ajungă o dată în coastă, la mormântul părinților. El vrea să mai ajungă cel puțin o dată la Cluj. Vrea să se mai plimbe pe străzile lui și pe coridoarele Universității. Vrea să mai poată trece și pe la ușile sălilor în care a învățat și apoi a glăsuit ani și ani de zile. Vrea să se mai poată întâlni cu Vanea și cu Mia, prietenii lui de-o viață. Vrea să mai discute cu ei un pic de politică și un pic de filozofie. Vrea să se mai ducă la mămăliga cu brânză pregătită de Soruca și de Bubu. Vrea să-și onoreze, și pe mai departe, toate cele presupuse de întâlnirile lui de duminica.

Ar vrea Micu să mai ajungă și pe la Wupertal, pe la Puiu și Maia, pe la Mario și Ligia. Ar vrea să le mai vadă pe Carla și pe Laura.

La toate aceste argumente de suflet, vocea non-operație a replicat destul de palid. Ea a revenit la argumentul că, din toate cele de mai sus, a fost destul și că aș putea închide ochii mulțumit, ba chiar foarte mulțumit. Destul cu sentimentele de familie, destul cu cele ale profesiei, destul cu prietenii și cu iubirile. Drept urmare, îmi șoptea vocea bolii, m-aș putea despărți de toate acestea cu conștiința curată și împăcată. Încă o dată a contat faptul că, odată și-odată, o clipă a despărțirii absolute va veni și că poate-i mai bine acum decât undeva mai târziu. Chiar învinsă prin operație, insuficiența rebelă lasă urme, urme care nu știi când și nu știi cum își vor juca jocul. Oricum, pare a fi mai bine să mori pe când ești încă în picioare și nu când te muți doar dintr-un pat în altul.

Când a băgat de seamă că vocea bolii și a morții bate în retragere, că începe să se repete, vocea operației, încet-încet, s-a retras și ea din dispută. Știa de pe acum că decizia va rămâne aceea de la început. Mai știa că dacă, pe la începuturi, această decizie avea niște temeieri prin excelență instinctive, după toate pledoariile ei, ea a câștigat și o destul de solidă legitimare rațională. Prin toată această legitimare, s-a dovedit că disputa pro și contra operației n-a fost, de fapt, o antinomie perfectă. În toate condițiile date, balanța înclina de partea operației.

În favoarea aceleiași înclinări mai pledau și câteva argumente care veneau dintr-o altă zonă a vieții mele. Aceste argumente n-au apucat să fie puse în discuție. Ele au rămas pe seama mea. Este vorba de acele argumente care țin de deschiderile mele spre zone ale vieții politice.

La propriu, eu nu am fost un om politic, nu mi-am părăsit niciodată meseria pentru a deveni activist. În același timp, însă, n-

am fost nici unul care să se sustragă de la orice fel de angajare politică. Dacă Cetatea m-a pus în fața unor sarcini de ordin politic, mi le-am îndeplinit cu destulă conștiinciozitate. De acum însă nu mai poate fi vorba de așa ceva. De acum nu-mi rămâne decât să privesc de la mare distanță la ceea ce se petrece pe unele scene ale vieții politice.

Prima scenă ar fi aceea a țării, ar fi aceea pe care, într-o vreme, am făcut și eu ceva figurație. Acum îmi doresc din toată inima ca operația să mă ajute să prind vremurile în care această scenă să fie scăpată de Băsescu și de băsism.

Într-o vreme mi-am dorit să trăiesc să văd țara scăpată de Ceaușescu și de ceaușism, de dictatura, de cultul și de socialismul primitiv al acestuia. Acum parcă vreau și mai ardent să văd România fără catastrofa Băsescu și fără băsism. Dictatura acestuia e mult mai urâtă. Ea nu lasă nimic bun în urma ei. Nu lasă decât o gaură mare, mare în buget și o grămadă de urâte năravuri politice, năravuri denumite băsism. Aceste năravuri sunt adevărată cianură în solul vieții noastre politice. Va fi nevoie, probabil, de câteva serii de alegeri și de guvernări ca să scăpăm de această incredibilă poluare politică. Băsescu și ai lui au făcut atât de mult rău țării încât am sentimentul că, după codurile noastre juridice, nici nu vom putea să-i sancționăm pe măsură. Dar îmi place să cred că ceea ce nu va putea face justiția va face istoria. Sper să pot prinde măcar începuturile acestei judecări. Și cred în numele operației.

Tot în numele operației vreau să cred că voi putea prinde câte ceva din evoluția politică a Europei. Aș vrea să văd sau cel puțin să întrevăd cum se va sfârși lupta dintre cei care vor să ducă cât mai departe proiectul Europei Unite și cei care vor să o fărâmițeze din nou. Aș vrea să văd, de pildă, dacă adversarii lui euro chiar vor reuși să ajungă în parlamentul U.E. Vreau să văd cum se va termina cu extremismele naționale și naționaliste. Aș dori mult ca,

după operație, să prind vremurile în care maghiarii de pe la noi vor ajunge să gândească european și să mai renunțe la extremismele lor. Ar fi bine dacă am ajunge, cât mai curând, să punem în prim-plan valorile Europei și abia după aceea pe cele naționale.

Trecând dincolo de spațiul european, aș vrea să prind vremea în care să văd cam sub ce fel de steag se va face globalizarea. Se va face oare sub steag american sau va trece sub steag chinezesc?

Din aceeași perspectivă spațială, aș vrea să ajung zilele în care să se întrevadă, cât de cât, rebusolarea evoluției mondiale. În vremurile din urmă, aceasta a devenit tare debusolată. La ora actuală poți avea foarte ușor sentimentul că lumea contemporană merge spre nicăieri.

Dar dorințele mele au ajuns să fie prea mari, să fie iluzorii. Să le las și să mă mulțumesc prin a scrie că zona deschiderilor mele politice a fost și ea o sursă de argumente pro-operație. Dacă vreau atâtea și dacă vreau lucruri cu bătaie lungă, trebuie să încerc operația, trebuie să mă las în mâinile ei.

Acum, când scriu, când sunt la un an și ceva după operație, îmi dă mâna să scriu în favoarea ei. În august 2012, însă, lucrurile din capul meu stăteau puțin altfel. Pe atunci, toată starea mea de spirit era una antinomică. Aproape perfect antinomică. Era una plină de mare tensiune interioară.

În numele unei asemenea stări, în zilele frământărilor mele, nu de puține ori m-am gândit la tensiunile ideatice din interiorul antinomiilor kantiene. M-am gândit la caracterul lor perfect sau aproape perfect. O antinomie e perfectă atunci când nu permite nicio rezolvare, nu sugerează nicio depășire. Antinomia e antinomie când rămâne un veritabil paradox. Dar, până la urmă, am realizat că nici antinomiile kantiene n-au rămas la a fi paradoxuri, n-au blocat toate căile depășirii lor. Una din antinomii, antinomia legată de *afirmarea sau negarea existenței lui*

Dumnezeu, a fost rezolvată chiar de Kant. A fost rezolvată ieșind din zona exigențelor rațiunii teoretice și trecând în aceea a rațiunii practice, adică a rațiunii morale. În numele acesteia, va zice Kant, ideea de divinitate și-ar putea găsi o neîndoielnică justificare. Cel de Sus s-a născut să dăinuie în mințile oamenilor și în unele forme ale culturii ca sursă și ca temei al moralității. Celelalte antinomii ale gândirii kantiene au fost rezolvate de alte minți ale gândirii filosofice. Antinomia *finit-infinit* a fost soluționată ori depășită de Hegel. Acesta a arătat că alternativa a fost rău pusă, că ea a fost pusă de pe pozițiile a ceea ce el a numit "falsul infinit", adică ale acelui infinit care are un început, care, de la un anumit punct al timpului ori al spațiului, admite oricând și în orice direcție posibilitatea lui $n+1$. Or, zice Hegel, "infinitul real" e un ceva care nu are un punct de plecare și nicio direcție de mișcare. Infinitul real este cel care există în și prin finit, iar finitul real în și prin infinit. Finitul și infinitul nu se opun, ci se presupun. Antinomia *necesitate ori libertate* a fost depășită tot de Hegel. Această depășire a fost frumos așezată în definirea libertății ca "necesitate înțeleasă". Antinomia "*primei cauze*" a fost depășită de Spinoza, încă înainte de a fi formulată de Kant, prin faimosul său "*Cauza suii*".

Cred că m-am întins cam mult cu discuția despre antinomii. Dar starea de spirit pe care am trăit-o pe când trebuia să decid dacă să mă las sau nu operat m-a împins spre gândurile de mai sus.

Dar, pe lângă ele, aceeași stare de spirit m-a împins să mă gândesc și la dialogurile din piesa lui Eugen Ionescu "*Regele moare*". Acele dialoguri erau foarte aproape de mine. Ele parcă au ajuns să fie dialogurile mele. Aveam, de fapt, și eu de-a face cu aceeași temă – disputa între sănătate și boală, între viață și moarte. În piesa lui E. Ionescu, disputa se purta între Margareta, fosta soție a regelui, și Maria, proaspăta lui soție. Se mai ducea și între regele muribund și Julietta, fata din casă, fată care, în timp ce îl

plimba pe rege în grădină, mereu, mereu, se plângea de monotonia cerințelor vieții. Ca replică la plângerile Juliettei, regele exprimă fraza care rezumă în sine toate sensurile și semnificațiile piesei: "Ce frumos e să te scoli în fiecare dimineață".

Dar în piesa lui Ionescu era literatură, în "piesa" mea era vorba de un dialog al vieții, ca sfântă viață.

După multele zile de bătălie antinomică, am decis să nu mă mai bat. Mi-am dat seama că pot ieși din starea de spirit în care eram numai printr-un gest de voință, numai prin a decide într-un fel sau altul. Dacă odată, fără prea multe analize, am zis da, înseamnă că am ascultat de glasul vieții și, drept urmare, așa trebuie să rămână. Mi-am zis că nu trebuie să mai frământ antinomia și că trebuie s-o consider încheiată. Am vorbit și cu Anca și am stabilit că despre operație nu mai gândim și nu mai discutăm.

Lăsând zilele să curgă, iată că se apropia septembrie, adică revenirea lui Beyersdorf din concediu.

Într-o bună seară, îmi spune Anca să mă pregătesc de o veste, îmi spune că Neumann a stabilit data operației pe patru septembrie. Drept urmare, ar trebui ca în ziua de trei, ora prânzului, să fiu la clinică. Eu am cam protestat, i-am spus că eu nu mă las la operație fără o zi de aclimatizare la condițiile de spital și fără a avea o discuție cu chirurgul. Voiam să-l văd și, mai ales, să-mi câștige încrederea. Voiam să văd pe mâinile cui îmi las inima. I-am spus Ancăi că în această dorință nu-i vorba de un capriciu, ci de o mare condiție psihologică. I-am mai spus Ancăi și că doctorii ăștia sunt așa de puțin psihologi...

La dorințele mele, prof. Neumann a fost foarte receptiv și drept consecință a amânat operația de pe patru pe șase septembrie. Urma ca eu să mă prezint în clinică în patru, pe la ora prânzului. În cinci era să am întâlnirea cu chirurgul. De acum, chiar că nu mai puteam da înapoi. De acum, perspectiva era pecetluită.

Discuția cu Beyersdorf a fost foarte benefică stării mele de spirit. Mi-a picat bine că mi-a câștigat toată încrederea.

În apropierea zilelor cu pricina am început să mă gândesc din nou la procentul de trei. Mă gândeam: dar dacă voi fi unul din cei trei?

Cu acest gând mi-am zis că totuși ar fi bine să-i las Ancăi o scrisoare, să-i las rugămințile mele minime în cazul că nedoritul ar fi fost să fie. I-am spus despre scrisoare lui Sergiu și i-am arătat unde o să o las. Dacă o fi să fie, să-i spună lui mami de ea. Dată fiind relevanța scrisorii, acum și aici o transcriu fără nicio modificare. Voi renunța doar la P.S.-ul cu numele și cu numerele de telefon la care Anca ar fi urmat să sune în cazul că...

Dragă Anca,

Un popă călugărit face un pipi după o tufă. O enoriașă îl vede și se minunează: "Tulai, părinte? Dar și dumneavoastră aveți de aia?!" Și popa îi răspunde: "Știi, dragă, pentru orice eventualitate."

Acum, și eu, ca părintele, pentru orice eventualitate.

Dacă o fi să fie ceea ce nu vrem să fie atunci:

- Să ai grijă de tine, de sănătatea ta.*
- Să-i spui lui Sergiu că îl rog să aibă grijă de el și să aibă grijă de tine.*
- Să mă înmormântați fără popă, fără coroane și fără cuvântări. Să cumpere Sergiu un radio-casetofon portabil și să pună pentru cei care vor fi să fie de față câteva minute de muzică. Să pună ceva din "Oda bucuriei" sau "Mica serenadă".*
- Dacă se poate să mă incinerati, iar cutiei cu cenușă să-i dați drumul undeva pe apele Dunării. Dacă se poate, undeva mai aproape de izvoare.*
- Să nu mă plângi și să nu mă jelești. Să te îmbraci și să te porți*

ca și când nu s-ar fi întâmplat nimic. Am avut o viață frumoasă și destul de lungă. Mi-am depășit speranța de viață fixată în copilărie cu 12 ani. Dacă mă gândesc bine și la cât mai multe aș putea zice că am trăit lung și destul de frumos. Meseria mi-am iubit-o și mi-am onorat-o cu pasiune. Mi-am făcut destul de bine datoria și în planurile vieții sociale – familie, în sens mai larg, prieteni, societate, cetate etc. În plus, te-am avut pe tine și, apoi, l-am avut pe Sergiu, atât de mult și atât de aproape. Mai mult ce să vrei?

De acum...

- La Banca Transilvania am ceva depozite în lei. Cu ceva peste 10.000. Aceasta înseamnă cam 2.500 de euro. Am și ceva depozite în euro, cu ceva peste 4.000. Mai am și ceva dolari SUA, spre 1000.

- Pentru cartea care urmează să apară, "Informație și cauzalitate", să iei legătura cu domnul Emil Pop, fost student și acum redactorul de bază al cărții. (...)

- Dacă ajungi prin Cluj să iei legătura cu doamna Sângeorzan, doamna care ți-a luat interviul pentru Făclia, și să aranjezi cu ea să-mi facă o pagină de internet și să pună în ea "Scrisori despre informație" și "Informație și cauzalitate".

- dacă o fi să fie, să dai telefon la numerele din P.S.

În rest, cu toată dragostea

Tati

După această scrisorică, a doua zi m-am și reinternat în Herzzentrum, secția de chirurgie. În prima zi nu mi s-a făcut nicio analiză. M-am internat doar spre amiază. A doua zi au început ultimele pregătiri, cum s-ar zice. Printre ele, încă o ecografie cardiacă. Mi s-au dat fel de fel de medicamente. Spre ora prânzului a venit la mine chirurgul. Pe aici este considerat ca fiind cel mai bun chirurg cardiac din landul Baden-Württemberg. Cel

puțin așa se afirmă, negru pe alb, într-o ierarhie a revistei Focus.

Profesorul Beyersdorf are o figură prezentabilă, figură care impune și care inspiră încredere. El mi-a explicat, de fapt i-a explicat mai mult Ancăi, era și ea la mine, că operația este una de rutină și că riscul de a se întâmpla ceva urât este aproape exclus. Ne-am despărțit cu decizia de a ne vedea a doua zi, la prima oră, eu pe masa de operație și el cu bisturiul în mână.

În aceeași zi de miercuri, cinci septembrie, pe la ora cinci, a venit la mine și anestezistul. Era și el o verigă importantă în lanțul care urma să vină. Mi-a făcut o anamneză amănunțită. În această anamneză a trebuit să-mi aduc aminte de toate bolile pe care le-am avut și, mai ales, de toate operațiile pe care le-am mai suferit. Și anestezistul mi-a lăsat o impresie bună. După ce i-am dat semnătura pe ultima pagină a foilor sale, ne-am despărțit tot cu perspectiva de a ne vedea a doua zi, la prima oră.

Imediat după plecarea anestezistului au venit la mine Anca și Sergiu. Au vrut să mă mai vadă o dată, înainte de operație. În timp ce eram cu ei, a apărut un alt doctor, de data aceasta din echipa chirurgilor, pentru o altă anamneză. Era un medic tânăr, cu ochelari și de o culoare care amintea de Mediterană sau de ceva țări ale Americii Latine. Cum am răspuns cu ceva mai înainte la toate întrebările anamnezei și cum promisem și eu cele patru pagini ale anamnezei, n-am prea vrut să întind din nou toată discuția. I-am spus de paginile pe care le-am primit, pe care le-am buchisit și pe care le-am și semnat. I-am spus că în discuția cu profesorul m-am cam lămurit de toate problemele, inclusiv cu cele legate de risc.

Adevărul este că n-am fost prea amabil cu el și că a plecat cam supărat. După plecare lui, Sergiu mi-a spus: "Micule, puteai vorbi altfel cu el, își făcea și el datoria. Probabil s-a gândit că l-ai cam refuzat din motive de culoare. Tu știi doar că ăștia sunt foarte sensibili." Nu știu ce i-am răspuns lui Sergiu, dar știu că avea

dreptate. Mi-a părut rău că, fără să vreau, am supărat un om. Era însă prea târziu.

Observația lui Sergiu am luat-o foarte în serios abia la culcare. Am început să-mi zic și să mă gândesc că poate mi-am făcut un adversar în chiar zilele de cumpănă, că-mi poate face ceva care să mă ducă spre acel trei la sută sau să mă apropie de el. Din cauza acestui gând am adormit greu, ba chiar foarte greu. M-am mai liniștit doar la gândul că dimineața el va veni după mine - așa ceva a promis – și că îmi voi cere multe, multe scuze.

După ce am adormit destul de greu, un vis a venit peste mine. Un vis cu multe, multe rezonanțe în starea mea de spirit.

Se părea că eram - așa cum și eram de altfel - într-un spital și cu o perspectivă nu prea roză. Nu eram în salonul meu, ci într-unul mai jos, la parter. Salonul avea un perete-glasvand din sticlă. O sticlă destul de transparentă. De dincolo de glasvand cineva căuta să intre la mine. Avea o glugă de călugăr pe cap, o haină lungă și neagră. Pe piept avea o cruce mare, cruce pe care mi-o arăta ori de câte ori trecea prin fața mea, în căutarea ușii. Eu i-am făcut semn să plece, să plece pentru că nu am nevoie de el. El își continua căutarea. Când am văzut că insistă, m-am dat jos din pat, i-am bătut cu piciorul în podea și i-am strigat că nu-l vreau. După acest gest el a plecat, iar eu m-am trezit.

După ce m-am trezit și după ce am realizat că totul a fost doar un vis, am început să-mi comentez visul. Nu cred și n-am crezut niciodată în visuri. Visul acesta parcă avea totuși ceva legături cu situația mea reală. În acest sens parcă îmi vine să-i dau dreptate lui Freud, să-i dau dreptate atunci când scrie și când consideră că din momente ale unui trecut îndepărtat sau foarte îndepărtat, momente așezate în zonele mai adânci ale subconștientului, pot tâșni vise care să lege trecutul cu situații ale prezentului.

Dar să las teoria freudiana a viselor și să mă întorc la visul meu, la rezonanțele lui în lumea spiritualității mele de atunci. În acest

sens, prima stare de spirit care trebuie adusă în discuție și care trebuie subliniată de două ori a fost aceea a încrederii mele în reușita operației. După acest vis parcă nu mai aveam nimic de-a face cu acel trei la sută și cu teama că cineva mi-ar putea face vreun rău. Gândeam, după vis, că, dacă am fost în stare să înving crucea și să refuz spovedania, voi putea învinge, de data aceasta, și moartea. După vis, mă vedeam trecut cu bine peste toate riscurile pe care mi le-am asumat.

Cu doza de optimism inspirată de vis, am încercat să adorm din nou. Până dimineața mai era ceva timp.

Până să mă răpună somnul din nou, gândul mi-a fugit pe la câteva idei pe care nu le-am uitat. Țin minte, de pildă, că am început să mă întreb cu privire la rolul general al spovedaniei și la rolul acesteia din chiar ceasul morții. În acest ultim sens am început să mă întreb dacă, realmente, spovedania îi poate ajuta pe cei muribunzi să moară mai ușor. Cel puțin așa se zice și s-ar putea întâmpla, pe de o parte, ca, în unele cazuri, așa să fie. Pe de altă parte, însă, s-ar putea zice și s-ar putea crede că această spovedanie poate și tulbura ceasul morții. Tot ritualul spovedaniei - preotul, crucea, patrafirul etc. - îi poate sugera celui care se spovedește că, realmente, nu mai are nicio șansă de viață, că într-adevăr, se află pe ultima sută de metri. Această spovedanie îi poate lua muribundului și ultima gămălie de speranță, îl poate face să moară înainte de a muri. Această spovedanie poate face din moarte un moment previzibil, or aceasta este și trebuie să rămână unul imprevizibil. Personal nu cred că spovedania de pe patul morții te poate face să mori mai ușor. Dimpotrivă, cred că te poate face să mori mai greu.

Cât privește spovedania ca spovedanie, ca ritual al creștinilor catolici și ortodocși, este, în ochii mei, o mare și complicată prostie. Cum să crezi că un preot poate avea puterea de a judeca și ierta păcatele? Cum să crezi că "sfânta cuminecătură" este trupul

și sângele Domnului? Cum să crezi că te poți scăpa de păcatele tale printr-o simplă rugăciune? Nu-i deloc întâmplător că Luther a scos spovedania din ritualurile bisericii evanghelice. Nu-i deloc întâmplător că toate mișcările protestante și neoprotestante au făcut același lucru.

În ce mă privește, socotelile cu porunca "*să te spovedești cel puțin o dată pe an, de Paști*" mi le-am încheiat încă prin anii de început ai liceului. De pe atunci mi-am dat seama că toată minciuna spovedaniei a fost inventată de părinții bisericii cu scopul de a pune la îndemâna preoților un foarte subtil mijloc de control. Biserica nu are nevoie de informatori; ea are la îndemână spovedania.

Pe de altă parte, trebuie să admit că, pe alocuri, spovedania are sau poate avea și unele consecințe pozitive. Ea poate elibera conștiința celor care o practică de anumite tensiuni și poate crea un anumit spațiu de mișcare pentru alte păcate.

S-ar putea zice că spovedania este sau poate fi un fel de defulare a unor refulări, că îndeplinește sau poate îndeplini niște roluri de psihanaliză.

O altă rezonanță a visului meu a fost aceea că mi-a dovedit, încă o dată, caracterul solid al ateismului meu. Conduita din vis, conduită ieșită complet de sub cenzurile conștiinței, mi-a arătat că nici în ceasul morții n-am cedat și nu cedez. Nici în situația specială în care eram n-am ajuns să fiu un necredincios de paradă, un oportunist. N-am ajuns în situația aceluia care una cred și una zic, în condițiile vieții conștiente, și altceva fac pe patul morții.

Gândindu-mă la această consecvență, mi-am adus aminte de cele care se spun despre Voltaire. Se zice că această mare minte a iluminismului francez, după ce în timpul vieții s-ar fi declarat adversar personal al lui Dumnezeu, pe patul morții ar fi exclamat: "M-ai învins, galieene." Nu știu cât de adevărate sunt aceste ziceri, dar știu că părintele Crișan, părinte cu care făceam religie și care

ne predica zilnic la capela școlii, făcea foarte mult caz de fraza lui Voltaire.

Nu-mi vine să cred ca marele francez a fost un oportunist; una să fi zis și alta să fi crezut. Dar se prea poate să fi ajuns în categoria acelor care, atunci când simt că le vine ceasul, sunt gata să se convertească la cele religioase. În aceste cazuri se judecă după regula: dar dacă totuși există. Dacă totuși s-ar putea să fie, mai bine să mă spovedesc și să mă împac cu Cel de Sus.

Se pare că eu n-am căzut într-un așa mod de a gândi. Eu n-am cedat, eu am rămas ferm de partea gândului că niciun Dumnezeu și nicio viață de apoi nu există. Am rămas credincios, dacă se poate spune așa, convingerilor mele ateiste.

Aceste convingeri vin de undeva de departe, vin chiar din timpurile copilăriei. În acele timpuri am înțeles de ce trebuie să fie trei biserici la noi în sat. Am înțeles că Dumnezeu unic vrea să vorbească cu fiecare pe limba lui. Însă n-am putut înțelege de ce Isus a murit și a înviat de două ori. Mai întâi pentru sași și maghiari și apoi, după o săptămână, și pentru noi, pentru români. După observarea acestui fapt, mi-am zis că ceva nu-i în ordine cu cele ce se spun pe la biserică.

Începuturile acestor îndoieli s-au continuat prin judecarea inegalităților economice și sociale observate în viața satului nostru. Când îi vedeam pe țiganii de la marginea satului în ce condiții de viață trăiesc, când le vedeam copiii umblând desculți pe timp de iarnă, parcă-i reproșam lui Dumnezeu că nu are grijă de ei. Parcă-i puneam la îndoială și atotputernicia, și bunătatea.

Mai târziu, în școala de la Blaj, într-o vreme, parcă m-am apropiat de gândul că Dumnezeu este și că el este necesar din motive de moralitate. Îmi ziceam că el trebuie să fie sursa și garantul moralității. Cu Dumnezeu în minte, îmi ziceam eu, sigur oamenii se fac ceva mai buni.

Despărțirea totală și definitivă de tot arsenalul ideilor și

sentimentelor religioase s-a realizat atunci când, prin anii mai mari ai școlii, am început să facem apologetică, adică acea parte a pregătirii noastre într-ale religiei în care se încerca argumentarea sau justificarea rațională a ideii că Dumnezeu există. În acele ore de religie și în cartea după care învățam n-am găsit niciun argument care să mă convingă și care să-mi spulbere îndoielile mai vechi. Nu m-au convins nici argumentele zise ontologice sau metafizice - legate de prima cauză sau de problema finalității - nici cele considerate de ordin istoric - legate de presupunerea că religia există de când există omul - și nici argumentul zis psihologic, adică cel în care se afirmă că ideile și sentimentele religioase ar fi înnăscute.

După "bătălia" interioară pe care am dus-o cu toate aceste argumente, am plecat din școala pe care am făcut-o la Blaj ca un ateu convins. De atunci, socotelile mele cu ideile religioase și cu practicile pe care acestea le presupun – rugăciuni, îngenuncheri, spovedanii etc., - au fost încheiate.

Nu tot istoricul ateismului meu mi-a venit în minte în noaptea cu visul. Dar mi-a venit în minte faptul că acest ateism nu este unul de conjunctură, că el este unul solid, că datorită acestei solidități n-am cedat celui care-mi arăta crucea și care probabil conta pe o spovedanie.

Dar, tot fugindu-mi gândul de la vis la spovedanie și de la spovedanie la ateismul meu, am adormit. Până dimineața mai erau câteva ceasuri. Dimineața mă aștepta bisturiul.

3. Operația și după operație

Dimineața, o zi de joi, nici n-am apucat să mă spăl bine pe dinți, pe față, pe ochi, că au și venit după mine două surori. M-au rugat să-mi las pijamaua și să îmbrac cămașa lungă de spital. După această îmbrăcare, fără niciun fel de altă discuție, cu pat cu tot, m-au dus spre sala de operație. M-am cam supărat că n-a venit după mine doctorul cu anamneza – așa cum a promis – și că n-am putut să mă împac cu el. Dar aveam încurajările de reușită ale visului și nu mi-am mai făcut din nepolitețea mea cu el o prea mare problemă.

La sala de operație mă așteptau alte două surori. N-am văzut prin jur niciun medic, nici pe chirurg și nici pe anestezist. Până să mă uit înapoi și înapoi, una din cele două surori mi-a și pus o mască pe față și mi-a spus să respir cât mai normal. Am înțeles că-i vorba despre primul procedeu din ritualul anesteziei. Am căzut rapid în somnul necesar anesteziei.

Cât a durat operația nu știu, nici n-am întrebat. M-am trezit cu Anca și cu Sergiu lângă mine. Se zice că i-am întrebat: *Asta-i tot, am și scăpat?* Anca mi-a spus că totul, totul a decurs normal și că ea crede că așa o să fie și pe mai departe. Mă așteptam să fiu la terapie intensivă, dar eram într-un salon normal, salon al bolnavilor de toate zilele. Era la etajul cinci și era în secția condusă de prof. Beyersdorf, adică chirurgul. Anca mi-a spus că nu m-au mai trimis pe la terapie intensivă deoarece s-a considerat că nu e cazul. Am răspuns așa de bine la anestezie și la toate cele din timpul operației încât s-a zis că-i mai bine să mă trezesc direct în salon. Prin aceasta profesorul chirurg voia să-mi arate și să ne arate, probabil, cât de bine au apreciat ei starea mea generală și cât de bine au vorbit ei doar de un risc de trei la sută.

Lucrul cel mai curios din ziua operației a fost că, după fiecare

porție de somn, întrebam: "Astăzi este vineri?" Voiam să aud că am trecut peste ziua operației. S-a repetat această întrebare de câteva ori. Ultima dată am întrebat "Dar când vine vineri?" Mi s-a răspuns că peste vreo două ore. Deci eram încă în ziua de joi.

A doua zi, ieșit de sub influența narcoticelor, au început durerile din faza post-operatorie. În ciuda tuturor picăturilor "gegen Schmerzen" – contra durerii – mă durea tot pieptul, mă durea locul operației. Deși inițial a fost vorba că voi fi operat după procedeele cele mai moderne, până la urmă tot la o deschidere "clasică" s-a ajuns. Deschis fiind în altă parte, s-a constatat că plămânul meu era lipit de pleură și nu prea permite accesul spre inimă. Din acest motiv s-a recurs la o deschidere în față, la o tăietură de 20 de cm. După aceasta, implantarea propriu-zisă a valvei s-a făcut, se zice, laparoscopic. Tăietura din față mă durea destul de tare. O simțeam la orice încercare de a respira ceva mai adânc. Nu mai vorbesc de durerile care mă încercau atunci când nu-mi puteam stăpâni tusea sau când încercam să mă scol în șezut. Toate acestea mi se păreau niște chinuri ale iadului, chiar dacă nu credeam și nu cred în niciun iad.

Picături prea multe contra durerii și prea multe ca să dorm bine nu-mi dădeau pentru ca nu cumva, fără dureri sau luat de somn, să fac vreo mișcare neindicată. Mai ales zona operației trebuia ferită de așa ceva.

Cel mai rău era, pe la începuturi, că nu puteam respira la modul normal mai mult de cinci-șase ori fără să fac un ch, ch. Și acest ch, ch mă supăra destul de mult. Cu toate durerile, am trecut cu bine peste primele două zile. Bineînțeles că în tot acest timp am fost monitorizat și supramonitorizat de fel de fel de aparate. Eram legat prin câteva fire de monitorul propriu-zis, la cel care dădea seama de puls, de tensiune și de oxigenarea creierului. Dacă valorile oxigenului nu erau o sută sau undeva pe aproape, rapid intrau în joc sursele de oxigen, mai ales masca pentru inhalații. Și aceasta

se întâmpla destul de des, în ciuda faptului că cele două tuburi de plastic, așa cum se vede în filme, erau tot timpul în nasul meu. Printr-o sondă eram legat tot timpul de vasul în care se colecta urina. Aceasta era riguros măsurată și comparată cu cantitatea de apă care se băga în mine. Până la urmă bătălia cu apa s-a dovedit a fi cea mai de seamă și cea mai de durată. Am avut noroc că rinichii mi-au funcționat destul de bine.

Pe lângă toate cele de mai sus, mai eram legat și de instalația prin care mi se dădeau antibioticele.

Că totul merge spre bine îmi dădeam cel mai bine seama din numărul de respirații dintre cele două ch-uri. Dacă în prima și-n a doua zi aceste respirații erau, așa cum se pare că am notat și ceva mai sus, doar de 5-6 ori, în a treia zi am ajuns la peste 20. Erau aceste respirații și ch-uri un indicator foarte precis și foarte obiectiv de a aprecia cantitativ pașii mei spre mai bine. După un timp, cred că eram deja în a patra zi, am simțit că nu mai merg spre bine, că mi s-au înmulțit ch-urile, că am ajuns din nou la 5-6 respirații. Între timp a venit Anca la mine. I-am spus că nu mă simt bine, că mă simt mai rău decât în prima zi și mai rău decât ieri. Ea a încercat să vadă cu doctorii de pe secție despre ce este vorba. Aceștia, inclusiv șeful de secție, au încercat să o convingă că totul este bine, că totul evoluează normal. Anca nu s-a lăsat. Și-a luat mobilul și l-a sunat pe chirurg. Acesta a dat dispoziție ca imediat să fiu dus la terapie intensivă și să se vadă despre ce este vorba. Cu pat cu tot am fost dus la secția de terapie intensivă. Acolo mă aștepta însuși șeful clinicii, profesorul Neumann. M-a pus rapid la un ecograf și au descoperit că biata mea inimă se zbătea, se zbătea într-o baltă de lichid. S-a pus imediat întrebarea ce să facă. Era în discuție alternativa: să fiu deschis și să mi se tamponeze lichidul sau să se încerce scoaterea lui printr-o puncție. S-a decis puncția.

După o așa decizie, a urmat o nouă anestezie totală. Nu prea știu ce mi s-a făcut, dar m-am trezit cu un nou "cablu" pe lângă mine.

M-am trezit cu o sondă care, de pe undeva de pe lângă inimă, se ducea până într-o pungă de plastic atârnată de marginea patului. Această sondă trebuia să permită apei de pe lângă inimă să iasă afară. Am rămas cu sonda și peste noapte. Dimineața am băgat de seamă că de la marginea patului o soră ducea o pungă destul de plină cu un lichid de culoare roșie și care se pare că s-a scurs din mine.

După puncție și după buna funcționare a sondei am început să mă simt mai bine, să simt că mi-am revenit la o evoluție spre bine. Am început din nou să căhăiesc mai rar.

După ce m-am dezmeticit din toate cele care mi s-au întâmplat, am început să mă întreb că oare de unde și de ce, în a patra zi după operație, mi-a putut apărea o așa întorsătură de situație. Am început din nou să mă gândesc la medicul cu ochelari și de culoare și să mă întreb dacă nu cumva și-a băgat mâna pe la butoanele monitorizării mele, așa, ca să-mi arate cam cum stau lucrurile cu acel trei la sută. N-am pentru acest gând nicio dovadă palpabilă, dar câte ceva din ziua din ajunul operației mi-a trecut prin minte. M-am gândit destul de rapid că poate doar speculez. În orice caz, ceea ce știu sigur este că, la un moment dat, am auzit-o pe sora care era prin jurul meu că zice: "Mein Gott! Der Blutdruck ist nur 85! Warum? Warum? Habe ich etwas falsch gemacht?". "Doamne! Tensiunea îi doar 85! De ce? De ce? Oare am făcut eu ceva greșit?" Cum a încercat să-mi aducă tensiunea la cote mai normale nu știu. N-am putut-o întreba. Era aproape de schimbul de tura și a plecat acasă. Fiind dus a doua zi la terapie intensivă, n-am mai avut posibilitatea s-o văd. Ceea ce știu este că a doua zi am început să mă simt mai rău și că, așa cum am spus ceva mai sus, am ajuns la terapie intensivă. Aici am fost și mai monitorizat. O soră era tot cu ochii pe mine și pe aparate.

Dacă veni vorba de această soră, trebuie să povestesc ceva care, de fapt, nu-i o simplă poveste. Sora era o domniță drăguță,

drăguță. Avea ochi frumoși și un păr mai mult spre blond decât spre brun. Se chema Daniela, era căsătorită și încă nu avea copii. Era tare cumsecade și era foarte, foarte hărnicuță.

În a doua zi de terapie intensivă m-am trezit că-mi aduce un borcânaș cu ceva suc sau ceva nectar și mă roagă să-l beau, că-mi va face bine. După ce mi-am băut ce era în borcânaș, la vreun ceas, m-am trezit cu o pântecăraie de toată frumusețea. Când am simțit că mă încearcă așa ceva am și apăsător pe butonul din "para" pe care o aveam în mână. Sora a venit destul de rapid, dar trebuia adus scaunul pentru ceea ce i-am spus că-mi trebuie, scaun care nu era chiar la îndemână. Până să vină cu scaunul-toaletă, eu n-am mai putut ține și mi-am dat drumul în pat. Când i-am spus ce-am pățit mi-a zis că nu-i nimic și să fac totul în pat. Îmi era o rușine de nu mai puteam. Mă gândeam că ar fi bine să mă înghită pământul. Ea m-a liniștit spunându-mi că nu sunt singurul care, trecând pe la terapie intensivă, pățește așa ceva. După ce i-am spus că ich bin fertig – sunt gata - m-a desfăcut de la aparate, m-a ajutat să mă dau jos din pat, m-a dus la baie să mă spele. M-a spălat cu apă caldă ca pe un copil. Ca să-mi spăl eu cele din față mi-a dat un fel de mânășă îmbibată cu apă caldă. După ce toată spălarea s-a terminat, am fost așezat pe scaunul adus pe degeaba. Stăteam ca un copil cu capul între mâini și îmi ziceam: "Wie ich mich schäme. Wie ich mich schäme!" - „Ce rușine mi-e!” Ea continua să mă consoleze și, pe tonul cel mai firesc posibil, îmi zicea că "nu-i nimic", că „nu-i nimic,” că ceea ce a făcut intră în sarcinile ei de serviciu – „Das ist mein Beruf”.

În timp ce încerca în fel și chip să mă liniștească, îmi schimba patul. A adunat totul într-un sac de nylon, pentru a fi dus la gunoi. După ce patul a fost pus în haine curate, mi-a dat și mie o cămașă nouă și m-a așezat în pat.

După ce m-am văzut în patul meu curat, m-au năpădit fel de fel de gânduri. Unul parcă era dominant: Ce să fac pentru a-i fi

recunoscător acestei frumoase și hărnicuțe nemțoaice? Ce i-aș putea da? Ce i-aș putea zice?

Cum în sertarul noptierei aveam o bancnotă de 50 de euro, m-am gândit să i-o ofer. I-am spus de intenție și i-am întins bancnota. Mi-a spus că nici nu se gândește, că Anca i-a dat deja 30 de euro pentru "poșeta comună". Eu am insistat și i-am spus că aș vrea ca acești bani să fie doar pentru poșeta ei. Nici n-a vrut să audă de așa ceva. Eu tot insistând, ea s-a oprit la capătul patului și, făcându-mi o muștrare cu degetul, îmi zice: "Aber, Herr Professor Irimi, das ist verboten". "Dar, domnule profesor Irimie, aceasta îi interzis". În germană Irimie se citește Irimi.

Când am vazut-o cum îmi face cu degetul și ce îmi zice, mi-a venit să mă scol și să-i sărut degetul cu care mă muștra, mi-a venit s-o îmbrățișez din toate încheieturile mele. Ea mi-a spus să bag banii în sertar că nu-i va lua.

În Germania, surorile iau ceva mărunțiș de la pacienți, dar numai pentru un fel de pușculiță colectivă, un fel de bani pentru o cafea în clipele lor de răgaz. Ceva de genul plicului pentru acasă sau a plicului pentru medic n-am auzit și nici nu puteam auzi. Așa ceva pe aici nu se practică.

După ce toată discuția s-a încheiat, am căzut pe gânduri. Mi-am zis în sinea mea că această copilă, așa i-aș putea zice, m-a pus la punct. Adică cum, eu, profesor și un om de peste 80 de ani, s-o îndemn să încalce o regulă! Eu s-o îndemn să facă ceva care-i "verboten"! Pentru ea, atitudinea mea era de neînțeles. De aceea și-a permis să-mi facă cu degetul.

De fapt, gestul Danielei nu este decât o moleculă în oceanul de corectitudine ce-l caracterizează pe neamț ca neamț. Unii râd de această corectitudine, ba mai fac pe seama ei și bancuri. Ea este, însă, un lucru foarte mare. Pe acolo pe unde este corectitudine nu-și prea fac loc corupția, minciuna, ilegalitatea. Probabil că datorită corectitudinii autostrăzile din Germania arată așa cum arată.

Probabil că, tot din motive de corectitudine, mașinile lor au trecerea pe care o au. Cu siguranță că din corectitudine țâșnește și punctualitatea proverbială a neamțului. Când are de rezolvat o problemă, neamțul se gândește în primul rând la regulile și legile realizării ei și nu la căile prin care regula și legea să fie încălcate.

Nu vreau să spun că prin Germania nu există și abateri de la aceste caracteristici generale. Dar aceste abateri sunt pe poziția de excepții. Regula este aceea a respectării regulii.

Dacă, din acest punct de vedere, las gândul să-mi fugă prin România, îmi vine să scriu că ceea ce în Germania este regulă pe la noi devine excepție. Pe la noi... Probabil că pe la noi, din cauza acestui "altfel" decât în Germania, străzile și autostrăzile, atâtea câte sunt, trebuie reparate după fiecare zăpadă și, probabil că tot din cauza acestui "altfel" pe la noi se umblă atât de mult pe la gesturi de mare și mică corupție.

Din punctul de vedere al acestor mari și mici diferențe de conduită colectivă se poate spune, cu destulă certitudine, că nu întâmplător marele și frumosul "*imperativ categoric*" s-a născut din solul mentalului colectiv german și nu din altul. S-a născut, după cum prea bine se știe, din mintea și de sub condeiul marelui Kant.

Poate că m-am întins cam mult cu episodul Daniela. Mi s-a părut, însă, că degetul ei merită această întindere. Semnificațiile lui se întind mult dincolo de locul și de momentul în care mi s-a arătat atât de cald și de muștrător.

La o zi după întâmplarea cu Daniela, am fost mutat de la terapie intensivă într-un salon învecinat, salon în care, din păcate, Daniela n-a mai apărut. Am ajuns pe seama altor doamne și domnițe, și ele atente, și ele harnice.

În această mutare am luat cu mine cam tot ce aveam la terapie intensivă. Am luat toate monitorizările și toate formele de tratament - medicamente, injecții, oxigenări etc. Am fost eliberat

doar de sonda pentru urină. Aceasta a fost înlocuită cu ceea ce pe la noi se numește "rață". Era așezată într-un suport al ei, suport ce era fixat de una din marginile patului. Fixat în așa fel încât să pot ajunge cât mai ușor la gâtul raței.

Ceea ce mai este de notat este că am luat cu mine și toate durerile. Mă durea în zona operației de cum încercam să respir ceva mai adânc, de cum încercam să mă ridic în șezut, de cum încercam să-mi schimb cu ceva din poziția statului pe spate. De întors și de așezat pe o parte sau alta încă nu putea fi vorba. Până să ajung să dorm și altfel decât pe spate mai era cale lungă. Cu toate acestea, în mutarea de la terapie intensivă am luat cu mine și o dâră de speranță. Am luat speranța de mai bine. De acum parcă eram cu ceva mai sigur că orice zi va aduce cu sine un grăunte de mai bine. Vedeam, în fiecare zi, un pas spre Freiburg și, undeva mai departe, spre Cluj, spre România.

Speranța de a vedea de pe acum doar o evoluție înspre mai bine mi-a fost tulburată de cele ce mi s-au întâmplat într-o noapte. Aprinzând lumina să văd cât e ceasul, observ că am dormit într-o baltă de sânge. Îmi era roșu nu numai pansamentul de pe piept, dar și cămașa, și cearșaful, și perna, și plapuma. M-am cam speriat și am sunat imediat după soră. I-am arătat ce mi s-a întâmplat. Primul lucru pe care l-a făcut a fost să-mi dea jos pansamentul. Când a văzut cum arată rana a început să mă liniștească și să-mi spună că nu e vorba de nimic grav, că totul e în relativă ordine. M-a spălat și m-a dezinfectat în jurul ranei, mi-a dat altă cămașă și m-a ajutat să mă mut pe un scaun. În plină noapte a început să-mi schimbe patul.

Așezat din nou în pat, am început să caut în minte cauzele neașteptatei însângerări. M-am gândit, de pildă, la faptul că seara mi s-o fi dat, probabil, o porție dublă de picături contra durerii și poate și ceva mai mult somnifer. Sub acțiunea acestora, în timpul somnului, cine știe cum m-am sucit și răsucit fără să mai țin cont

de tăietură. Sub acțiunea vreunei presiuni, rana a început, probabil, să-mi sîngereze. Cum însă, sub raport subiectiv, nu m-am simțit mai rău, m-am lăsat din nou în brațele somnului. Dimineața mi-a controlat și medicul starea ranei și m-a asigurat că totul este în ordine. În așa condiții, așa ceva se mai întâmplă.

În salonul de lângă terapie intensivă, pe linie de terapie, a apărut un singur element nou: a apărut terapia prin gimnastică. În fiecare zi, pe la ora zece, apărea o domniță, din cele câteva, ca să mă bată pe spate până când reușeam să tușesc și să scuip câte ceva din cele adunate în bronhiile mele. Când apărea așa ceva mă bucuram și eu și se bucurau și ele. Era aceasta un semn al reușitei și eficienței terapiei lor. Tot cu ele și sub supravegherea lor făceam cam 5-10 minute de inhalații. Trebuia să inspir pe gură în așa fel încât în corpul aparatului de inhalat să joace o bilă de ping-pong. Trebuia inspirat în așa fel încât bila să se ridice cât mai sus. Tot aceste terapii aveau sarcina să mă scoale din pat și, sub supravegherea lor, să fac primii pași prin cameră și prima plimbare pe coridor. Ca mișcărilor din pat – sculare, așezare etc. - să le pot face mai ușor și cu mai puțină durere, prima gimnastă terapeut mi-a adus un cordon dublu, cordon din pânză destul de rezistent. După ce i-a făcut un ochi la bara de la picioarele patului, l-a întins peste plapumă și mi l-a pus după o mână. M-a sfătuit să țin cordonul la îndemână că-mi va fi de mare ajutor. M-a rugat ca, de fiecare dată când voi recurge la ajutorul cordonului, să mă folosesc de ambele mâini și niciodată doar de una. Trebuie să recunosc deschis că acest cordon banal s-a dovedit a fi de mare preț. L-am folosit des și cu multă eficiență.

Ajutat de medici, de medicamente, de surori și de cordon, am simțit că, încet-încet, ceva s-a schimbat în căile însănătoșirii mele. Îmi aduc aminte de bucuria pe care am avut-o atunci când am început să merg pe contul meu la baie, când dimineața o rugam pe soră doar să mă desprindă de aparate. Îmi aduc aminte de

sentimentul de succes pe care l-am avut atunci când m-am văzut plimbându-mă pe coridor fără vreo gimnastă pe lângă mine. M-am bucurat enorm când m-am văzut mâncând la masă, ca toți oamenii, nu în pat ca cei bolnavi.

Cu timpul, la vizitele de dimineață, la întrebarea "Na! Wie geht es Ihnen heute?" - No, cum vă simțiți astăzi? - am început să răspund „Viel besser.” Înainte, zile la rând, nu puteam zice decât "ein bißchen besser" – un pic mai bine. Diferența între a zice "mult mai bine" și "un pic mai bine" era, pentru mine, o diferență foarte mare.

Am zis de atâtea ori "un pic mai bine" și "mult mai bine" încât am ajuns să mă întreb: oare câți de "mai bine" ar trebui pentru a se asigura sentimentul plener al binelui?

De întrebare m-am întrebare, dar de răspuns nu mi-am putut răspunde. Întrebarea, ca întrebare, a rămas una retorică.

Dacă mă gândesc cât de cât mai detașat la faza de viață abia invocată, invocată în micile și marile ei bucurii, aş putea zice că atunci, în ciuda tuturor aparențelor, am trăit zile și clipe de reală fericire. Micile bucurii de atunci au fost foarte mari bucurii, au fost, aş putea zice, bucurii care au atins marginile fericirii. De fapt, stările bucuriei și cele ale fericirii sunt atât de strâns legate încât se poate trece ușor de la unele la altele. În condițiile de atunci, marile mele bucurii au fost clipe de veritabilă fericire. Era fericirea evoluției întru sănătate, fericirea apropierei de condițiile vieții normale. În anumite condiții, ce mari pot deveni lucrurile cele mai mărunte! În condițiile deșertului, un pumn de apă poate face cât un bulgăre de aur.

După cele câteva semne de evoluție spre bine, s-a pus problema mutării mele din salonul de pe lângă terapia intensivă pe secția de bolnavi mai normali, mai de toate zilele. Așa s-a făcut că, într-o bună dimineață, o soră drăguță și foarte drăguță, pe nume Katarina, m-a plimbat cu pat cu tot până la etajul șase, etaj al

secției conduse chiar de șeful clinicii, prof. F.J. Neumann. Acest etaj și această secție îmi erau deja destul de bine cunoscute. Îmi erau cunoscute din perioada primelor investigații și indicării operației. În această secție mă cunoșteau medicii, asistentele, surorile. Pe post de asistent, post care pe la noi poate s-ar numi de felcer, era un turculeț simpatic, turculeț care știa câteva fraze în românește. Le știa de la o iubită din tinerețe, iubită cu care era să se căsătorească. Dar n-a fost să fie. Amintirile tinereții, probabil, îl făceau să-mi poarte o anumită simpatie.

Mutarea de la parter la etajul șase nu era doar o schimbare de spațiu. Era o mutare de la o anumită terapie la alta. Am lăsat jos toate legăturile cu fel de fel de aparate - monitorizări, oxigenări etc. Am lăsat jos toate dependențele mele de ajutorul surorilor în a mă scula și așeza în pat. În salonul 608 mă simțeam ca un om liber, ca unul care se putea oricând scula din pat și pleca pe contul lui la o mică plimbare pe coridor. Până la plimbările pe afară și mai lungi mai trebuia ceva timp.

Am luat cu mine doar terapia mai ușoară, terapia bazată pe fel de fel de pastile, luate dimineața, la amiază și seara. Din seria aparatelor am luat doar trepiedul în care, dimineața și seara, mi se fixa sticluta cu antibiotice.

Luarea tensiunii și a pulsului mi se făcea doar de două ori pe zi. Tot așa mi se măsura și temperatura. În legătură cu aceasta ar fi de notat că în tot timpul spitalizării n-am făcut niciodată febră. În cele de la etajul șase am mai luat cu mine gimnastica terapeutică și exercițiile de inhalare. În orice caz, tot ce era ca fel de viață și mijloace de tratament era mult mai suportabil. Era pe această secție un alt aer al bolii și o altă stare de spirit.

Cu toate acestea, în aerul bolii, medicii mai aveau de luptat cu niște resturi de apă în jurul inimii și în jurul plămânilor. Bătălia medicamentoasă cu această apă era problema principală. Mai erau de urmărit și valorile sangvine. Mai ales coeficientul de coagulare

a sângelui, adică analizele denumite I.N.R. Din cauza atâtor medicamente, probabil, valorile de bază ale funcționării ficatului au cam luat-o razna, au luat-o în sus. În numele bătăliilor medicale abia schițate, de multe ori am fost dus la ecograf și, cam de tot atâtea ori, la Röntgen. Pentru analize, mi se lua aproape zilnic două, trei seringi de sânge, sânge ce lua drumul laboratorului.

După mai bine de o săptămână de tratamente în secția mai sus numită, s-a pus problema externării. Pentru a fi trimis acasă încă nu eram în stare. S-a considerat că ar fi mai indicată o mutare într-o clinică de recuperare. O asemenea clinică exista chiar în Krozingen, nu prea departe de Herzzentrum. Clinicile între ele au aranjat toate formalitățile mutării. Au aranjat inclusiv toate cele necesare cu casa de asigurări și cu transportul. Și așa...

4. La recuperare

Și așa, într-o bună dimineață, la trei săptămâni de la operație, iată-mă dus de la Herzzentrum la Theresienklinik. Așa se numea clinica la care m-am mutat. Era o clinică de recuperare profilată numai pentru cardiologie și ortopedie.

Ajuns la Theresienklinik, după câteva formalități de înregistrare, o domniță frumoasă, frumoasă m-a luat în primire. Trăgându-mi geamantanul cu bruma de lucruri ce le aveam cu mine și luându-mă de braț, m-a condus în Secția a 9-a, camera 257. Camera avea un hol mic. Pe peretele din dreapta era un cuier și el destul de mic. În stânga era o ușă glisantă care ducea la baie - chiuvetă, duș și wc. După unghiul ocupat de baie și chiar pe peretele băii era un dulap destul de încăpător, iar mai departe, tot pe partea dreaptă a camerei, dădeai peste un pat cu noptieră. Pe noptieră era o veioză glisantă, telefonul și un buton cu care s-o chemi pe soră, dacă era cazul. Pe peretele opus celui ocupat de pat erau o măsuță și două scaune. Deasupra măsuței, fixat în perete, era televizorul. Din cameră se putea ieși pe un balcon mic, balcon în care era un scaun și un dulăpior cu două rafturi.

Nici n-am apucat să mă familiarizez cu cele din cameră că a și apărut o doctoriță frumoasă, brunetă și foarte, foarte amabilă. Era doctorița venită pentru anamneză. Așa ceva trebuia să fie la dosarul ei.

Cum am văzut-o, mi-am dat seama că nu-i nemțoaică. Ea, văzând cât de *gebrochen*, adică de stricat vorbesc nemțește, și-a dat seama că nu sunt neamț. I-am spus ce sunt, prin origine, și ea mi-a spus că este fugită de războiul din Kosovo. Acest amănunt, adică această dezvăluire a identității, ne-a apropiat imediat. În

numele acestei apropieri, mi-a spus că, deși nu ea este doctorița secției, va cere să rămân în grija ei. M-am înțeles cu ea foarte, foarte bine. S-a îngrijit de mine cu toată priceperea și căldura ei.

Ea a fost aceea care mi-a dat primele indicații cu privire la viața din Theresienklinik. Aici aproape totul era altfel decât în Herzzentrum. Aici nu te mai vizita nicio soră, nici seara și nici dimineața. Pentru a îți se lua sânge și pentru a primi porția de medicamente trebuia să mergi la camera surorilor. În fiecare seară găseai pe ușă o filă pe care îți se comunica ceea ce ai de făcut a doua zi. Mai erai anunțat dacă au intervenit ceva schimbări în programul săptămânal, program pe care-l primeai prin căsuța poștală, o cutie cu numărul camerei tale.

În finalul discuției cu drăguța kosoveancă am fost întrebat dacă vreau să iau masa pe secție sau în sala de mese a cantinei-restaurant. Am spus că, cel puțin pentru început, aș vrea să mănânc pe secție.

După această opțiune am și fost condus într-o săliță frumos aranjată, săliță în care erau doar patru măsuțe. Aici lua masa acei bolnavi de pe secție care nu aveau forța să coboare până la sala de mese. În aceeași cămăruță mai erau un frigider și un colț cu toate cele necesare pregătirii unui ceai sau a unei cafeleuțe.

În primele două zile, pentru a face cunoștință cu drumurile ce trebuiau făcute de la un tratament la altul, am fost însoțit de frumoasa care m-a luat în primire și care m-a condus la cameră. O chema tot Katarine. Așa scria pe ecusonul pe care-l purta pe piept.

După ce am învățat toate acele drumuri, m-am deplasat tot timpul fără însoțitor.

Trebuia aproape zilnic să mă duc la ora de gimnastică, ceas în care, în grup de 6-7 persoane, făceam, sub conducerea unei gimnaste, niște exerciții extrem de simple. Era vorba mai ales de exerciții de coordonare a mișcărilor mâinilor și picioarelor. Tot zilnic trebuia să fac o vizită pe la tratamentul cu apă termală. În

numele îmbunătățirii circulației, urma să-mi țin, într-o zi mâinile, în alta picioarele, în apă caldă cam 10-15 minute. Tratamentul cel mai plăcut era acela al masajului acvatic. O domniță te culca pe o saltea de cauciuc plină cu apă. Cu un buton declanșa un mecanism care făcea valuri, valuri. Acestea se mișcau de la cap până la picioare și îți masau toți mușchii pe sub care treceau. După vreo săptămână de evoluție spre mai bine am fost pus și la tratamentul cu bicicleta, și la plimbările în grup, plimbări ușoare, prin parcul clinicii. Un parc nu numai destul de mare, dar și foarte frumos.

Am uitat să scriu că, încă de la începuturi, am vizitat zilnic camera de inhalații, cameră în care, în fața unui aparat care măsura fel de fel de lucruri, trebuia să inspir adânc dintr-un tub, pe gură, și să expir normal pe nas.

Problema medicală cu care aveau să se confrunte cel mai serios cei din Theresienklinik era aceea a stabilirii dozei de marcumar, doză care dădea seama de coeficientul de coagulare a sângelui. În numele acestei dozări, cam tot a doua zi mi se lua sânge. Dacă testul I.N.R. indica o valoare între 2 și 3 era bine. Dacă era sub doi mi se mărea imediat doza de marcumar și mai primeam și o injecție în burtă. Dacă era o valoare peste trei, mi se micșora doza sau mi se întrerupea pentru una sau două zile tratamentul.

O altă problemă medicală cu care cei din Theresienklinik trebuiau să se confrunte era cea a coborârii valorilor hepatice pe undeva mai aproape de normal. Așa cum am mai scris, din cauza atâtor feluri de medicamente, probabil, unele din aceste valori au luat-o razna.

Deoarece valorile I.N.R.-ului oscilau așa cum oscilau și deoarece valorile hepatice nu prea voiau să coboare, în primele două săptămâni de recuperare, nu s-au pus deloc în discuție problemele aritmiilor mele. Pentru a se ajunge la așa ceva mai trebuia ceva timp. Pentru a-l câștiga, șeful clinicii, prof. dr. S. Jost,

împreună cu Kalica – doctorița din Kosovo – mi-au recomandat o prelungire a sejurului meu de o lună cu încă o săptămână. Mi s-a spus că tot ei se vor ocupa de toate formalitățile necesare. Trebuia, în acest sens, consultată casa de asigurări. Mi s-a mai spus că, dacă se va obține prelungirea, ei vor încerca să se confrunte medical și cu fibrilațiile. "Cu puțin noroc, mi-a spus prof. Jost, poate că se vor rezolva problemele doar cu ajutorul medicamentelor". Dacă nu, am fost informat de pe atunci că va urma să mă întorc în Herzzentrum pentru șocuri electrice. Ei nu aveau la îndemână un așa tratament.

Noroc n-am avut, așa că... Așa că, în loc să mi se facă ieșirea pentru a ajunge acasă, exact după cinci săptămâni de recuperare, mi s-a făcut recomandarea pentru a mă întoarce în clinica din care venisem. Toată întoarcerea s-a rezolvat prin înțelegerea între cele două clinici. Și așa, iată-mă din nou la etajul șase.

Aici a venit la mine conferențiarul care se ocupă cu problemele de aritmie cardiacă. Mi-a spus că a doua zi, la prima oră, îmi va face din nou o cateterizare și că, dacă totul va fi bine, îmi va face el și șocurile. Pentru aceasta, am fost avertizat, va trebui să se recurgă din nou la o anestezie generală. Era a patra.

Despre șocuri nu știu nimic. Știu că, atunci când m-am trezit, primul lucru pe care l-am făcut a fost să-mi controlez pulsul. Aveam cu totul alt ritm. Inima îmi bătea tic-tac, tic-tac și nu tic-tic tac..., așa cum îmi bătea înainte. A doua zi, la prima oră, am fost dus la o electro-cardiogramă să se vadă mai bine eliminarea aritmiilor.

După ce s-a confirmat în scris, adică prin scrisul aparatului, că totul e altfel decât înainte, după ce doctorul s-a bucurat de reușita șocurilor sale, s-a pus problema formelor de externare.

La ultima întrevedere cu medicul care mi-a făcut șocurile, l-am întrebat cam cum trebuie să mă port în conduita vieții cotidiene, ce am voie și ce nu prea am voie să fac? Mi-a zis că nimic din ce

este omenesc nu-mi este "verboten" – interzis – însă totul cu măsură – mit Maß. Auzind răspunsul eu l-am întrebat mai departe: Bine, bine, dar care-i măsura? "Richtig, richtig, aber was soll das Maß bedeuten?" Auzind această nouă întrebare, conferențiarul s-a întors spre medicul de secție și i-a zis: "Schau mal ein wirkliches philosophisches Problem", – iată o veritabilă problemă filozofică.

Cu acest mic și relaxant dialog, ne-am strâns mâna și i-am cerut să mă lase să-l îmbrățișez și să-i mulțumesc.

După această despărțire, la o jumătate de oră, mi s-a adus dosarul de ieșire, iar eu am dat telefon după Anca. De data aceasta o chemam să vină și să mă ducă spre Freiburg cu toată viteza mașinii. Erau mai bine de două luni de când aceeași mașină m-a dus la operație și erau mai bine de patru luni de când am fost internat la Cluj și de când a început bătălia mea și a medicilor cu insuficiența mea mitrală severă. Cam mult tot prin clinici, dar... Dar așa a fost să fie.

5. Stări de spirit sau gânduri, gânduri

5.1 Despre cei de aproape

În toate paginile de până aici n-am făcut decât descriere. Descrierea momentelor și a fazelor mai mari ale bolii și ale bătăliei cu boala. În relatarea faptelor, foarte rar mi-am permis și ceva comentarii. Se pare că așa ceva s-a întâmplat doar în două cazuri: în primul caz am comentat visul și în al doilea m-am minunat de degetul Danielei. În rest, descriere, poveste și poveste; un fel de aduceri aminte.

În cele ce urmează, aproape până spre final, va fi vorba despre altceva. Va fi vorba despre însemnate schimbări de perspectivă. Dacă în cele de până acum a fost vorba despre etape, zile și locuri, în cele ce urmează va fi vorba despre considerarea tuturor acestora din perspectiva globalității. Toate situațiile foarte concret invocate în cele de mai sus vor fi puse undeva mai departe pentru a putea fi văzute și considerate mai bine. Dacă până acum m-am referit prin excelență la lucruri și situații relativ exterioare, în paginile ce vor veni va fi vorba în principal despre momente și linii ale interiorității mele. Va fi vorba despre ceea ce mi-a trecut prin minte, despre lumea propriu-zisă a stărilor mele cognitive și atitudinale. În toate cele povestite mai sus a fost vorba despre linii și momente cu un foarte puternic caracter personal. Toate cele povestite m-au vizat doar pe mine, doar boala mea și numai a mea. În cele ce urmează va fi vorba de multe considerări ale bolii mele ca o boală a oricui, ca o boală cu unele caracteristici de ordin general-uman. Trăind durerile bolii mele, sunt sigur că am trăit multe din durerile tuturor celor operați de inimă sau au trecut prin orice altă operație. Operațiile ca operații sunt altceva decât a înghiți niște pastile sau a primi niște injecții. Ele au alt fel de

rezonanțe subiective.

După aceste prime și sumare precizări se pare că aș putea porni la drum.

În această pornire, primul lucru pe care trebuie să-l aduc în discuție este cel ce vizează atitudinea Ancăi, conduita ei. Trebuie să recunosc, în fața acestei imaculate coli albe, că Anca a fost la înălțimea înălțimilor. Și înainte de declanșarea bolii conduita ei era la cote înalte. Acum însă aceste cote au ajuns să fie, vorba lui Sergiu din vremurile când avea doar trei anișori, să fie "până dincolo de infinit". Trebuie să scriu că zilnic i-am simțit prezența, că zilnic a făcut 50 de kilometri ca să ajungă să mă vadă și să se intereseze de mine. Trebuie să scriu, încă o dată, ceea ce pe undeva doar am sugerat, că, fără intervenția ei într-un anume moment al evoluției lucrurilor, n-aș fi ajuns să scriu aceste pagini. După cele mai înalte probabilități se pare că ea mi-a salvat viața. Datorită ei am mai amânat, nu știu cu cât anume, dar am amânat întâlnirea mea cu neantul.

A fost alături de mine și Sergiu. A ținut expres să fie la mine și înainte și imediat după operație. Pentru aceasta și-a amânat plecarea la München. Chiar și de la München i-am simțit prezența. Am simțit că este cu mine. Deși de pe mai departe, l-am simțit pe lângă mine și pe Radu. De două ori și-a făcut timp să ajungă pe la patul meu. Din partea celor de la Wuppertal de două ori m-a vizitat și frumoasa Carla.

Dacă veni vorba de cei pe care i-am simțit că au fost cu mine, ar trebui să amintesc de prietenii mei de-o viață, familia Semeniuc – Vanea și Mia. Nu departe de ei s-ar afla familia Schiau, Bubu și Soruca. Foarte des, și unii și alții au telefonat să se intereseze de reușita operației și de evoluția înșănătoșirii mele.

În aceeași ordine a ideilor vreau să nu uit de cele trei domnițe, domnițe care mi-au umblat prin cap și pe care le-am simțit că au fost cu gândul la mine.

Dintre ele, pe locul I se așază domnița "V". Este vorba de aceea despre care, în *"Aduceri aminte"*, am scris destul de mult. Conținutul celor scrise pe atunci nu s-a stins. Această nestingere a făcut ca, în zilele bătăliei cu ceea ce mi s-a întâmplat, să mă intereseze modul raportării ei la mine. Aceeași nestingere, zic eu, a făcut ca ea să-mi telefoneze destul de des și să se intereseze de evoluția sănătății mele și, mai ales, de evoluția stării mele de spirit. Atunci când din timbrul vocii mele simțea că ceva nu-i în prea mare ordine îmi zicea: "Ai un pic de răbdare, o să-ți treacă. Ești pe mâini bune, așa că..."

În modul ei de a vorbi cu mine, parcă aș fi dorit un pic mai multă căldură. Aș fi vrut să mă întrebe ceva mai duios: "Azi, dragul meu, cum te simți? Azi noapte cum ai dormit? Ce-ai mai visat? Te miști cu ceva mai bine decât ieri" etc. Toate acestea ea le considera, probabil, cuprinse în chiar gestul telefonului. Dar așa este ea. Așa a fost și înainte, așa a rămas și acum. Corectă, dreaptă, bună, sinceră, dar - pe deasupra - om al științelor naturii. Poate denumi toate florile grădinii, dar nu știe să umble la floricelele vieții. La mărunțisuri, la surprize, la nimicuri. La nimicurile care sunt lucruri mari, care fac viața mai frumoasă. Ea n-a învățat, se pare, că sentimentele mari și frumoase nu se exprimă doar în gesturile mari ale vieții, ci se exprimă, mai ales, în mărunțisuri. Francezul Marlaux ar fi zis, probabil, "gingășii". Viața nu-i făcută doar din lucrurile mari și grave ale prozei, ci și din cele care ne fac să trecem de la proză la poezie și, de aici, câteodată, la nebunie.

Dar destul! Destul despre "V". Acum doar concluzia: Atâta cât a fost în telefoanele ei, mi-a picat foarte bine. Am simțit-o aproape. Mi-am zis și i-am zis că telefoanele ei au funcționat ca un veritabil medicament. Un asemenea rol terapeutic a avut și felicitarea pe care mi-a trimis-o de ziua onomastică. În urările felicitării parcă s-a depășit pe sine.

Aproape, aproape, destul de aproape, am simțit-o și pe Vali. În tot ce mi-a zis la telefon am simțit căldura unei foarte bune vecine. Pe ea o sunam eu. O sunam s-o întreb ce mai face, dacă-i sănătoasă, ce mai este prin casă, prin bloc, prin Cluj. După ce am prins ceva puteri, o întrebam și despre ce se mai întâmplă prin țară. Îmi răspundea scurt și încheia cu vocea ei blândă: "Ionică, lasă-le, ai tu grijă de inima ta".

Vocea cea mai caldă din dialogurile telefonice era parcă aceea a lui Any. Deși cu telefoane mai rare, o simțeam și pe ea pe undeva pe aproape. Îmi fugea gândul și pe la ea în nopțile mele de insomnie. Parcă o vedeam cum se gândește la mine, cum citește câte ceva din cărțile mele, poate și din poeziile mele. Credincioasă cum știam că e, parcă o vedeam cum se duce la biserică să se roage pentru mine. Deși știa că eu nu pun niciun preț pe îngenuncheri și rugăciuni, ea își făcea datoria. O datorie mai mult față de ea decât față de mine. Așa se împăca ea cu sine și simțea că face ceva pentru mine.

În perioadele de clinică, Any nu m-a sunat. Nu avea telefoanele. După ce am ajuns acasă, mă suna din când în când să mă întrebe cum îmi merge cu convalescența. Din când în când o sunam și eu. În toate discuțiile noastre apărea rugămintea ei caldă: "Să ai grijă de tine". După un timp, în ceea ce ne ziceam au apărut și discuții politice. La acest capitol, opiniile noastre sunt aproape identice. Iubim și urâm aceleași figuri. Îl urâm împreună pe Băsescu și urâm întregul băsism.

Uneori aluneca discuția pe tema papanășilor. Undeva, pe la începutul acestor pagini, am scris că, în chiar ajunul îmbolnăvirii mele, am ratat vizita pentru papanăși. Dacă ziceam ceva despre perspectiva unei eventuale recuperări mi se zicea: "Vom vedea". Și atât de mult am tot văzut că, până la urmă, papanășii au rămas nemâncați.

În paginile în care este vorba despre cei pe care, în această fază

a vieții mele, i-am simțit pe lângă mine, poate că ar trebui să spun câte ceva și despre cei din familia mea lărgită – frați și surori.

Iosif, din Târgu-Mureș, m-a sunat de cum a aflat de perspectiva operației. M-a bucurat telefonul lui deoarece el nu prea umbla pe la telefoane. După operație l-am sunat eu. S-a bucurat că am trecut cu bine peste momentul cel mai delicat. Mi-a părut bine că l-am sunat și că am mai vorbit o dată cu el. Acum nu mai am cu cine vorbi. Îmi pare rău că n-am putut merge să-l conduc pe ultimul drum. Dar așa a fost să fie.

Cei din Buia, Rica și Nicu, n-au prea realizat ce-i aia operație la inimă. Pe Rica a speriat-o vestea operației, iar Nicu aproape că nici n-a băgat-o în seamă. Când i-am dat telefon și i-am spus că am trecut cu bine marele examen, m-a întrebat: "Care operație?" După ce i-am spus cam despre ce a fost vorba, mi-a zis: "Da, da, parcă mi-a zis ceva Mili."

Cea mai îngrijorată și aceea care în ziua operației s-a dus la biserică să se roage pentru mine a fost Mărioara. Ea a fost și a rămas, atunci când este vorba de familie, cea mai sufletistă.

O mare decepție mi-a produs Lena. M-a sunat o singură dată, înainte de operație. După ce a aflat că am trecut cu bine peste eveniment, m-a cam uitat.

Dacă aș trece la a treia linie de apropiați ar trebui să ajung la o listă pe care cu greu aș putea-o epuiza. Ar fi vorba de prieteni, cunoștințe și foști studenți care, fie direct, fie prin Anca, s-au interesat de evoluția însănătoșirii mele. Mă gândesc, de pildă, la Dan Vlăduțiu și la frumoasa lui Cristina, la Carmen Barabaș, la Viorica Pamfil, la Gloria Mustață, la Otilia Croitoru ș.a.

Tuturor celor numiți mai sus și tuturor celor puși la "și alții" le mulțumesc din suflet.

5.2. Pe tema durerii

Dacă după aceste mulțumiri încerc să fac un pas mai departe, pas care să se înscrie sub perspectivele de analiză afirmate mai sus, atunci nu pot trece peste fenomenul durerii. Durerile au fost dominantă dominantelor acestei perioade, mai ales a perioadei post-operatorii.

Cum s-a derulat operația nu știu. Durerile au fost înăbușite de anestezie. Dar de cum s-au dus ceasurile anesteziei au început durerile. Dacă stăteam liniștit, cu mâinile pe piept, ca și când aș aștepta moartea, nu mă durea nimic. De cum începeam să suflu mai adânc ori să mă mișc în vreun fel oarecare aveam dureri destul de mari. Și aceasta în ciuda tuturor picăturilor "gegen Schmerzen" - împotriva durerii. Durerile parcă ignorau picăturile și își făceau de cap.

Toată această situație a făcut să mă gândesc la durere ca durere în sine. Să mă gândesc la ea ca la un fenomen psihologic și apoi ca la un fenomen care are sau poate avea multe și destul de complicate rezonanțe filozofice.

Din perspectiva strict psihologică, durerile sunt un gen de senzații. Niște senzații aparte, senzații care se produc atunci când anumiți agenți exteriori nu ating, pur și simplu, receptorii, ci îi zgârie. Parcă ar vrea să îi distrugă, să-i scoată din funcțiune. Aceasta face ca durerile să fie un fel de senzații foarte tari, senzații care pun la periferie toate celelalte tipuri de senzații. Nu mai contează ceea ce vezi sau ceea ce auzi, contează numai durerea ca durere, numai durerea ca fenomen psihologic central, ca dominantă a stării tale de spirit. Din acest punct de vedere, i s-ar putea reproșa psihologiei că, în capitolul despre senzații, durerea este tratată destul de sumar. Te trimite în zona discuției despre intero-receptori și cu aceasta gata.

Ca fenomen psihologic, durerea este un ceva strict personal. Ea

nu se poate împărți cu nimeni și nici nu se poate asocia cu altcineva. Poți spune cuiva, hai să ne uităm împreună la frumusețea unui apus de soare sau a unui alt fel de peisaj, dar nu poți spune hai să ne doară pe amândoi. Dacă așa ceva ar fi posibil, sunt sigur că toate mamele din lume ar lua o parte din durerile copilului lor. Importul sau exportul de durere fizică este un fel de imposibil absolut.

Tot din perspectivă psihologică se poate spune, cu destulă ușurință, că durerea ca durere, ca tip de stare subiectivă, stă foarte aproape de gândul și sentimentul morții. Nu este durere de spital care să nu amintească de mișcarea spre neant. De fapt, durerile ca dureri sunt manifestări ale unei boli oarecare, iar boala ca boală, ca ceea ce este ea în sine, este o îndepărtare de condiția fundamentală a vieții ca viață, - condiția sănătății.

Apropierea de gândul și de sentimentul morții face ca durerea și boala, luate împreună, să pună imediat o mare și complicată problemă filozofică: raporturile dintre viață și moarte.

În jocul acestor raporturi, durerea joacă un rol contradictoriu. Pe de o parte ea este semn al vieții – până avem dureri înseamnă că mai suntem - pe de altă parte, este un aliat al morții. Am putea zice că durerea ca durere slujește la doi stăpâni. În calitate de componentă a bolii, ea face jocul morții, iar, prin a fi încă, ea este moment al vieții, al conștiinței și conștienței. În măsura în care durerile stau de partea bolii, și prin aceasta de partea morții, am dori ca ele să nu fie. Dar, în măsura în care ele sunt un mare semn al vieții, trebuie să ne bucurăm că le avem. Bine își zic cei în vârstă: dacă într-o dimineață te scoli și nu te doare nimic, să știi că ai murit.

Pe lângă modurile durerii de a interveni în judecarea raporturilor dintre viață și moarte, moartea mai poate interveni direct și în judecarea raporturilor dintre materie și spirit. Privite dintr-o perspectivă sau alta, aceste raporturi mai sunt denumite

fizic și psihic, natură și cultură etc. Că toate acestea sunt mari probleme filozofice este dincolo de orice îndoială. În multe orientări filozofice se și consideră că problema raporturilor dintre materialitate – idealitate reprezintă problema fundamentală a cugetării filozofice. Se zice că ea vizează cea mai adâncă dedublare din clasa tuturor marilor dedublări din sânul existenței ca existență. Avem aici de-a face cu unitatea unităților și opoziția opozițiilor. Se mai afirmă și se mai argumentează că de punerea și judecarea raporturilor materie-spirit depind punerile și judecățile tuturor celorlalte probleme ale gândirii filozofice.

Cu marea problemă a raporturilor materie-spirit își bat capul și copii. Copilul o întreabă pe mamă: "mamă, ce-i aceea materie?" și mama îi răspunde: "ceea ce nu-i spirit". "Și ce-i spiritul?", o întreabă mai departe copilul. "Ceea ce nu-i materie", îi răspunde mama.

Real, nereal, acest minialog reflectă toată adâncimea opozițiilor materialitate-idealitate.

Dar ce poate face durerea în judecarea acestor adâncimi? Cum ar putea ea sau analiza ei avea un rol în a spune ceva esențial despre materie și despre psihic?

În aceste două sensuri, referirile la durere se pot face foarte multe. Ele pot dovedi, de pildă, mai mult decât oricare referiri la alte senzații sau grupe de senzații, forța materialității. Niciunde raporturile materie-spirit nu sunt mai încleștate decât în cazul durerii. Aici, se poate zice, materia își dovedește supremația. Am vrea, am vrea foarte mult ca durerea sau durerile să nu fie și ele totuși sunt. În modul cel mai evident posibil ele scapă voinței noastre. În fața lor, voința celui care suferă se dovedește a fi, la modul nemijlocit, complet neputincioasă. În cazurile durerii suntem mai mult și mai degrabă la dispoziția materialității decât a idealității.

În același timp, pe cazul aceluiasi tip de senzații, adică

senzațiile durerii, am putea urmări foarte bine și foarte convingător și forța spiritualității. De data aceasta, însă, doar la modul indirect, doar la modul în care multe produse ale creației de idei intervin în ameliorarea durerii sau în eliminarea ei. Aici intră în joc toată medicina și tot ce poate ea face. Intră în joc toate formele luptei pentru sănătate. De fapt și până la urmă, în această luptă intră și trebuie să intre tot câmpul creației noastre spirituale. Tot câmpul creației de idei și apoi de lucruri duce sau ar trebui să ducă la asigurarea condițiilor necesare existenței noastre fizice. Or, în interiorul acestei existențe, condiția condițiilor și fundalul fundalurilor este și rămâne sănătatea.

În ciuda tuturor diferențelor care există de la o clinică la alta, ele au ceva în comun. Au comun faptul că în interiorul lor se duce lupta cu boala. Au comun faptul că ele, mai mari sau mai mici, sunt veritabile uzine, uzine ale producerii de sănătate. În aceste uzine, materia primă este suferința fizică. Rezultatul e plusul de sănătate. În realizarea acestui rezultat, eroii principali sunt medicii. În halate albe, ei se lupta cu boala, ei ameliorează suferințele, ei fac să crească speranța de viață a celor care le sunt pacienți. Ei sunt ajutați, la modul esențial, de o complicată aparatură și de nu mai puțin complicate și sofisticate medicamente. Pe lângă acestea, intră în joc mărirea pacientului. Tot ce e clinică există pentru el. Medicul este și rămâne "piesa" principală a sistemului, deoarece el articulează și armonizează aparatură, medicamente, pacient în așa fel încât, în final, pacientul să iasă mai sănătos pe poarta clinicii. Mai sănătos sau mai puțin suferind decât a fost atunci când a intrat. Mărirea pacientului este componenta cea mai complicată a sistemului. Mai complicată deoarece fiecare pacient vine în clinică cu particularitățile lui biologice, psihice și sociale. Fiecare cu anamneza lui.

Din zona particularităților, psihicul complică și se complică cel mai mult. Ideea de boală și atmosfera de clinică schimbă foarte

multe în mințile celor de prin paturile și de pe coridoarele clinicilor. Oameni care, în lumea lor de afară, erau optimiști sau foarte optimiști, în aerul din spitale devin pesimiști. Unii, foarte încrezători și plini de inițiative, devin blazați. Cel mai des și mai des, sub raport psihologic, bolnavii devin suspicioși. Șușotelile medicilor îi sperie. Nespunerea temperaturii îi îngrijorează. Schimbările de tratament îi pun pe gânduri. Se întreabă imediat: Oare de ce? Pentru că-i mai bine? Pentru că-i mai rău? Ei se frământă. Așa, în pat, ei au tot timpul să se întrebe și să nu-și poată răspunde.

Mie, ca regulă, mi se explicau schimbările de tratament. Mi s-a explicat, de pildă, de ce trebuie să dau atâta sânge în fiecare dimineață. De ce de atâtea ori câte patru seringi. Mi s-a explicat de ce trebuie, zilnic, măsurat I.N.R., adică coeficientul de coagulare a sângelui. În funcție de acest coeficient trebuia și trebuie și acum să-mi dozez marcumarul. În ciuda tuturor spuselor, mi s-a întâmplat să fiu și suspicios. De multe ori mă întrebam de una sau de alta. Mă întrebam, probabil, și din motive de limbă. Nu prea înțelegeam tot ce se zicea în jurul meu.

În general vorbind, suspiciunea face casă bună cu tristețea. De regulă, toți bolnavii au o mină tristă. Nu râd și nu se veselesc. Am observat această particularitate mai ales în Theresienklinik. În sala de mese, de pildă, unde erau peste 200 de oameni, n-am auzit niciodată un râs sau vreo explozie de bucurie. Fiecare cu boala lui și cu farfuria lui. În clinică culegi impresia că oamenii au uitat să râdă. Un fel de tristețe observa Anca și în ochii și pe fața mea. De multe ori îmi zicea: „Uite ce rezultate bune ai, uite cât de mult s-au îmbunătățit analizele! Uite că n-ai avut deloc febră. Bucură-te.” Crezi că mă puteam bucura?! Parcă mă întristam și mai tare. Nu mă puteam bucura la comandă, iar la modul spontan așa ceva nu-mi apărea.

Nu departe de tristețe stă depresia, stă acea stare de spirit în

care nu mai vezi și nici nu mai gândești dincolo de cele ale zilei de azi. Depresia e o tristețe prelungită, tristețe ce poate avea o mie de motive. În cazul de față voi zice câteva cuvinte doar despre depresia care țâșnește din motive de boală și se mișcă în jurul acesteia. Particularitatea ei consta în aceea că se tratează doar prin tratamentul bolii. Bolnavul știe că boala este modul morții de a "lucra" în el, în organismul lui. În această lucrare bolnavul vede năruirea tuturor proiectelor lui, vede întunecarea mișcărilor lui întru viitor. În orizont strict personal, depresivul pe bază de boală nu mai poate paria prea mult pe speranța lui de viață, pe speranța de a mai spune prea multor dimineți "Bună dimineața, dimineață". Patul de spital îți întunecă orizonturile zilei de mâine. Te pune să te gândești la lucrurile pe care le-ai lăsat neterminate. Neterminate pentru tine, pentru familie, pentru cei din curtea mare a cetății.

Depresia produsă și întreținută de atmosfera de spital aduce cu sine schimbări esențiale și în filozofia vieții. În filozofia modului de a te uita la lume. De la fereastra unei clinici, lumea de dincolo, adică lumea de afară, se vede cu totul altfel. De la o așa fereastră și natura parcă și-a pierdut din forme și din frumusețe. Te uiți la un răsărit de soare și parcă nici nu-l vezi. Lumea semenilor îți pare a fi o lume nebună, nebună. O lume în care oamenii aleargă și aleargă. Aleargă mai ceva decât furnicile din jurul unui mușuroi. Aleargă cu mașinile, cu avioanele, cu rachetele. Aleargă după mâncare, după case și deasupra alte case, după mașini și alte mașini. Aleargă după bani și iar bani, după sex și iar sex. Aleargă prin sate și orașe, prin magazine și uzine. Aleargă după putere și tot mai multă putere. În toată această alergătură este ceva de ordinul nebuniei. Și este vorba despre așa ceva deoarece se pierde din vedere esențialul – sănătatea. Ea este pusă undeva la periferia preocupărilor. Oamenii își aduc aminte de ea într-un mod foarte formal, doar atunci când, cu vreun prilej sau altul, se

felicită. La modul neformal, își aduc aminte doar atunci când, Doamne ferește, dă boala peste ei. Ceea ce i se pare și mai trist celui care se uită la lume de la fereastra unei clinici este că în toată nebunia de afară sunt ignorate valorile veșnice, sunt puse pe un loc secundar sau foarte secundar. Fugind după bani și cât mai mulți bani, după putere și cât mai multă putere, se uită de iubire și de adevăr, de bine și de frumos, de dreptate și de echitate etc. După atâta alergătură pentru a avea nu mai rămâne timp și pentru ceea ce-i necesar lui a fi: a fi ceva, a fi cineva, a fi instruit, a fi cult, a fi drept, a fi bun..., a fi om.

Pare foarte trist că valorile care ar trebui să fie doar mijloace - bani, bunuri - au ajuns să fie pe loc de singure scopuri. Lumea de afară pare a fi o lume debusolată și răsturnată. Sunt răsturnate raporturile dintre esențial și neesențial, dintre real și iluzoriu, dintre autentic și neautentic, dintre mijloace și scopuri.

După experiența celor trei, patru luni de clinică, mai bine de patru, dacă punem în calcul și perioada petrecută în Institutul Inimii din Cluj, parcă am înțeles mai bine mitul lui Platon, mitul peșterii. Am înțeles cât de ușor pot fi răsturnate raporturile dintre lucruri și ideile despre lucruri, dintre autentic și neautentic în lumea stărilor de spirit. Înțelegând ceva mai bine răsturnările pe care mitul peșterii le conține și foarte subtil le afirmă, parcă m-am apropiat și eu de sentimentul că autenticul vieții e înăuntru - în clinică, în peșteră - și nu în afară. Aici parcă mă simțeam mai aproape de esențialul vieții. În numele acestui sentiment, zic eu, am refuzat multe lucruri care, de fapt, țin de lumea de afară. Am refuzat, categoric, de pildă, cititul, scrisul, televizorul. Parcă nici nu puteam auzi despre așa ceva. Pe când am ajuns să fiu după perioada de intensivă, Anca mereu mă îmbia cu *Süddeutsche Zeitung*, cu *Der Spiegel* etc. Am refuzat-o, mereu și mereu categoric. Mi s-au adus cărți în germană, în românește, dar nici n-am vrut să mă uit la ele. Televizorul era pe peretele din fața mea,

dar nici nu m-am gândit să-l deschid. Am refuzat toate cele abia amintite deoarece mi se părea că privitul în gol sau în tavan este un ceva mai important decât cititul sau scrisul. În timpul acestor priviri parcă eram mai aproape de mine, de bătăile inimii și de fuga gândurilor. Mi se părea că mă risipesc dacă trebuia să fac lucruri care țineau prin excelență de lumea de afară.

Rămânând în lumea care pe atunci îmi era cea mai aproape - lumea clinicii - cu ochii închiși sau deschiși, m-am gândit, și m-am gândit, și pe deasupra iar m-am gândit. M-am gândit la multe, multe, și mai mari și mai mărunte. M-am gândit, lăsându-mi gândul să se miște în toată posibila lui spontaneitate.

Dacă atunci m-am gândit fără a-mi fixa niște teme prealabile, acum, când încerc o ușoară retrospectivă, parcă pot descoperi câteva teme în jurul cărora gândurile mele au zăbovit ceva mai mult. Despre aceste zăboviri va fi vorba în cele ce urmează.

5.3. Problema sensului vieții

În niciun alt loc social, problema rosturilor sau a *sensului vieții* nu se pune mai presant decât în acela al unui spital. Tuturor celor care trăiesc într-un asemenea loc și se bat, cât de cât, cu vreo boală oarecare parcă le vine să-i dea dreptate lui Albert Camus atunci când el, într-o frază devenită celebră, ne-a zis: *"Nu există decât o singură problemă filozofică serioasă: dacă viața merită sau nu să fie trăită. Câte dimensiuni are Universul și câte concepte are o conștiință vine după aceea"*. Am citat din memorie, dar sunt sigur că n-am alterat absolut nimic din gândul marelui francez. Potrivit acestui gând, problema rosturilor vieții este și rămâne filozofic primordială.

În alte vremuri, de la catedră și de două ori în scris, am polemizat cu această teză specific existențialistă. Consideram că, în ordinea cugetării filozofice, prioritatea trebuie să fie de partea unei filozofii a existenței ca existență, apoi a unei filozofii a cunoașterii și abia după aceea, abia spre final, să se spună și să se teoretizeze problemele filozofiei umanului. Consideram pe atunci că antropologia filozofică, adică filozofia omului și a condiției sale, trebuie să încheie o anumită filozofare și nu să fie începuturile ei.

Astăzi, în lumina celor gândite în clinică, parcă îmi vine să-l înțeleg mai bine pe Camus. Înțeleg cât de presantă este problema vieții și a rosturilor ei. Pentru cei de prin clinici, realmente, tema sensului vieții este nu numai presantă, dar și prioritară. Sub presiuni ale stării de boală, scade complet interesul pentru absolut și relativ, curgere ori ne curgere, finit sau infinit, materie ori spirit etc. Scade și interesul față de mecanismele cunoașterii, față de puterile sau ne puterile acestora. Rămân în câmpul frământării întrebările legate de sensul vieții: de unde am venit și încotro măș mai putea duce? Sau ce am fost, de ce sunt și de ce mai vreau să

fiu? Și totuși, și totuși. Problemele sensului și rosturilor nu pot fi nici singurele și nici prioritare. Tocmai pentru a le putea pune și pentru a le putea răspunde cât de cât consistent, trebuie să știm câte ceva despre filozofia lucrurilor și despre filozofia ideilor. Abia după aceea ar putea veni, în ordinea filozofării, problemele condiției umane. Ce s-ar putea zice despre senzori și rosturi fără a ști câte ceva despre ceea ce Kant considera a fi: "*Ce suntem? Ce putem ști? Și ce putem spera?*"

Dincolo de orice filozofie și filozofare, se impune aproape de la sine ideea că sensul vieții e viața însăși. Și acest sens se impune aproape instinctiv. Înainte de multe altele, instinctul vieții a fost acela care m-a împins spre operație. Același instinct i-a adus în clinici pe toți cei pe care i-am văzut și pe care nu i-am văzut. În numele lui am văzut în clinica de recuperare zeci și sute de oameni alergând după sănătate și mai multă sănătate. I-am văzut alergând în cârje, în cărucioare ori pe picioare de la un tratament la altul. Dar de ce oare atâta alergătură? De ce sunt atât de pline clinicile de recuperare? De ce, chiar și cei cu o minimă perspectivă de a mai fi, nu vor să plece? Nu pleacă pentru că numai sinucigașii pleacă de voie bună. Restul își așteaptă ceasul. Dar nu și-l așteaptă pur și simplu, ci luptă din toate puterile pentru amânarea lui. Egoismul vieții este teribil de mare și teribil de puternic. Moartea, oricât de târzie, oricum vine prea devreme.

Egoismul vieții duce la faptul că, vorba lui Camus, fiecare trăiește și moare singur. La drept vorbind, nimeni nu-ți poate lua ceva din viața și din moartea ta. Fiecare cu bucuriile și cu suferințele lui, cu iubirile și ne iubirile lui. Nimeni nu poate trăi ori muri pentru altul. Fiecare cu crucea lui. Mitul Golgotei nu-i doar un mit. El este povestea vieții fiecăruia. E crucea pe care fiecare și-o cioplește, și-o pune și și-o duce, singur-singur, în spinare.

Cu mai multă sau cu mai puțină filozofie, despre sensul vieții se discută pe trei nivele bine legate. Primul ar fi cel pe care deja l-

am creionat și căruia i-am zis egoismul vieții sau bucuria de a te scula în fiecare dimineață. Oricât de puternic ar fi acest palier, el nu este niciodată singur. El angajează imediat nivelul al doilea și apoi al treilea. Nivelului al doilea i-am putea zice motivație familială, motivația de a fi cu ai tăi. Dacă e frumos și trebuie să te bucuri când poți spune bună dimineața unei noi dimineți, e și mai frumos și bucuria este și mai mare când spui bună dimineața și noapte bună, nu pur și simplu dimineții sau nopții, ci celor de lângă tine. Mie mi se umple ziua când le zic „Bună dimineța!” Ancăi și lui Sergiu și când îmi închei ziua zicându-le „Noapte bună, copii!”. Am acceptat operația și am suferit cât am suferit nu numai întru bucuria mea, ci și întru aceea a lor.

Dincolo sau pe deasupra celui de-al doilea palier se instituie cel de-al treilea. I s-ar putea zice motivație socială. Aici ar intra dorința de a fi cu prietenii, de a face ceva pentru alții, de a face ceva mai ales pentru nevoile cetății. Chiar dacă, de la o vârstă, evantaiul acestor dorințe se îngustează drastic, totuși oricând le mai rămâne și lor un anume spațiu de mișcare. Dacă nu și pentru altceva, atunci fie și numai pentru a urmări evoluțiile sociale și politice ale vremii. În ceea ce mă privește, sper să nu rămân doar la atât. În ceasurile lungi ale spitalizării mele, atunci când am băgat de seamă că merg spre bine, gândul mi-a zburat și la ceva proiecte. Poate revenirea la a scrie articole de presă sau, poate, dacă puterile sănătății mă vor ajuta, la o scrie măcar una din cele trei cărți care-mi umblă prin minte.

Dar, deocamdată este, se pare, prea devreme să mă gândesc prea serios la așa ceva. Ca aspirație vagă, poate da, ca realizare imediată...

5.4. Gânduri de bilanț

Dacă de pe paturile de spital nu poate nimeni scăpa de gândurile despre rosturile vieții, de pe aceleași paturi nu se poate scăpa de gândurile care, în limbaj cotidian, se cheamă bilanț. Nu poate scăpa de întrebări precum: Ce-am făcut? Oare rămâne ceva după mine? Oare am făcut totul bine? Am oare ceva de regretat? Pe unde oare am avut eșecuri? Dacă dai peste eșecuri, atunci îți vine să ți le explici.

De asemenea întrebări n-am scăpat nici eu. Sub presiunea lor am ajuns să răsfoiesc destul de insistent în cartea memoriei. Am ajuns să fiu preocupat de zonele trecutului și să le las în pace pe cele ale viitorului. Tot modul general uman de a se confrunța cu trecutul, sau și cu trecutul, parcă contrazice poziții de fond ale filozofiei existențialiste.

În viziunea lui Heidegger, de pildă, omul, ca întruchipare a *dasein*-ului, are trecut, însă un "trecut esențial", trecut care nu prea contează. Trecutul este pentru *dasein* doar o simplă prezență, doar un ceva care nu mai presupune nicio "grijă", nicio "teamă", nicio "deschidere". El este un ceva încheiat, un ceva depășit. El nu mai poate fi obiect al acțiunii. *Dasein*-ul trăiește și poate trăi autentic numai în proiect, numai cu ochii vieții spre viitor. El are doar perspectivă, nu și retrospectivă.

Cam același lucru se poate spune și despre "*pentru sinele*" lui Sartre. Nici acesta nu prea are trecut. Trecutul este doar "în sine", dar un ceva în raport cu care nu mai putem face nimic. Trecutul e trecut și basta. Conștiința și libertatea "*pentru sinele*" au ceva de făcut doar în raport cu viitorul. Acesta este și rămâne un teren care, mereu și mereu, trebuie cucerit. Rămâne terenul pe care "*condamnarea noastră la libertate*" se poate manifesta în toate formele ei.

În opoziție cu așa interesante gânduri filozofice se așază faptul

că omul ca om are de multe ori de-a face și cu trecutul. Și confruntarea cu el reprezintă o condiție a condiției speciei umane. Din când în când, dacă nu cumva zilnic, trecutul trebuie examinat și adus în actualitate. Adus tocmai pentru a putea cât mai bine contura prezentul și pentru a putea prefigura viitorul.

Fiind atât de mult pe paturi de spital, n-am scăpat nici eu de confruntările cu trecutul. Atunci când simțeam că merg spre mai rău, gândurile de bilanț nu numai că deveneau prezente, dar erau și foarte presante. Simțeam realmente că-mi trăiesc zilele de bilanț. Orice bilanț ca bilanț se poate face în mai multe feluri. Se poate face cu criterii mai ușoare sau cu unele foarte severe.

Dacă operezi cu niște criterii prea ușoare, viața îți apare așa de plină că tot trecutul nu ți-l vezi decât în roz. În acest caz, totul se pune la rubrica pozitiv. Nu vezi pe niciunde niciun minus, niciun eșec. Dacă însă operezi cu criterii absolute, dacă-ți contabilizezi doar posibilitățile ratate, atunci îți vine să-ți zici că n-ai făcut nimic, că pur și simplu ai lăsat zilele să se scurgă pe degeaba. În acest caz, totul se pune la negativ. Cu acest negativ poți foarte ușor ajunge la textul biblic: *"deșertăciunea deșertăciunilor, totul e deșertăciune"*.

Pentru a echilibra lucrurile, pentru a ajunge la un bilanț care să nu fie nici prea, prea, nici foarte, foarte, trebuie să recurgi la niște criterii mai nuanțate, criterii în care toate posibilitățile să ți le judeci prin prisma condițiilor în care ele au ajuns să se realizeze. În acest caz, ajungi ca nici să nu te biciuiești, dar nici să te ametești de pe urma realizărilor. De fapt, viața oricui este modul în care evantaiul posibilităților s-a întâlnit sau nu cu condițiile necesare realizării lor.

Pentru a ajunge la un bilanț cât de cât echilibrat, se mai cade să nu umbli cu un criteriu global, ci cu criterii diferențiate pentru diferitele planuri ale oricărei vieți normale.

În aceste planuri, la un loc de mare atenție se află planul vieții

strict personale. Cu prilejul oricărei încercări de bilanț, la acest plan se umblă cel mai mult și cel mai atent. În unele momente îți vine să-ți zici că acest plan e singurul care contează. În el intră tot ce ține de cutia de intimități, ține de ceea ce nu-i de spus. Din evoluția unei vieți ceva trebuie să rămână la secret. În ce mă privește, la acest capitol aș putea recunoaște că am un bilanț destul de pozitiv. Am iubit cât am iubit și am eșuat de câte ori am eșuat. Pe ansamblu, însă, ar trebui să fiu mulțumit.

Imediat după planul strict personal ar putea intra în joc planul familial. În acest sens, ar trebui să mă gândesc la cât de bun sau cât de rău am fost ca soț, ca tată și ca bunic.

Cât privește condiția de soț, ar trebui să afirm că n-am fost, poate, nici cel mai bun, nici cel mai rău soț din lume. Am iubit-o pe Ligia și-mi pare rău că nu i-am arătat, la timpul potrivit, toată dragostea pe care i-am purtat-o. Uneori am mai și supărat-o. Se pare că așa-i viața de familie, uneori și cu supărări. Îmi pare rău că s-a stins așa de neașteptat și că n-am apucat să-mi cer iertare pentru toate supărările pe care i le-am făcut. Dar... Cu toate acestea, aș zice eu, pe ansamblu, la capitolul soț, trebuie să mă contabilizez la pozitiv.

În calitate de tată îmi vine să nu-mi pun niciun minus. Oricât de exigent aș privi lucrurile, tot trebuie să scriu că datoria mea de tată mi-am făcut-o la cotele cele mai înalte. Am făcut și lucruri pe care nu le-ar fi făcut un tată oarecare. În acest sens ar putea fi întrebată Anca și prietenii care mi-au urmărit, cât de cât, această linie a vieții.

Nu departe de îndeplinirea îndatoririlor de tată putem da peste cele de bunic. Și la acest capitol de bilanț sunt bun de toată lauda. Sergiu poate fi oricând invocat ca martor. Mi-am răsfățat nepotul – fără a face din el un răsfățat - mai mult decât foarte, foarte mulți alți bunici. Am fost cu el zi de zi aproape 20 de ani. În acest timp, dimineața, nu numai că l-am trezit la minut pentru grădiniță

sau școală, dar îi trăgeam și ciorapii în picioare. Pe deasupra trebuia să-i mai fac și un pic de masaj. Îl mai răsfaț și astăzi. Și astăzi, dacă sunt în Freiburg, am grija ca atunci când vine de la facultate să găsească pe masă un pahar de suc de portocale. După ce-și bea sucul și după ce se bate pe burtă îmi zice: "Sănătate curată, măi Micule." Dacă pentru Anca și Radu, zic eu, am fost un tată și un socru bun, pentru Sergiu am fost un bunic și mai bun.

Și datoriile față de familia lărgită – părinți, frați, surori – mi le-am făcut cu vârf și îndesat. În amănunte nu vreau să intru. Aș da peste un foarte regretabil... regret. Aș da peste cele legate de Lena. Pe această temă se pare că am mai scris câte ceva în cele de mai sus așa că... Așa că să fie sănătoasă!

Dacă ar fi să fac un pas mai departe ar trebui să ajung la capitolul viață socială. Acesta s-ar putea urmări pe cel puțin următoarele trei planuri sau secvențe: prietenii, activitatea profesională și activitatea social-politică.

Ca să fiu sincer, prietenii și prieteniiile mi-au luat multe din ceasurile în care, cu ochii închiși sau deschiși, lăsam gândurile să-mi umble în toate direcțiile. M-am gândit cu multă plăcere și durere la prietenii din Buia. M-am gândit la Lena și la Victorul lui Aron. Lui Victor îi duceam scrisorile de dragoste scrise lui Puiu. Lena îmi zicea "frate". Ei îi scriam scrisorile de dragoste. Din păcate niciunul nu mai este printre noi.

M-am gândit mult timp la colegii și la prietenii din perioada Blajului. Am dat în acest sens peste prietenia cu Barna Augustin. Mi-am adus aminte cum m-am dus cu o cursă răblăgită de la Piatra Neamț până la Biczul Ardelean, unde Gusti era învățător. M-am dus numai pentru a mai discuta o noapte cu el. M-am mai gândit mult și la o altă mare și frumoasă prietenie începută pe băncile școlii și continuată până când ea nu mai putea fi continuată. Este vorba de prietenia cu Gh. Șerdean și cu frumoasa și înțeleapta lui Ketty. Mi-am amintit că, după terminarea școlii, o bună bucată de

vreme ne-am pierdut urma. Ne-am regăsit în modul cel mai întâmplător posibil, pe un stadion din București, la un meci de fotbal. După această fantastică întâmplare, n-am trecut niciodată prin București fără să dau pe la ei.

În ceasurile mele de aduceri aminte, am luat clasa și, după ordinea din bănci, am constatat cu tristețe că, din 25, doar șase mai suntem în viață.

Două prietenii frumoase am avut în anii facultății, mai bine zis cu colegii de facultate – cu Ciumăgeanu Dumitru și cu Bădia. Așa îi ziceam lui Timircan Andrei. Din păcate, prietenia cu Ciumi s-a rupt brusc, imediat după terminarea facultății. Am descoperit că bunul meu prieten nu stătea prea bine la capitolul caracter. Pentru a avea un dosar bun, dosar cu soție membră de partid, Nuți a fost foarte bună. Imediat după terminarea facultății, s-a gândit că Nuți trebuie schimbată. Cu familia Timircan prietenia a continuat până aproape de sfârșitul lor.

Din timpul facultății m-am mai gândit mult la prietenia cu Bârză și cu Boriceanu. Ei nu mi-au fost colegi, nu erau nici studenți. Primul era activist, iar al doilea muncitor. În ciuda acestei situații, mi-au devenit foarte, foarte buni prieteni. În *Aduceri aminte* am scris mult despre prietenia cu ei. Acum notez doar faptul că prietenia cu Boriceanu și cu simpatica lui Vali a ținut până după '89, dată după care eu am luat drumul Germaniei, iar ei pe cel al Australiei. Dacă ar trebui să sar în actualitate ar trebui să amintesc doar de două, trei prietenii frumoase. Prima ar fi aceea cu familia Semeniuc – Vanea și Mia. E vorba de o prietenie care a început cu vreo 50 de ani în urmă și care durează și astăzi. Din clinică i-am sunat destul de des, iar acum vorbim la telefon aproape zilnic. A doua mare prietenie invocată în ceasurile mele de bilanț a fost aceea cu familia Șchiau - Bubu și Soruca. Acum când scriu nu mai este decât Soruca. Bubu... A picat ca din senin chiar pe coridorul care ducea spre Rectoratul Universității.

Pe aceeași filă de bilanț se află și prietenia cu Mircea și Otilia Croitoru. Pe când din clinică mă gândeam la ei, mereu, mereu, mă întrebam dacă Mircea mai este. Acum, când scriu asemenea întrebare, nu se mai poate pune problema. Mircea s-a dus pe undeva, prin neantul de dincolo, cu ceva înaintea lui Bubu. A rămas Otilia. Pe ea o sun destul de des și acuma.

Lista prietenilor mele de ieri și de azi ar putea fi foarte mult continuată. Aș putea continua prin referiri la Ion și Carmen Vlad, la Dan și Cristina Vlăduțiu, la Emil și Rodica Comșa, la și la... Mă opresc la cele invocate pentru a putea scrie că bilanțul prietenilor mele este unul foarte bogat. Și totul contabilizat la pozitiv. Mi-au plăcut relațiile de prietenie și le-am cultivat din toate fibrele ființei mele.

Cu totul altele mi-au fost gândurile atunci când a fost vorba de bilanțul activității mele profesionale. Aici eram departe de a putea gândi totul la pozitiv. Poate chiar dimpotrivă. Pe aici, am ajuns să mă întreb dacă nu cumva ar fi fost mai bine ca, după terminarea facultății, să nu fi făcut trecerea spre filozofie. Dacă n-ar fi fost mai bine să rămân printre psihologi. Și totuși cotitura în sine n-o regret. Se pare că ea a țâșnit din chiar daimonul spiritualității mele, din chiar neliniștile mele metafizice. Ceea ce regret este că, prin complicate jocuri ale istoriei, am ajuns să servesc o filozofie care astăzi este într-o mare cădere liberă. Cel puțin pe la noi s-a ajuns să fie o rușine să vorbești de materialismul dialectic și să mai amintești de numele lui Marx. Cred că s-a ajuns la așa ceva pe baza unei mari neînțelegeri. Neînțelegerea faptului că tezele mari ale materialismului dialectic nu au, în sinea lor, nimic sau aproape nimic ideologic, n-au nicio sau aproape nicio legătura cu interesele de clasă, în general, și cu cele ale clasei muncitoare, în special. Așa cum se afirmă. Ele nici nu s-au născut din terenul acestor interese. Teza materialității lumii nu poate fi, în niciun caz, legată de numele lui Marx și de clasa muncitoare. Ea vine,

istorico-filozofic, de la marele Thales și de la nemuritorul Democrit. A trecut prin toate perioadele mari ale gândirii filozofice, ca să ajungă la marxism. Mai aproape de zilele noastre, a ajuns în paginile de filozofie semnate de M. Bunge, sub numele de materialism științific sau materialism emergent.

Nu prea este de sorginte marxistă nici teza dialecticității, adică teza curgerii eterne. Lansată de marele Heraclit și trecând prin opera lui Hegel, a ajuns și sub condeiul lui Marx și al lui Engels.

Teza cognoscibilității lumii, ca altă teză de bază a aceleiași filozofii, vine tot din vremurile clasice și preclasice ale filozofiei grecești.

S-ar putea zice și s-ar putea crede că cea de-a patra teză din seria tezelor mari ale filozofiei legate de numele lui Marx să fie mai marxistă sau mai ideologică decât celelalte. Ar fi vorba de teza priorității economicului față de ideologie sau, în alți termeni, baza determină suprastructura. În prelungirea tezelor considerate a fi ale materialismului dialectic, această teză a făcut și face materialismul istoric. Acest materialism - ca formă a filozofiei sociale - este, realmente și aproape pe de-a-ntregul, un ceva de inspirație marxistă.

Dacă apartenența la marxism a tezei că dinamica ideilor și a stărilor vieții economice pare simplă și clară, nu același lucru se poate spune despre dimensiunea și/sau dimensiunile ei ideologice. Aici lucrurile sunt ceva mai complicate.

Unii consideră că apartenența la marxism îi conferă și îi asigură tezei, prin chiar acest fapt, un puternic caracter ideologic. Consideră că, fiind marxistă, teza trebuie aruncată peste bord. Ea ține doar de zonele "falsei" conștiințe. Ea nu mai poate folosi la nimic.

Dar, la o analiză mai atentă, aș zice eu, s-ar putea ușor și destul de bine constata că teza stă și poate sta deasupra intereselor de clasă, chiar și deasupra intereselor clasei muncitoare. În și prin

conținutul ei, teza aparține mai degrabă ideilor care țin de o "adevărată" conștiință. Momentele ei de adevăr o fac să fie nu numai pe deplin valabilă, dar și pe deplin actuală. Ea și azi ne mai poate fi de mare folos în a înțelege mai bine și a ne explica mai consistent marile fenomene ale istoriei contemporane – războiul din Irak, globalizarea, fenomenul chinez și, nu în ultimul rând, căderea socialismului. Cum să-ți explici căderea și/sau căderile socialismului fără a pune în calcul eroziunile lui interioare, în primul rând eroziunile economice. Cum să nu vezi și să nu zici că s-a prăbușit, în primul și-n primul rând, din cauza neputințelor proprietății socialiste. Toate celelalte cauze vin după aceea. Dar toată problema raporturilor dintre ceea ce este ideologic și ne ideologic în susținerile mari ale filozofiei zise marxiste nu este și nu poate fi obiect prea extins în considerațiile bilanțului de față.

Problema acestor raporturi este deschisă și o va rezolva evoluția ulterioară a gândirii filozofice.

M-am lansat în cele mai de sus numai și numai pentru a putea zice că fenomenul căderii socialismului, și prin aceasta a filozofiei cu care s-a împletit, aruncă o umbră destul de deasă asupra unei bune părți a activității mele profesionale. Sub linia acestor activități se pot așeza aprecieri contradictorii. Poate că 50 la sută am rostit și am scris fraze sub care mi-aș pune și astăzi semnătura, fără nicio rezervă.

Dacă în zona activității profesionale, încercând să fiu cât mai sever cu mine, am putut totuși contabiliza în termeni de 50 - 50, în zona și/sau zonele activității social-politice, lucrurile stau cu totul altfel. Aici, căderea socialismului a făcut praf din tot ceea ce am făcut în plan social-politic. A făcut praf din toate ceasurile și zilele petrecute în ședințe de partid și în ședințe de multe alte feluri.

M-am făcut membru de partid din convingere și nu din oportunism. Am fost prins de idealul comunist. Cum să nu fii

prins când, tânăr fiind, auzi de o societate fără exploatare, fără războaie, cu mult altruism, cu multă egalitate și echitate? Cum să nu fii prins de idealul unei societăți în care să funcționeze principiul "fiecăruia după munca sa" iar apoi "fiecăruia după nevoile sale"?! Pe atunci n-am sesizat caracterul prea utopic al idealului. N-am înțeles că-i prea frumos ca să poată deveni și adevărat. Când vedeam greșelile mai mari sau mai mici ale edificării socialiste, le puneam pe seama începuturilor și credeam sincer că, în perspectivă istorică și încet-încet, toate greșelile vor fi depășite. Pe atunci nu știam nimic despre mormanele de cadavre pe care socialismul s-a instalat și prin care și-a asigurat dăinuirea.

Din mulțimea greșelilor politice ale socialismului, una a fost mare, a fost foarte mare – distrugerea democrației. În ciuda tuturor celor zise despre virtuțile democrației socialiste, democrația ca democrație a fost strivită de teoria și practica partidului unic. Această strivire a dus la cele mai urâte forme de dictatură și la cele mai urâte figuri de dictatori. Printre ele, și Ceaușescu al nostru. A mai condus la cele mai grețose forme de cult al personalității.

Slăbiciunile economice ale socialismului, slăbiciuni invocate ceva mai sus, împreună cu toată gama de denaturări politice, au dus la ceea ce au dus – căderea socialismului și/sau comunismului. Odată cu aceasta s-a ajuns și la căderea idealului comunist. S-a ajuns la căderea celui mai frumos și celui mai înalt ideal de om și de organizare socio-umană. Am scris "cel mai frumos" și "cel mai înalt" deoarece s-ar putea zice, cred eu, că acest ideal a rezumat și rezumă în sine multe alte idealuri și multe alte utopii. Rezumă utopia și/sau utopiile din "*Politica*" lui Platon, rezumă idealul creștin al iubirii aproapelui și, poate nu în ultimul rând, idealul kantian, idealul considerării omului, mereu și mereu, drept scop și niciodată drept mijloc. Prin înălțimile și frumusețile lui, idealul comunist a devenit, parcă, un ideal al idealurilor și o utopie a

utopiilor.

Ca mare utopie, idealul comunist este plin de imposibil. Poate că am putea încerca să-l scuturăm de așa ceva și să-l punem pe alte linii de mișcare.

O societate fără nicio exploatare nu se poate. Dar una care să tindă programatic către tot mai puțină exploatare poate că s-ar putea. O istorie viitoare cu o pace eternă nu-i și nu va fi posibilă. Una cu tot mai puține războaie poate că s-ar putea. Un om și o omenire care să dețină adevărul absolut nu se poate. Dar un om și o omenire care să tindă spre tot mai mult adevăr iarăși poate că s-ar putea. O societate a egalității, echității și dreptății perfecte nu se poate. Una însă cu tot mai multă egalitate și dreptate s-ar putea încerca. O societate cu o democrație fără niciun cusur nu prea e de imaginat, dar una care să-și perfecționeze, mereu și mereu, democrația s-ar putea proiecta. Un om al funcționării imperativului categoric – datoria de dragul datoriei, binele de dragul binelui etc. - e unul cu adevărat iluzoriu, dar unul care să asculte tot mai mult glasul imperativului, cred că s-ar putea imagina. O societate care să se miște, mereu și mereu, spre ceea ce, ideatic sau ideal ar putea să fie, cred că n-ar fi de aruncat. O asemenea societate ar fi plină de frumuseți care, încet-încet, ar putea deveni și realități.

Perspectiva de om și de organizare umană, perspectivă pe care abia că am creionat-o, poate că ar putea restabili raporturile dintre valorile veșnice – adevăr, bine, frumos, dreptate, egalitate etc., - și nevoile sau valorile vieții cotidiene – hrană, adăpost, sex. Se pare că banii și sexul au devenit valorile cele mai căutate, au devenit dominantele vremii. Când averea, banii și sexul devin scopuri în sine, chipul frumos al ființei umane se desfigurează. Se îndepărtează de frumusețile umanului și se apropie din ce în ce mai mult de animal și animalitate.

O reșezare a raporturilor dintre valori poate că ar reuși să se

rebusoleze mișcările mari ale lumii contemporane. Azi prea navigăm fără țintă. Prea mergem spre nicăieri sau spre ceea ce nu ar trebui. Prin prea multe vorbe despre adevăr ne adâncim în minciună. Prin prea multe discuții despre democrație ne mișcăm ori spre dictatură ori spre anarhie. Prin prea multe invocări ale echității și/sau echităților sociale producem polaritate și polarități. În prea multe feluri mergem înapoi spre viitor.

Dar ce vor face indivizii și colectivitățile cu idealul lor de viață, cu modul lor de a se confrunța cu viitorul, rămâne a fi treaba lor. În cele de față nici nu prea știu de ce m-am găsit să-mi dau și eu cu părerea. Nu prea știu de ce și cum, dorind să-mi consemnez bilanțul activității social-politice, m-am lăsat furat de atâtea lucruri prea complicate. Era poate mai bine să-mi constat și să-mi asum eșecul și cu asta basta. Dar poate că m-am plimbat cu condeiul pe la cele de mai sus cu gândul de a-mi găsi o anume justificare. Ori poate că, pur și simplu, m-am lăsat dus de mișcarea condeiului. Oricum, atunci când de pe paturi de spital am umblat pe la fapte de bilanț, gândurile mi-au zburat și pe la cele de mai sus. Rătăcirile ideatice de care acum este vorba au făcut și ele parte din povestea operației mele. În acest sens, se cădea ca și ele să fie povestite.

5.5 Despre câțiva foști studenți

Printre toate cele de mai sus - sens al vieții, bilanț, ideal de viață etc. – de pe paturi de spital, în miez de zi ori în miez de noapte, m-am trezit adesea că-mi umblă gândul pe la unii din studenții cu care eu am avut de-a face. M-am gândit cu drag la mulți dintre cei care, la cursuri și seminarii, mi-au fost în bancă. Și au fost destui. Au fost cam 36 de promoții.

De mulți, bineînțeles, nu mi-am mai putut aduce aminte. Le-am uitat și chipul, le-am uitat și numele. Am umblat cu gândul ceva mai sumar pe la cei despre care știu că sunt risipiți prin orașele țării. M-am gândit, apoi, la cei care sunt prin multe din universitățile țării. M-am gândit mai mult la cei rămași în Cluj și în Universitatea clujeană. Cu ei m-am întâlnit mai des și, drept urmare, nu puteam să-i uit. Ceea ce mi se pare trist și curios este că unii din ei îmi spun, dacă eventual îi întâlnesc, că s-au pensionat sau sunt în prag de pensionare. Când aud așa ceva nu pot să nu-mi zic: Doamne, ce-am îmbătrânit! M-am gândit destul la cei care au scris câte ceva – unii au scris chiar foarte mult – și cărora le-am citit cărțile cu interes. Despre una din cărțile unui fost student am scris și o recenzie. Mi-a plăcut cartea așa că, dintr-o suflare, am scris despre ea câteva pagini.

Problema care mi-a reținut destul de mult atenția a fost aceea a cotiturilor de concepție din evoluția intelectuală a unora. Unii au devenit fenomenologi, alții existențialiști, mai ales heideggerieni. Vreo câțiva au ajuns în brațele relativismului și eclecticismului post-modernist. Puțini mai au curajul să pronunțe sau să scrie numele lui Marx.

Cel mai mult și cel mai mult m-am mirat de faptul că unii au ajuns cu atâta ușurință la textul biblic și la Sfintele Evanghelii. Și m-am mirat deoarece, zic eu, dacă ai citit câte ceva din Platon și Aristotel, din Bacon sau Descartes, din Kant și Hegel, ba chiar și

din Marx, să te întorci la Sfânta Scriptură mi se pare cel puțin ciudat. Cei care au făcut această întoarcere ori n-au înțeles nimic din filozofia citită, ori nu înțeleg prea mare lucru din textul biblic. Dar...

Din cei vizați până aici, mulți ar merita două, trei rânduri sau două, trei pagini. Nu mă pot angaja la așa ceva deoarece m-aș rătăci. De aceea m-am gândit să mă refer nominal doar la cei care, pe lângă cele scrise, au ieșit și în spațiul public, au făcut și încă mai fac câte ceva în lumea cetății.

Fără a fi vorba de criteriul valoric, aș începe prin a scrie câte ceva despre *Emil Boc*. El a ajuns mai sus pe treptele ierarhiei politice și sociale. A ajuns prim-ministru al Guvernului României. Mare post și mare onoare!

Dacă în această calitate n-ar fi fost nulitatea care a fost și dacă n-ar fi fost așa cum și acum mai este, Emil Boc ar putea fi o onoare atât pentru școlile prin care a trecut cât și pentru Universitatea pe care a absolvit-o. Dar dacă lucrurile stau așa cum stau, parcă nu-ți prea vine să-ți amintești de el. Niciun cadru didactic nu-și poate face un titlu de glorie din faptul că l-a avut pe Emil Boc în bancă. Și aceasta pentru că a fost un prim-ministru slab. Cel puțin așa s-au văzut lucrurile de aici, mai de departe, de aici de pe meleagurile München-ului și acum ale Freiburg-ului.

Ca student, îmi aduc aminte de un Boc cu o inteligență normală. Fără a străluci, a fost un student bun. Se pare că i-am dat notă bună. Inteligența lui normală se împletea cu o destul de vizibilă ambiție de a se afirma în plan social. De pe atunci parcă îl vedeam secretar de partid pe la vreunul din județele țării. Simplu profesor pe la vreo școală nu-l vedeam.

Sub presiunea ambițiilor lui profesionale ulterioare absolvirii, am auzit că ar fi făcut și Facultatea de Drept. Nu știu dacă la zi sau la fără frecvență. Am auzit că a făcut și doctorat. Curios că l-a făcut totuși pentru obținerea titlului de doctor în filozofie, nu în

Științe juridice.

Înarmat cu două licențe și cu un doctorat, s-a gândit să se lanseze în politică. Era ceva mai pe măsura ambițiilor lui. Și așa a dat peste Băsescu. Acesta era deja versat în ale politicii și era de zeci de ori mai ambițios decât s-a dovedit a fi Boc. Băsescu i-a simțit imediat disponibilitățile spre slugărnicie și s-a gândit să și-l facă slugă. Și l-a și făcut.

Dus la București ca lider al Partidului Democrat, a rămas în analele acestuia ca fiind acela care, la dorințele stăpânului, a revopsit partidul. De pe o zi pe alta, din "social-democrat" l-a făcut "popular", din roșu l-a vopsit în portocaliu. De la șefia formală a partidului - șef de fapt n-a fost niciodată - nu mai era decât un pas până la prim-ministru. Era pentru acest post cel mai dorit de Băsescu. Era, așa cum s-a dovedit ulterior, sluga cea mai ascultătoare. S-a dovedit a fi atât de ascultător încât la modul de fapt nici nu era, nici nu conta. Contau doar dorințele și poruncile politice ale stăpânului. De la București, și în calitate de om de partid, și în aceea de om de stat, caracteristica caracteristicilor fostului meu student a fost și a rămas slugărnicia. A fost atât de slugarnic încât a lăsat impresia că, atunci când a plecat de la Cluj, și-a lăsat acasă toate calitățile personale. Era să scriu că și-a lăsat acasă toată propria personalitate, dar m-am oprit la timp. N-am vrut să-mi bat joc de acest prea-frumos cuvânt. Boc n-a fost și nu este o personalitate. O personalitate are un crez, are idei, are convingeri, are caracter. O personalitate nu se lasă călcată în picioare. Or, fostul meu student a lăsat impresia că a ajuns la București fără capul lui. Numai așa se poate explica faptul că a devenit atât de rapid cel mai clonat dintre toți cei pe care i-a clonat Băsescu. S-a dovedit a fi atât de slugarnic încât a lăsat impresia că Băsescu l-a pus și l-a ținut atâta vreme la Palatul Victoria doar pentru a spăla cu el coridoarele Palatului. În final l-a trimis pe Ungureanu, un alt clonat, să spele cu el și scările de la

ieșire.

Dar cea mai teribilă vorbă despre slugărnicia lui Boc am auzit-o din gura unui taximetrist. Era în perioada campaniei electorale pentru alegerile locale. Boc recandida la Primăria Clujului. În această perioadă, ducându-mă cu taxiul la o adresă, așa, ca din nimic, șoferul îmi zice: "Eu pe ăsta nu-l aleg, Doamna ferește!" "Pe cine?", întreb eu. "Pe Boc", mi se răspunde. "Dar de ce?", zic eu, așa, ca să mă aflu în vorbă. "La ăsta-i pute gura". "Aoleo, zic eu, dar cum așa?" "Păi ăsta atât de mult a lins pe cineva pe undeva încât e imposibil să nu-i pută". Dialogul n-a putut continua pentru că eram deja la destinație. I-am plătit omului și, la ieșirea din mașină, i-am zis: "Să fiți sigur că nici eu nu-l votez." Mi-a fost jenă să-i spun că mi-a fost student și că i-am urmărit cu atenție slugărnicia.

Trăind destul de mult la umbra lui Băsescu, Emil Boc s-a molipsit de câteva din năravurile politice ale acestuia – obrăznicie, inconsecvență, demagogie, aroganță, populism, minciună și, nu în ultimul rând, dorința de putere cu orice preț. Toate cu prețul depersonalizării totale. Pentru Boc și astăzi domnul Băsescu este un părinte politic. Și azi îl are în suflet și îi poartă numele pe buze. Dar să fie sănătos! Păcat că aveam printre noi oameni de tipul lui Boc. Sper că așa oameni să iasă cât mai curând de pe scena vieții noastre politice. Sper ca pe Boc clujenii să nu-l mai aleagă. Sper ca tot mai mulți clujeni să înțeleagă că au în primarul lor un politician mărunț, un politician de mâna a treia.

După Boc, să-l iau la rând pe *Andrei Marga*. A fost și este și el unul dintre studenții care a devenit mare și bine cunoscută persoană publică. Unii au văzut în el chiar o personalitate. A fost în două rânduri ministru, în câteva legislaturi rector al Universității și, într-o vreme, era, aproape seară de seară, pe ecranele televizorului.

Despre Marga aș putea scrie o carte întreagă. Nu mă voi

angaja la o așa poveste lungă. Aș putea scrie destul de multe pagini fie și numai despre evoluția relațiilor noastre interpersonale, relații care, din faza de bune raporturi de colegialitate și prietenie, au ajuns să fie de colegialitate și prietenie, cu multe ghilimele. Nu mă voi angaja nici la așa ceva. Nu merită!

Nu vreau să scriu despre Marga nici din perspectiva diferitelor lui etape de viață – student, cadru didactic, persoană publică. Vreau să-l privesc în ansamblul conduitelor sale individuale și sociale. Pentru aceasta m-am gândit să iau ca sistem de referință albumul pe care și l-a publicat, album intitulat *Andrei Marga*. În paginile acestui album – de o condiție tehnică ireproșabilă – Marga s-a autodefinit și autocaracterizat cum nu se poate mai bine și mai cuprinzător. Cum apare în acest album așa a fost, așa este și așa va rămâne.

Albumul lui Marga despre Marga îl arată, în primul și în primul rând, ca pe un om al pozării. Ca pe unul care, mereu și mereu, s-a preocupat de imagine, de modurile de a ieși în public, de a fi în centru și de a ieși în față. Mereu și mereu la vedere. El s-a afișat cu alții – cu doamna Merkel, cu papa Ratzinger, cu zeci și zeci de personalități ale mediului universitar european -, numai și numai pentru a se afișa pe sine. După paginile acestui album, Marga apare ca fiind un om al suprafeței lucrurilor.

După paginile acestui album, Marga apare ca fiind omul unei *deosebite hărnicii*. Pentru a fi șeful promoției sale, pentru a face ceea ce a făcut în Universitate – facultăți, secții, clădiri etc. - pentru a putea scrie așa de mult și pe teme atât de diferite, pentru a citi sau măcar a răsfoi cărțile invocate în cărțile sale, pentru a face față atâtor întâlniri în țară și în străinătate etc., etc., trebuie muncă multă, multă. Trebuie multe zile lucrate și multe nopți nedormite. Din toate aceste zile și nopți au ieșit multe lucruri bune și lucruri care vor rămâne. Mai ales ceea ce a făcut în calitate de rector trebuie salutat și aplaudat. În acest domeniu, cea

mai de seamă realizare este aceea a conturării și menținerii profilului multicultural al Universității, profil cu consecințe întinse în plan cultural, social și politic.

Sub însemnele acestui profil, Marga are incontestabil meritul de a fi rezistat presiunilor mari ale liderilor comunității maghiare de a desface Universitatea "Babeș-Bolyai", de a face două universități. Așa de bine stau busturile celor doi, Victor Babeș și Janos Bolyai, în curtea Universității, încât n-am înțeles deloc cum și de ce liderii maghiari au vrut să-l mute pe Bolyai.

În seria lucrurilor bune și foarte bune ieșite din hărnicia lui Marga nu se poate trece pe lângă atitudinile lui politice antibăsiste, atitudini afirmate clar în multele sale apariții pe ecranele unor canale de televiziune.

Dintr-o perspectivă mai largă, activitatea politică a lui Marga Andrei arată altfel. Arată foarte complicat. Despre cele dinainte de '89 – ca lider al Asociației studenților – nu-i de vorbit. După '89 a trecut pe la aproape *toate partidele*. A trecut cu gândul că-și va găsi un loc de pe care să fie cel puțin propus pentru președinția României. Sunt sigur că, nu de puține ori, i-a umblat gândul pe la Cotroceni. Ambiția din el îl ducea spre așa ceva. Acum, însă, toate visurile s-au spulberat. Dezvăluirea legăturilor sale cu cooperativa ochiul și urechea i-au închis toate cărările. Dar, ce să-i faci? Ce-și face omul cu mâna lui nici Dumnezeu nu mai poate desface! Într-un anume fel, despre legăturile lui cu securitatea eu știam mai de demult.

Știam din primele zile de după decembrie '89. Știam din gura lui. Mi-a spus-o fără să vrea. Pentru a-și motiva, probabil, rolurile pe care și le-a asumat în a face revoluție în facultate, mi-a spus că el a "riscat". Că a "semnat," alături de alții, o "scrisoare" în favoarea poetului dizident Mircea Dinescu. Când am auzit de această semnătură, cunoscându-l bine și cunoscându-i caracterul, mi-am zis: Așa ceva Marga n-a făcut fără să aibă spatele acoperit,

adică acoperit de cooperativa ochiul și urechea". Dar, de acum, tot ce-ar mai fi putut fi în planul activităților politice e finito, cum ar zice italianul. Sau e "zu ende", cum ar zice germanul. Și e, într-un fel, păcat.

Din autoportretul pe care Marga și l-a făcut în paginile albumului mai sus invocat rezultă, cu destulă claritate, o altă mare caracteristică. Rezultă goana lui Marga după cantitate, după mult, mult și pe deasupra și mai mult. Dacă la așa ceva i se zice megalomanie îi las pe alții să judece. Ceea ce pot eu zice este că Marga n-a prea știut de calitate, n-a ținut deloc sau aproape deloc seama de principiul "Mai bine mai puțin, dar mai bine". N-a reținut nimic din avertismentul lui Hegel, avertisment potrivit căruia nu orice fel de acumulare cantitativă duce la o noua calitate.

Sub însemnele dorinței de mai mult, Marga a băgat în Universitate tot ceea ce s-a lăsat băgat. Numai așa înțeleg, de pildă, că au ajuns în Universitate toate formele de învățământ teologic. A vrut să înghită și celelalte Universități – de medicină, de agronomie, politehnica – numai și numai pentru a putea ajunge un fel de rector al rectorilor. Noroc că acestea nu s-au lăsat înghițite.

Din goana după cantitate a adunat diplome, titluri, medalii mai mult decât oricare alt intelectual clujean. A scris mult, a scris foarte mult. Lista cărților, studiilor și articolelor ocupă pagini întregi în albumul de care mereu am pomenit. Cărți de singur autor – 34, traduceri – 8, studii și articole în diferite limbi – 92, studii în limba română, selectiv – doar 15. Toate cele scrise sunt scrise după principiul: cărțile se scriu din alte cărți și articolele din alte articole. Cărțile lui Marga sunt relatări, sunt expuneri liniare a ceea ce au scris și au gândit alții. Sunt compilație. Sunt pline de redundanță semantică. Niciunde nu dai peste vreo idee de vârf sau peste vreun gând de adâncime. Niciunde nu dai peste analize ori peste sinteze. Dacă din cărțile lui Marga scoți citatele și

frazele de legătură nu mai rămâi în mână decât cu copertile.

Despre scrisul său, pe când ne era colegă de catedră, Călina Mare zicea că Marga scrie doar cu gândul la opere complete, că el despre opere alese nu a auzit și că pe el așa ceva nu-l interesează.

Albumul lui Marga despre Marga ne mai spune ceva. Ne spune ceva și despre caracterul lui. Că în tot acest album, album de 87 de pagini, nu există o poză cu mama, cu tata, cu vreun coleg de facultate sau de catedră, cu iubita din perioada studenției, iubită care i-a devenit și prima soție, parcă, parcă aș putea înțelege. Dar că nu are nici măcar o poză cu propria lui fiică mi-e foarte, foarte greu să înțeleg. Și aceasta chiar dacă albumul vrea să fie doar despre el ca rector și ca personalitate publică. Dar, ce să-i faci? Ecce Homo!

Un alt fost student și fost ministru care mi-a trecut prin gând și pe care aș vrea să-l aduc pe sub condei este *Vasile Dâncu*. Despre isprăvile lui ca ministru mare lucru nu știu. N-a prea ieșit în față în exercitarea acestei demnități. El a început să iasă mai mult în spațiul public în perioada alegerilor la vârf din PSD. Competiția se purta între Iliescu și Geoană. În această competiție, Dâncu era în componența așa-zisului "grup de la Cluj", grup care era de partea lui Geoană și nu a "învechitului" Iliescu. În focul luptei împotriva lui Iliescu, fostul meu student a lansat o expresie care l-a făcut celebru: Iliescu – "o etichetă expirată". Cam dură expresia, după opinia mea, chiar prea dură. Iliescu nu dădea deloc semne de om și de politician "expirat". Dimpotrivă. Dar expresia a rămas, a circulat și aproape că l-a terminat pe Dâncu, ca figură politică. În atmosfera de atunci, atmosferă în care polaritatea politică majoră era Iliescu-Băsescu, orice critică prea severă la adresa lui Iliescu te arunca, fără să vrei, în brațele lui Băsescu.

Afirmându-se peste tot ca fiind de partea social-democrației, adică pe stânga vieții politice, Dâncu al nostru s-a trezit dintr-o dată și de dreapta. Din punct de vedere ideologic și politic, Dâncu

lasă impresia că nici acum nu prea știe pe unde se află. Și acum, în ieșirile lui publice – presă, televiziune – este când așa, când așa. Când ești sau vrei să fii și așa, și așa, nu mai ești nicicum.

Dâncu a scris și câteva cărți. Nu atâtea câte Marga, dar mai bune decât ale lui Marga. Cu mai puțină redundanță. Două din cărțile lui mi-au trecut prin mână și le-am citit cu interes. Una din ele leagă laolaltă articolele de presă dintr-o anumite perioadă. A doua prezintă rezultatele unor anchete sociologice. Cărțile sunt scrise bine și sunt de interes. Nu sunt de mare interes pentru mine. Niciodată n-am fost prea prins de tematică sociologică și de măsurători de gen sociologic. Le recunosc rolul, dar...

În final aș zice că, în plan politic, de la Dâncu mă așteptam la mai mult și la mai bine. Mă așteptam să fie mai profund, mai ideolog, mai perspicace. Când te dai la Iliescu ca să-l mângâi pe chelie pe Băsescu nu dai dovadă nici de prea mare perspicacitate și nici de prea subtilă subtilitate.

Pe lângă Marga și Dâncu, ba uneori chiar împreună cu ei, m-am gândit în zilele mele de "peșteră" și la alți doi foști studenți și la alți doi foști miniștri – *Grigore Zanc* și *Mircea Miclea*. Primul s-a bucurat de onoarea și de corvoada de ministru pe la Cultură – doar câteva luni. În aceste câteva luni, Zanc n-a fost ministrul care să se bage în față și care să facă mare prezență în spațiul public. Și în această slujbă, ca și în altele, - senator, prefect, șef de partid etc. - Zanc s-a purtat cu discreție. O discreție care uneori mergea până la marginea modestiei.

În mentalul colectiv, Zanc n-a rămas prin slujbele mai sus enumerate, a rămas ca scriitor. A rămas mai ales ca autor al romanului "Cădere liberă". Scris din interiorul vieții de partid, romanul a atras atenția mai ales prin paginile critice la adresa acestei vieți. Acum, însă, aș zice eu, romanul poate fi privit ca fiind, prin titlul său, un fel de prefigurare și preanunțare a căderii libere a comunismului.

Mircea Miclea s-a bucurat de titlul de ministru ceva mai mult decât s-a bucurat Grigore Zanc, s-a bucurat un an. El n-a fost schimbat prin remanieri ori schimbări de guvern, el și-a dat demisia. Și-a motivat demisia prin aceea că învățământului nu i s-a dat cel puțin cinci la sută din PIB. Demisia și motivarea ei au produs atunci ceva vâlvă. El a lăsat impresia că este un ministru hotărât și pus, cel puțin ca intenții, pe fapte mari.

La scurt timp după plecarea de la minister, M. Miclea a ajuns președinte al Comisiei prezidențiale pentru învățământ. Președintele nostru, pus pe reforme de tot felul, s-a gândit să strice câte ceva și pe la învățământ. În numele unei așa mari intenții, ne-a zis că școala noastră produce "tâmpiți" – la câteva zile s-a corectat, recunoscând c-a vrut să zică "filozofi" –, că școala-i ruptă de realități, că-i centrată pe profesor și nu pe elev – cum vine treaba asta n-am prea înțeles –, că prea transmite "cunoștințe" în loc să formeze „competențe” etc. Toate aceste reproșuri aduse școlii s-ar deschide multor feluri de comentarii. Dar le las pentru alții.

Aș nota doar că din toate strădaniile președintelui și din toată activitatea Comisiei prezidențiale a rezultat o nouă Lege a învățământului, lege promulgată în 2011. Nu știu cât de bună sau ne bună este această lege. Știu însă că cel mai palpabil rezultat al promulgării ei este prostia clasei pregătitoare. Ar fi trebuit să spun marea prostie deoarece aceasta înnoadă în sine cel puțin alte trei prostii subordonate: 1. Fură un an din copilăria copiilor. 2. Introduce la modul instituționalizat diferența între copiii care, fiind în aceeași clasă, au făcut și cei care n-au făcut clasa pregătitoare. 3. Introduce, tot instituțional, diferențe între școala satelor și aceea a orașelor, diferențe care și așa sunt destul de mari. Mă mir că M. Miclea și-a pus semnătura sub ideea clasei pregătitoare. L-am auzit cu urechile mele pledând în favoarea ei. Unul din argumentele invocate a fost acela al alinierii la ceea ce

se face și în alte țări, la începerea școlii la șase ani. Da, Sergiu, nepotul meu, și-a început școala la șase ani, dar a mers la școală. N-a mers la ceva care să fie nici școală, nici grădiniță. Când vrei ca ceva să fie și una și alta ajungi ca acel ceva să nu mai fie nimic.

Păcat, M. Miclea, că ți-ai legat numele de așa ceva! Păcat că ți-ai legat numele de numele lui Băsescu. Mă așteptam la altceva de la inteligența și de la pregătirea ta.

După atâția miniștri, să ajung și pe la unii care n-au ajuns miniștri. Au ajuns totuși să fie foarte prezenți în spațiul public. Chiar dacă aceștia sunt mai mulți, se pare că mă voi referi doar la unul. Unul care a ajuns foarte cunoscută persoană și/sau personalitate publică. În fiecare zi e în presă și aproape seară de seară, pe la televiziuni. Lui i-aș putea zice fără rezerve personalitate. Doar i se zice "maestre"! Și, ca să ajung la el, să spun simplu și scurt că este vorba de *Ion Cristoiu*. De acel Ion Cristoiu pe care-l cunoaște toată țara.

Ca student, Ion Cristoiu mi-a rămas în minte ca o inteligență. Nu era deosebit de harnic, dar îi umbla mintea ca dracu'. Era coleg cu Marga. Dacă Marga era harnic și ambițios de sus până jos, Cristoiu părea făcut numai din inteligență. Dacă Marga venea la seminarii plin de fișe și fișuțe, Cristoiu venea cu mâinile în buzunar.

Mi-am adus aminte că, pe când era în anul al IV-lea, și se vorbea despre reținerea unui absolvent la catedră, eu, în discuție cu unii colegi, am fost de părere că Ion Cristoiu să fie reținut la catedra noastră și Marga să fie lăsat pentru catedra de socialism științific. Marga, mai înfipt în treburile Asociației studenților, a avut câștig de cauză.

La catedra la care a fost numit, Cristoiu n-a făcut purici prea mulți. Rapid, rapid, și-a aranjat plecarea la București. Mai întâi la "Viața Studențească" și apoi la "Scânteia Tineretului". Revoluția din decembrie '89 acolo l-a prins.

După revoluție s-a lansat rapid cu pretenții de gazetar independent. A pus pe picioare o gazetă nouă, "Evenimentul Zilei", gazetă bine citită în primii ani ai tranziției. După un timp, nu știu din ce motive, și-a luat mâna de pe ziar și l-a lăsat în grija celor care au făcut din el cel mai băsist ziar dintre toate ziarele băsiste.

Știu că Ion Cristoiu a scris mult. Nu știu câte cărți, dar cu siguranță sute și sute de articole. Pe multe le-am citit cu plăcere și cu interes.

Pe lângă presă a făcut și multă televiziune. Ani la rând a avut emisiunile lui de analize politice și analize de cărți. În calitate de om de televiziune, cel mai bine l-am văzut pe atunci pe când era lângă Octavian Paler. Lumina acestuia parcă îl lumina și pe el. Îl făcea și pe el să fie un fel de conștiință a nevoilor țării. Era foarte critic cu cei care țineau cu Băsescu.

La un moment dat, însă, cu toate declarațiile de analist independent, a căzut acolo unde este și acum, a căzut în brațele băsismului.

Pe când era mai bine văzut în țară, pe când se credea că vrea să fie un continuator al stării de înaltă conștiință, stare promovată de Paler, așa, ca dintr-o dată, a prins pasiune pentru toate doamnele și domnișoarele din tabăra lui Băsescu - Udrea, Plăcintă, Ridzi și chiar Eba. Pe toate le-a chemat pe la emisiunile sale și pe toate a început să le mângâie pe creștet. Când am văzut că o laudă pe fata lui tata și că-i face propagandă pentru a deveni europarlamentară, mi-am zis în sinea mea: îi gata cu Cristoiu de odinioară.

Ultima mea întâlnire cu el a avut loc prin august 2010. Am avut un drum la București și m-am gândit să-i duc și lui cele cinci cărți apărute în chiar vara anului abia amintit. Cum nu-i aveam adresa, m-am gândit să-i las cărțile la cineva de la Biblioteca Academiei. Auzisem că pe acolo își cam petrece diminețile. Când am întrebat pe cineva de la sala de lectură nr.1 dacă-l știe pe

domnul Cristoiu mi-a spus că-i chiar în sală. Acolo, undeva în spate. M-am dus lângă el, m-a recunoscut, ne-am dat mâna, m-a primit însă destul de rezervat, gândindu-se probabil că cine știe ce vreau să-l rog. Mi-a spus totuși că imediat iese afară la o țigară și că vom sta de vorbă. Am găsit în Curtea Academiei o bancă și acolo ne-am schimbat vorbele. I-am spus de ce-l caut și i-am arătat cărțile. I-am spus-două trei cuvinte despre fiecare. S-a uitat la cărți și mi-a zis că poate facem o emisiune pe tema lor. El încă își ținea pe un canal de televiziune o emisiune cu prezentarea de cărți și de autori. I-am spus că așa ceva nu se poate deoarece eu a doua zi aveam bilet de întoarcere la Cluj și de acolo, după câteva zile, voi pleca în Germania. I-am spus că mă voi întoarce în țară abia în primăvara viitoare. I-am zis că dacă-mi dă un număr de telefon, după un timp, l-aș suna să văd ce-mi zice despre cărți. Mi-a dat un număr de mobil pe care însă niciodată nu l-am sunat.

În discuția din curtea Academiei, printre altele, a venit vorba și despre raporturile dintre inteligențe și caractere. Amândoi am fost de părere că inteligențe avem destule, caracterele ne cam lipsesc.

După ce am trecut de această temă și am discutat despre altele, l-am întrebat de ce s-a despărțit de Antena 3 și de unde atâta iubire pentru femeile din jurul lui Băsescu. Întrebarea era, în textul și subtextul ei, destul de încărcată de reproș. I-am amintit și de Eba, i-am zis că ar fi o rușine ca aceasta, doar pe motiv că este fata lui tata, să ajungă europarlamentar.

După o așa discuție, discuție din care se putea ușor înțelege că suntem pe poziții politice diferite, și după ce și-a terminat și a doua țigară, i-am dat mâna și ne-am urat sănătate și succes.

De atunci nu l-am mai văzut decât la televizor.

Cu prilejul acestor "întâlniri" mereu și mereu m-am mirat și m-am întrebat: Doamne, dar oare cum poate un om cu o așa condiție intelectuală să se scufunde atât de adânc în mocirla băsismului?

Cum poate sta alături de Turcescu?

Cu cele scrise despre Cristoiu am cam terminat cu lista acelor foști studenți care au devenit cunoscute sau foarte cunoscute persoane publice. Ar mai putea fi vorba de mulți alții, dar numai dacă aş trece la un eșalon doi. Dacă aş trece la profesori universitari, autori de cărți, de articole, de ieșiri în presă, de apariții TV etc. , dacă aş intra în lista acestora ar fi prea mult. Așa că-i mai bine dacă pun punct acestui grupaj de reflecții, considerații, aprecieri etc., cu gândul că niciodată nu se poate nici pe la toți și nici pe la toate. Nu se poate chiar pe la toate, chiar dacă și la ele, adică la aceste "toate" m-am gândit în zilele mele de "peșteră".

5.6. Formele ieșirii din lume. Incursiune filozofică

În lunile mele de clinică, luni în care ziua mă uitam la lumina zilei, iar noaptea la întunericul acesteia, gândurile mi-au zburdat de prea multe ori în toate felurile și în toate direcțiile. În această zburdare foarte, foarte mult m-am gândit la fenomenul care, în termeni medicali, se numește *anestezie totală*. E vorba de acea stare prin care eu am trecut de patru ori. După atâtea treceri stau și, cu mirare, mă întreb cum de am putut accepta. Cum am putut ca de patru ori să semnez că dacă anestezistul mă omoară de-a binelea, adică după injecția lui nu mă mai trezeam, el nu avea nicio vină. Toată vina cădea de partea mea. Întotdeauna doar mortu-i de vină.

Am zis că anestezistul te omoară pentru că așa și este. El te omoară pe jumătate. Îți omoară partea de sus și partea esențială a vieții, te scoate din lume. El te face, la propriu, să fii cu un picior în ale vieții și cu un altul în ale morții. Te face să fii mort încă trăind și să fii viu când de fapt ești mort. Mare minune fac anestezistii ăștia! Pun viața și moartea să stea alături, să se joace împreună. Să se amestece în așa fel încât pentru o vreme să sufli, dar să stai mort, să stai teribil de cuminte. Să stai așa de cuminte încât chirurgul să taie în tine ca într-o varză. Pe mine m-a despicat de-a binelea, doar trebuia să ajungă la inimă și în interioarele ei. Chirurgul lucrează pe seama stării de moarte a celui anesteziat. Lucrează aproape ca unul care face disecții. Am zis "aproape" deoarece el lucrează în același timp și pe seama vieții, pe seama perspectivelor acesteia. În starea de anestezie, contradicțiile dintre mecanismele vieții și cele ale morții sunt cele mai directe și mai tensionate. Aici bătălia se dă după principiul care pe care.

De la anestezie, gândurile mi-au ajuns la sora mai mare a acesteia, soră denumită tot bio-medical starea de comă. Această stare este tot un fel de moarte fără a muri și un fel de viață fără a

trăi. Și această stare este un fel de viață în interioarele morții și un fel de moarte în brațele vieții.

Diferențele și identitățile bio-medicale ale celor două stări nu mi sunt prea clare. Fenomenologic însă mi se pare că avem de-a face cu același fenomen bio-medical. În numele identității dintre cele două fenomene i-am zis stării de comă sora mai mare a anesteziei. Fenomenologic, coma este o anestezie esențialmente spontană, iar anestezia – un fel de comă provocată. În cazul anesteziei, cei din jur, mai ales medicii, pariază că cel anesteziat se va trezi, pe când în cazul de comă pariul nu se mai prea face. Aici evoluțiile într-o direcție sau alta rămân, în general, deschise, rămân cu o probabilitate de 50 la 50 la sută.

Dacă am ajuns de la anestezie la starea de comă, de aici până la moarte nu mai era decât un pas. Pas pe care l-am și făcut. Pas în care am ajuns la idea că, de fapt, cele trei fenomene - anestezia, coma și moartea – în ciuda diferențelor dintre ele, sunt fenomene de același tip. Toate sunt forme ale scoaterii din lume. Anestezia te scoate din lume pentru câteva ceasuri, coma pentru mai multe zile, săptămâni, luni, ba chiar ani, iar moartea - pentru totdeauna. Nu degeaba îi zicem morții "somnul cel de veci".

Pornind de la această sugestivă metaforă, am putea fi tentați ca în seria celor mai de sus să includem și somnul. O asemenea includere nu s-ar prea motiva. Somnul ca somn este condiție a vieții, pe când starea de anestezie și de comă sunt forme sau grade ale morții. În timpul somnului, și dacă un purice ne pișcă, ne putem trezi. Pe când în anestezie... Somnul ca somn nu conduce la moarte, ci la o repotențare a vieții.

În orice caz și în orice fel am privi raporturile abia vizate, se poate spune că ele sunt momente sau fațete ale raporturilor mari dintre viață și moarte, dintre moarte și viață.

Tema raporturilor dintre viață și moarte a fost și va rămâne o mare temă a gândirii filozofice. Încă Epicur ne învață că de moarte

nu trebuie să ne fie frică. Nu trebuie deoarece ea nu există. Atâta vreme cât suntem noi nu este ea, iar când este ea nu mai suntem noi. Și atunci! Atunci de ce să ne temem?

La o distanță de peste două milenii, Heidegger ne învăța și el că de fapt murim de cum ne-am născut, că de fapt viața ca viață este "viață întru moarte".

Pornind de la acest mare fapt istorico-filozofic, într-o bună zi mi-a trăznit prin cap următoarea întrebare: Oare ce-ar zice unii mari filozofi ori mari curente filozofice despre cazul particular al raporturilor dintre viață și moarte, cazul anesteziei totale sau al stării de comă? Ce-ar zice despre situațiile în care viața și moartea fac casă comună? Oare ar putea unele orientări să-și găsească, în starea de comă să zicem, argumente puternice? În orice caz, mi s-a părut că ar fi interesant să-i aduc pe unii filozofi, pe calea imaginării, bineînțeles, la patul unuia în stare de comă și să văd ce ar putea zice.

Și tot gândindu-mă la așa ceva, la ce-ar putea zice unii și ce-ar zice alții, m-am trezit în fața ideii că subiectivismul ontologic, adică idealismul subiectiv, ar putea avea în starea de comă un foarte, foarte puternic argument. De pe asemenea poziții s-ar putea pune întrebarea: pentru cineva în stare de comă se mai poate spune că există lumea? Că mai există ceva prin jur? Pentru vecina mea, vecină care a stat în comă mai bine de o lună, mai erau copiii? Mai erau nepoții? Nu cumva aceștia s-au topit în neant? Nu cumva aceștia nu mai erau? Dar ce? În starea mea de narcoză mai era Anca? Mai era Sergiu? Mai era ceva? Nici vorbă.

În numele unui asemenea argument, s-ar putea admite că a fi ori a exista nu este o problemă a existenței în sine, ci una a existenței pentru cineva. Existența ca existență este, prin excelență, o stare de conștiință și de conștientă. Numai ceea ce intră sub incidența unei asemenea condiții merită atributul și numele de *este*. Întrebarea ce este Ființa, ce este existența ca existență ține de

prezența unor stări de spirit, stări ale unei conștiințe de sine. Numai prin prezența și/sau prezențele unei conștiințe personificate ceva este sau poate fi. Altfel, totul e neant. Totul e non-existență. Totul e nimic.

Berkley, de pildă, - ca primul mare subiectivist din paginile filozofiei moderne – ne-a zis că a fi înseamnă a fi perceput – *Esse est percipi*. Alții ne-au zis că a fi înseamnă a fi gândit, a fi trăit etc. Fenomenologii, de pe pozițiile unui transcendentalism dus până la ultimele lui consecințe, ne-ar vorbi despre rolurile constituante ale *Eului*, despre funcțiunile noematice ale *Cogitoului*, adică despre manifestările lui în afară. Heidegger, de pe pozițiile unui subiectivism existențialist, ne zice că *dasein*-ul nu este ceva care are conștiință, ci el este cugetare, el este conștiință. De aici și de aceea lumea "lumește" prin el, lumea există ca lume doar prin deschiderile *dasein*-ului, deschideri spre lume ca "simplă prezență", ca "ustensile" și ca "alții". *Dasein*-ul nu este un om ca atare, un ins, o persoană, el este omul luat ca entitate metafizică – ontică și ontologică deopotrivă.

La patul unuia în stare de comă, Heidegger ar zice că această stare este doar o fază a ieșirii omului din lume, a mișcării lui spre neant. Nu doar spre un neant al lui, ci spre o neantizare absolută.

Nu departe de poziția lui Heidegger s-ar putea așeza poziția de fond și de ansamblu a lui Jean-Paul Sartre. La acesta, omul, ca mare realitate metafizică, nu mai e denumit *Dasein*, ci "*Pentru sine*". Existență de fapt, existență autentică are doar "pentru sinele". "În sinele" n-ar prea merita numele de existență. Lumea ca lume nu e aceea a "*în sinelor*", ci doar aceea care se naște și se mișcă în și "*pentru sine*".

La formulele filozofice ale oricăror forme de subiectivism ontologic nu-i chiar așa de ușor să răspunzi. Aceste formule au, în somnul profund și în somnul de veci, argumente puternice. Realmente îți vine foarte ușor să admiți că totul depinde de stări

ale conștiinței și conștiinței, că odată cu stingerea acestora – moarte, comă, anestezie - totul se năruie. A fi înseamnă a ști că ești, că este lumea, că sunt ceilalți. Că este luna și soarele. Altfel? În ceasurile anesteziei mele, totul era neant, era inexistență. Deci nu exista lucrurilor e sursa și temeiul existenței, ci conștiința și conștiința sunt sursa și temeiul existenței lucrurilor. Fără aporturile conștiinței și conștiinței, toată lumea lucrurilor devine un mare neant. Se pare că idealismul subiectiv nu e o simplă prostie. În somnul adânc și în somnul veșnic el are argumente destul de solide. Și totuși, și totuși. Parcă nu-mi vine să semnez sub ideea că lumea dispare pe durata anesteziei și a stării de comă și că ea se reface apoi, după ieșirea din aceste două somnuri. Și totuși, și totuși, lumea trebuie să rămână chiar și după ce cădem în somnul de veci. Nu putem lua lumea ca lume cu noi în mormânt. Nu putem neantiza cerul și pământul odată cu neantizarea noastră.

Pentru a înțelege cum și de ce noi ne ducem și lumea rămâne trebuie să facem o deosebire netă între a fi existență *în sine* și a fi existență *pentru cineva*. Existența în sine și pentru sine este și rămâne independentă de noi, independentă de faptul că noi suntem sau nu, că o percepem sau nu, ba chiar dacă o gândim sau nu. Existența în sine își este suficientă sieși. Ea este așa cum este. Ea este, indiferent dacă este ca sfânta natură sau este ca un mare și esențial spirit al nimănui.

În opoziție cu oricare din formele subiectivismului, pare a fi mai firesc, mai rațional, să admiți că nu omul este sursa și temeiul lumii, ci că el este și se mișcă într-o lume care-i pe deasupra lui. I s-ar putea replica subiectivismului că prea îl suprasolicită pe om, că filozofic îl așază prea sus. I s-ar putea spune că tocmai existența morții este un mare, mare argument împotriva lui. Murim tocmai din cauza faptului că moartea ne vine din afară. Ne vine de la legile naturii, dacă ne așezăm de partea filozofiilor materialiste, sau de la regulile de mișcare ale unui

presupus spirit al nimănui.

Dacă lumea ca lume ar depinde de noi, de stări ale conștiinței personale, atunci am putea conta pe o existență veșnică. Dorința și voința sunt și ele stări de spirit. Dacă le-am pune la lucru, poate că n-am dori niciodată să fim bolnavi, să cădem în somnuri profunde, să murim pur și simplu. Dacă ar să fie după conștiințe, dorințe și voințe, n-ar fi murit și n-ar mai muri decât cei care se sinucid. Ori că vrem, ori că nu vrem, odată și odată vom ajunge cu toții la somnul cel de veci. Vom ajunge așa cum au ajuns toți cei de până acum și cum vor ajunge toți cei care vor veni.

Moartea ca moarte este un mare, mare argument potrivit subiectivismului filozofic. Ea este un mare, mare argument în favoarea realismului, în favoarea acelor poziții filozofice care susțin că lumea nu depinde de noi, că, dimpotrivă, noi depindem de ea. Moartea ca moarte ne dovedește că lumea din afară e stăpâna noastră. Ea ne domină nașterea, viața și moartea.

Dintre orientările care consideră că nașterea și moartea ne vin de la forțe și legi exterioare, orientarea cea mai veche și poate și cea mai răspândită este aceea care joacă totul pe cartea existenței Dumnezeuului unic și atotputernic. Această orientare e cunoscută sub numele de monoteism și se diferențiază, după cum destul de bine se știe, în iudaism, creștinism și islamism. Dumnezeuul unic îmbracă religioasă hainele unui Dumnezeu al lui Moise, al lui Isus și al lui Mahomed. Aceste trei orientări sunt și nu sunt filozofie. Sunt filozofie numai și numai dacă acceptăm că religia ca religie este un fel de "logică a lumii în formă populară" (K. Marx), dacă acceptăm că ea poate fi o filozofie care nu-i pe de-a-ntregul filozofie. Și nu e deoarece se naște și se instituie prin acte de credință, acte care nu au și nu primesc botezul rațiunii.

Dar, indiferent cum le luăm, cu privire la om și la destinele lui, orientările religioase abia amintite pornesc de la aceleași surse și se întâlnesc pe aceleași poziții de gândire.

Pornesc toate de la textul biblic, de la ceea ce ni se spune că a făcut Dumnezeu în cea de-a șasea zi. Ni se spune că l-a făcut pe om. L-a modelat "din țărână" și i-a suflat "suflare de viață", adică i-a dat "suflet viu".

De la ideea acestei duble naturi a ființei umane – trup și suflet – nu mai era decât un pas până la afirmarea autonomiei sufletului și nemuririi lui. De aici, doar un alt pas până la "viața de apoi". Ideea că moare doar trupul și că sufletul poate trăi de unul singur întru eternitate se leagă foarte strâns de ideea de păcat. Aceasta, la rândul ei, se leagă de ideea de Dumnezeu, ca sursă și ca temei al moralității. De aici vine ușor rândul ideilor despre judecata de apoi, rai, iad etc.

În acord cu toate cele de mai sus, în viziune religioasă, starea de comă apare ca fiind un fel de post-cameră a vieții terestre și de antecameră a vieții eterne. În starea de comă, o parte a sufletului părăsește trupul și ia căile înălțării la ceruri. Aici, Cel de Sus decide dacă cheamă la sine și restul de suflet sau îl trimite pe cel de sus să coboare din nou la trup și să-i mai asigure câțiva ani de viață. În acest joc al stărilor de spirit, numai și numai Dumnezeu are putere. El are în mâinile sale tot procesul, tot conflictul dintre mecanismele vieții și cele ale instituirii morții. Victoria morții înseamnă plecarea din trup a ultimei fărâme de suflet, a celei care comandă bătăile inimii și mișcările plămânilor. Moartea ca moarte este marea trecere a trupului de la a fi un sistem de țesuturi și celule spre a fi doar o grămadă de molecule. Înseamnă trecerea de la a fi ceva de ordin bio-psihic la ceva doar de ordin fizico-chimic. În acest ceva "doar fizico-chimic" entropia își face nestingherită toate jocurile.

Modul monoteist de a pune și de a considera raporturile între viață și moarte și, mai ales, de a le considera în situațiile în care suntem pe jumătate morți și pe jumătate vii ar merita câteva comentarii cu un caracter ceva mai general. Un asemenea

comentariu ar fi acela că ideea nemuririi sufletului este o idee mare. Aș zice foarte mare. Și este așa deoarece în ea se așază toată dorința noastră de nemurire. În ideea vieții de apoi avem prinsă și afirmată cea mai ardentă aspirație a ființei noastre, aspirația spre eternitate. Nu-i deloc întâmplător că de Crăciun cântăm "O, ce veste minunată", cântăm vestea care până la urmă se rezumă la versurile "Bucurați-vă cu toții, C-a pierit puterea morții". Că această "pieire" e una falsă, e una iluzorie, nu contează. Contează că am găsit în această mare iluzie o cale a eternizării noastre. Contează că am îndrăznit să fim ca Dumnezeu – nemuritori.

Se zice că ideea vieții de apoi, în ciuda caracterului ei iluzoriu, îi poate ajuta pe oameni să moară mai ușor. Poate că da, poate că nu. Propaganda religioasă, tot umblând pe la ideea de păcat și tot amenințând cu perspectiva judecății de apoi și cu chinurile iadului, ne face mai degrabă să murim mai greu.

Cred că am putea muri mai ușor dacă am adopta față de moarte atitudinea nemuritorului Socrate. Aceasta ar însemna să întâmpinăm ceasul morții cu liniștea și cu seninătatea cu care el și-a băut cupa cu cucută. Sigur, am muri mai ușor dacă am putea îmbrățișa, la modul rațional, sentința lui Hegel: Tot ce se naște merită să piară. O așa sentință a decurs și decurge firesc din toată dialectica gândirii sau filozofiei hegeliene, dialectică așezată convingător în mănunchiul de concepte: contradicție, devenire, cantitate, calitate, măsură, negare și negarea negării. Pe deasupra sau pe dedesubtul acestora, cele două scheme – în sine, în altul, în sine și pentru sine; teză, antiteză și sinteză. În lumina mișcării tuturor acestora și sănătatea și boala, și viața și moartea apar ca fiind momente ale curgerii eterne.

Am putea muri mai ușor și dacă am asculta de Heidegger, dacă am putea admite împreună cu el că moartea, ca moment și ca dimensiune a dasein-ului, este sensul ultim al vieții. Este ținta

oarbă a acesteia. Ea nu este nici bună, nici rea. Ea pur și simplu este. Este pur și simplu împlinirea vieții.

Nu departe de Heidegger l-am putea aduce în discuție și pe Sartre. Chiar dacă moartea este marele absurd, trebuie să ne-o asumăm. Trebuie să înțelegem că ceasul ei este ceasul stingerii "pentru sinelui", al trecerii lui în lumea "în sinelor".

Niciunde în filozofiile abia amintite nu dăm peste ceva care să semene cu Dumnezeu creator, judecător, atot-iubitor etc. Niciunde ceva despre viața de după, ceva despre păcate, despre rai sau iad. Nu se promite niciunde vreun fel de "viață veșnică". Totul, totul se înscrie în firescul natural și în cel general uman.

În jocul meu de-a filozofia am adus lângă patul celui în comă și alți filozofi și alte orientări.

L-am adus, de pildă, pe nemuritorul Aristotel. Acesta a glăsuț mult despre rolul a ceea ce el a numit entéléhia – cu altceva decât énergeia – în considerarea fenomenelor vieții. A vorbit, de asemenea, despre cele patru tipuri de cauze – materiale, formale, eficiente și finale – cauze pe care, cu multă ușurință, le-a identificat în cazurile de sănătate și boală, viață și moarte.

L-am mai adus și pe marele Kant. El a vorbit ceasuri bune despre faptul că, potrivit filozofiei sale viața, moartea, coma, boala etc. sunt lucruri în sine, adică lucruri care, în ciuda tuturor eforturilor noastre de cunoaștere – sensibilitate, intelect, rațiune – nu devin și, în principiu, nu devin lucruri cognitive pentru noi. Noi știm cum le vedem și cum le gândim, dar nu știm dacă ele sunt chiar așa cum ni le prezintă simțurile și nici cum ni le dezvăluie gândirea.

Kant a vorbit mult și despre Dumnezeu și despre viața de apoi. Zicea că aceste două idei au sens numai una prin alta. Mai zicea că ideea de Dumnezeu este prin excelență o idee antinomică. Rațiunea o poate argumenta și contraargumenta în egală măsură. Dacă ea poate fi undeva și cumva argumentată, atunci numai și

numai în zona rațiunii practice, adică morale. Și aceasta în măsura în care Dumnezeu apare ca fiind sursa și temeiul moralității. Dar o așa moralitate, mai zicea Kant, nu este și nu poate fi pe măsura demnității umane. Ea îi pune pe creștini să îngenuncheze și pe musulmani să facă mătănii până ce dau cu nasul de pământ. Pentru a vorbi de altă morală, de una liberă de orice teamă de Dumnezeu, zicea Kant, trebuie să îmbrățișăm morala calității de om. Noi să fim sursa și garantul moralității. O asemenea morală ar fi aceea a legii morale din noi, ar fi aceea pe care o conține imperativul categoric: să faci întotdeauna în așa fel încât norma conduitei tale să devină lege pentru toți. Sau: să vezi în oricine un scop și niciodată un mijloc. Și Kant a mai zis... și a mai zis....

Toate cele zise de Kant și de alții ar fi meritat prezentări mai largi și comentarii pe măsură. Nu le-am făcut și nu le voi face. Prea s-ar înmulți paginile acestei povești. Și așa cred că m-am cam întins cu filozofia. Cu toate acestea, doar câteva rânduri despre neopozitivism.

Un reprezentant al acestuia a luat în derâdere toate cele zise despre viață, moarte, sănătate, boală, comă, despre eternitate și ne eternitate. Toată tematica luată în discuție a fost considerată o tematică rău pusă. Despre așa ceva mai bine să tăcem.

Ar fi bine dacă am putea tăcea, dar nu putem. Nu putem din cauza calității noastre de oameni. În numele acesteia suntem nu numai savanți și poeți, mai suntem și *homo philosophus*. Ca *homo philosophus* e bine și trebuie să medităm asupra condițiilor și esențelor vieții pentru a înțelege mai bine ce este și unde ne duce moartea.

Pentru a înțelege că ea realmente ne duce undeva unde nu este "nici întristare și nici suspinare", dar că ea nu ne duce la "viață veșnică". Ea ne duce, dacă-i vorba să ne ducă undeva, numai și numai în neant. În neantul neantului. Meditând asupra morții, vom putea ajunge să înțelegem mai bine frumusețea și/sau

frumusețile vieții. Vom putea ajunge să înțelegem că, dacă nu trăim oricât, nu putem trăi nici oricum. Poate vom ajunge să înțelegem că viața ne cere s-o prețuim. S-o prețuim și să-i armonizăm valorile în așa fel încât să triumfe dimensiunile umanului. Să nu ne zbatem doar pentru avere și bani, ci să ne zbatem mai ales pentru adevăr, bine și frumos. Să ne zbatem în așa fel încât să lăsăm ceva în urma noastră. Să lăsăm un copil, o floare, o idee și poate chiar o poezie.

5.7. Despre băsism

După naivitățile cu care am încheiat cele gândite și scrise pe teme de filozofie, poate că a venit timpul să scriu câte ceva și despre cele gândite pe teme politice. Au fost și asemenea teme în câmpul jocurilor mele imaginative. Au făcut și ele parte din povestea operației mele. Parte a unei povești care n-a fost deloc o simplă poveste, a fost de fapt o poveste foarte adevărată, o poveste trăită, trăită.

În gândurile mele de culoare politică nu m-am dus prea departe. N-am ajuns, de pildă, pe la politica globalizării, a miracolului chinez, a eșecurilor politicii americane prin locurile în care și-a găsit interese strategice. M-am gândit mai mult și mai mult la momente și aspecte politice din spațiul României. Și aici au fost și sunt destule care îndeamnă la întrebări și care așteaptă răspunsuri.

Dar dintre multele întrebări ale spațiului nostru politic, întrebarea care mi-a fost cel mai mult și mai insistent în minte a fost aceea legată de Băsescu și de băsism. Mai pe scurt: Ce este sau ce-ar putea să fie băsismul?

Pe când eram în țară și eram înainte de declanșarea bolii întrebarea cam plutea în aer. Ba în unele ziare și prin multe emisiuni televizate ea începuse să prindă anumite contururi. Aceste contururi mi-au pus-o și mai bine în atenție și m-au îndemnat să-i dau și eu un anume contur.

Unii au zis sau au lăsat să se înțeleagă că definiția și caracterizarea băsismului este una simplă, simplă. Lăsau să se înțeleagă că băsismul e tot ce ne vine de la Băsescu, de la tot ce toarnă el pe scena vieții noastre politice. O asemenea opinie este ori prea abstractă, ori prea concretă. E prea abstractă pentru că nu spune nimic și prea concretă deoarece vrea să spună tot. În acest

ultim sens ar intra nu numai cele decise pe la Cotroceni și spuse la conferințe de presă, dar și toate hăhăielile făcute pe la vizitele de lucru și restaurante.

Dar orice definiție, ca definiție, și orice caracterizare, ca și caracterizare, trebuie să spună ceva esențial, ceva ce se manifestă în și prin toate gesturile concrete.

În același timp, punctul de vedere după care băsismul ar fi tot ce ne vine de la Băsescu este unul și foarte neutral. El este bun și pentru pentru și pentru contra, este bun și pentru adepți și pentru adversari. Or, în plan politic, neutralismul nu duce la nimic. În politică trebuie să ai atitudine. Și trebuie s-o ai chiar și atunci când vrei să explici gesturi, vorbe, acțiuni, concepte.

De pe poziții declarat bāsiste, unii au zis și mai zic prin unele locuri – presă, televiziune etc., - că bāsismul ar fi un nou curent "ideologic" ori o nouă linie "doctrinară". Cei care susțin așa ceva sunt bāsisti înrăiți. Îl au pe Băsescu în cuget și-n simțire. Recurg la așa aberații din motive de mare slugărnice. Vor să-i cânte președintelui osanale, să-l facă să creadă chiar că ar putea fi un autor de nouă linie ideologică și doctrinară. Dar de unde așa ceva? De unde așa ceva când Băsescu al nostru nu prea știe nici măcar ce-ar putea fi doctrinele și ideologiile?! El se încurcă chiar și atunci când este vorba de problema politică mult mai simplă – dreapta și stânga. Așa le încurcă încât, într-o noapte, a trecut de pe stânga pe dreapta. Așa le încurcă încât în ceea ce face nu mai este nici dreapta, nici stânga. Iese un ceva care este când una, când alta, după cum sunt capriciile lui politice zilnice. El nu are nicio ideologie, nicio doctrină, nicio dreaptă și nicio stângă pentru că, în ceea ce zice și ceea ce face, nu se vede decât pe el.

Opinia după care bāsismul ar fi o "nouă linie" ideologică ori doctrinară este atât de aberantă încât nu cred că merită să fie luat prea în serios. Când prea iei în seamă ceva neserios devii neserios tu însuși. Așa că...

Așa că trec la cei care văd în băsism doar un fel nou de a face politică, de a te juca de-a președinția. Un fel nou de-a face politică curentă.

Dacă prin fel, mod, stil de a face politică înțelegem democrație sau dictatură, atunci, pe undeva, bäsismul s-ar putea regăsi.

El este un fel de dictatură învelită în ceva democratic și este o democrație care, dracu' știe cum, a născut și naște dictatură. Voind să fie și una și alta, bäsismul nu este nici una, nici alta. Este o proastă amestecătură de amândouă.

Ca formă de dictatură, bäsismul, însă, nu poate fi apropiat de niciuna din dictaturile mari ale istoriei contemporane – hitlerism, stalinism, maoism etc.

A face o așa apropiere înseamnă să-ți bați joc de una sau de alta din dictaturile amintite. În fruntea acestora au stat personalități puternice. Personalități negative, dar personalități. Or, la noi?! La noi de unde personalitate? Băsescu nu este nici măcar ca persoană o persoană bine conturată. Este un individ plin de capricii. Dictaturile invocate au tâșnit din întinse și consistente ideologii. Or bäsismul? De unde? De unde ideologie? De unde doctrină? În bäsismul nostru se face politică după ureche. Dictaturile invocate au făcut istorie. O istorie proastă, dar istorie. Or, bäsismul? Ce istorie? De unde istorie?

Băsescu al nostru nu se poate apropia nici măcar de Ceaușescu. Acesta a avut un crez, a luptat și a murit pentru el. Acesta, că ne place, că nu, a lăsat câte ceva în urma lui. Or Băsescu? Băsescu ce ne lasă? Nimic, aș zice, absolut nimic. Ba, pardon. Parcă ne lasă totuși ceva, ne lasă bäsismul și multe, multe datorii. Ne lasă o moștenire urâtă și o moștenire grea, o moștenire cu care nu numai actualul guvern are a se lupta, ci și multe alte guvernări viitoare.

Ca amestec de democrație și dictatură, bäsismul nu poate fi prea aproape nici de democrațiile consolidate. Mai ales apusene și nordice. În aceste democrații, partidele sunt partide, adică partide

care-și respectă bine doctrinele și programele. Ele știu pe cine reprezintă și știu ce vor să facă pentru țară.

Partidele care se respectă ca partide lucrează de regulă după principiul: Mai întâi țara, mai întâi oamenii ei. Ele nu sunt făcute doar pentru membrii partidului și, cu atât mai puțin, doar pentru liderii lor. În instituirea acestor partide pare că s-a înțeles că activitatea politică este și trebuie să fie cea mai altruistă formă de activitatea socială.

Or la noi! La noi partidele par a fi făcute doar pentru membrii lor. Ceilalți, după aceea. Dacă mai rămâne loc sau dacă mai rămâne ceva. Ba, mai mult, partidul de suflet al domnului Băsescu a ajuns să fie al lui și numai al lui. Să fie la dispoziția poftelor sale. Băsescu n-a condus niciodată pentru alții, a condus numai pentru sine. Egoismul politic e un ceva care îl caracterizează.

În democrațiile care se respectă ca democrații, alegerile sunt alegeri, sunt la baza democrației. Campaniile electorale sunt ceea ce trebuie să fie, sunt dispute publice pe idei și programe, pe teme ale prezentului și mai ales ale viitorului. Dispute care se duc cu mijloace politice și nu cu altele. Sunt realmente doar propagandă electorală. Zilele de alegeri sunt zile de sărbătoare, zile de bilanț. Rezultatele sunt un ceva de ordinul sfințeniei. Votul se respectă. El este doar esențialul democrației. Or la noi?! La noi ce-a făcut domnul Băsescu din alegeri? Un fel de caricatură. Campaniile electorale au ajuns să fie doar gâlceavă între politicieni și despre politicieni. Au ajuns să fie veritabile perioade de cumpărare și vânzare de voturi. Pe la noi, în vremurile domniei Băsescu, voturile erau numărate și adunate în așa fel încât cel cu domnia să fie reales sau să nu fie demis. În ochii aceleiași domnii, regula majorității – regulă sfântă a democrației – nu prea conta. Băsescu se juca de-a majoritatea cum dorea. Democrația doar trebuia să fie dictatură.

În orice democrație cât de cât normală, puterile și instituțiile

statului își joacă jocul lor și numai al lor. În acest joc ele se completează și se armonizează. Se mișcă într-un echilibru dinamic. Nicio putere și nicio instituție nu-și iese din matcă, niciuna nu inundează prin jur. Numai la noi această regulă a fost teribil de încălcată. Băsescu s-a gândit că președinția, adică el, trebuie să facă totul și să fie în toate. Să fie guvern, parlament, poliție, justiție, armată, securitate etc. Din dorința de a le face pe toate, n-a făcut nimic. În schimb, mereu și mereu, s-a lăudat cu realizările altora. Prin voința de a dicta peste tot, Băsescu al nostru a instituit o foarte urâtă dictatură. Cineva zicea că noi vom face, poate, o democrație "originală". Cu siguranță, însă, nu se gândea la convertirea democrației în dictatură.

Dacă bäsismul ca bäsism nu este, la modul curat și de fapt, nici dictatură, nici democrație, atunci ce-ar putea fi? Care i-ar fi caracteristica caracteristicilor?

Încercând un răspuns aș îndrăzni că scriu că *bäsismul este un amestec urât de dictatură și de democrație. Amestec în care dominantă dominantelor este prea marea dorință de putere și de tot mai multă putere.*

Această dominantă țâșnește aproape spontan dintr-un prea puternic instinct al puterii. Atât de puternic că nu mai lasă niciun loc raționalității și normalității. El parcă vine direct dintr-o genă specială, genă care face din dorința de putere o adevărată boală. Face o paranoia. Această boală face ca domnul nostru Băsescu să fie mai degrabă un animal politic decât un om politic.

Un om politic este un om al raționalității și al normalității. Un om al dialogului civilizată și nu al disputei eterne. Un om al măsurii lucrurilor și nu al depășirii oricăror măsuri. Orice om politic normal se gândește în primul rând la alții. El nu deturneză politicul de la a fi activitate socială în binele altora. El înțelege că activitatea politică e cea mai neegoistă formă de activitate socială. Pentru el, ceilalți sunt întotdeauna scopuri și abia după aceea,

eventual, și mijloace.

Or, în cazul Băsescu nu prea avem de-a face cu așa ceva. În modul lui de a face politică, el e la început, e la mijloc și la sfârșit. La el funcționează aproape fără rezerve principiul: În primul rând eu, în al doilea rând eu și în al treilea rând tot eu. Un partid contează doar dacă este partidul lui, ceilalți contează ori ca slugi ori ca votanți. Țara trebuie să fie toată la picioarele lui.

În dorințele lui de putere, domnul Băsescu nu are nicio măsură. Nicio măsură în a-și elimina adversarii politici, nicio măsură în afirmarea dorinței sale de putere. Nu are nicio problemă în a spune azi una și mâine alta.

Orice om politic care s-ar înscrie în liniile normalității, atunci când ar vedea că oamenii nu-l mai vor, când milioane votează împotriva sa, și-ar da demisia de onoare. Or la președintele nostru așa ceva nu se poate. Boala puterii nu-l lasă să recurgă la un așa gest. Această boală îl va roade până la moarte.

Acum, când este pe ultima sută de metri, când știe că va pleca de la Cotroceni, după cum se vede destul de bine, nu se gândește decât la cum să mai rămână în politică. Să rămână într-un prim plan. Din acest plan să se poată întoarce la Cotroceni. Dacă se va întoarce se va gândi din nou la modificarea Constituției în așa fel încât să poată rămâne președinte pe viață. Dacă se va vedea președinte pe viață, se va gândi, probabil, cum să se încoroneze împărat.

Boala, boala puterii nu-l lasă în pace. Ea îl împinge spre așa gânduri.

După cele zise despre esențialul felului băsist de a face politică, dacă am pune în atenție fenomenalizările acestui esențial, am putea ajunge la a doua aproximare a ceea ce ar fi bäsismul ca bäsism. Am putea zice că bäsismul este *un pumn de urâte năravuri politice*. Năravul năravurilor l-am spus – *boala de putere*. Din aceasta parcă țâșnește imediat *obrăznicia*. Băsescu al

nostru a fost și este un mare obraznic. Pielea de pe obrazul lui e de hipopotam. Numai așa se explică dezinvoltura cu care a ieșit și iese la televizor chiar și după al doilea referendum. Numai așa se explică gândul că pe viitor ar vrea să fie cel puțin încă o dată președinte.

Nu departe de obraznicie se așază năravul *corupției*. Băsescu al nostru este și un mare corupt. A strigat și strigă împotriva corupției ca să facă loc propriilor sale fapte de politică. A excelat și excelează mai ales în gesturi ale corupției politice.

După cele două năravuri de ordinul fenomenalizării se poate ușor vorbi de *demagogie* și *populism*. Aceste ultime năravuri sunt foarte strâns legate, dar nu sunt identice. Demagogia înseamnă a promite lucruri pe care știi bine că nu le poți onora. Populismul este hăhăiala și mersul pe la petreceri de tot felul pentru a face rost de voturi.

Nu departe s-ar putea vorbi de năravul *minciunii*. Pentru domnul nostru Băsescu nu-i nicio problemă că ceea ce zice nu are nicio acoperire în realitate. În cazul lui s-ar potrivi foarte bine poezia lui Vlahuță "Minciuna stă cu regele la masă".

Un nărav care se leagă strâns de unele din cele de mai sus este *sămânța de scandal*. În numele acestei semințe, președintele nostru e în permanentă campanie electorală. Nu-și scapă nicio clipă adversarii din ochi. Mereu critică, mereu dezbină. Toate acestea le face cu o mare doză de *frățărnicie*. El este unul și mereu vrea să arate că el e altul. E un mare complexat, dar nu vrea să-și admită complexe.

Un alt nărav de bază ar fi acela al *inconsecvenței*. Pentru el nu contează că spune astăzi una și mâine alta. În gura lui cuvintele nu prea au mare proprietate. Pentru el n-a fost nicio problemă să treacă de pe stânga pe dreapta vieții politice. N-a fost nicio problemă să treacă de la PDL la PMP. Au apărut și apar așa multe inconsecvențe deoarece viața politică a domnului Băsescu e fără

ideologie, fără doctrină, fără principii.

Toate cele de mai sus par a fi învelite într-o caracteristică mai generală – *ticăloșia*. Băsescu a venit la putere strigând tare, tare că vrea să termine cu "sistemul ticăloșit" de până la el, pentru ca apoi să instituie un sistem și mai ticăloșit.

Pe lângă cele subliniate până acum, s-ar mai putea vorbi de două năravuri derivate sau colaterale – *căpătuiala* și *hăhăiala*. Căpătuiala poate fi pusă în legătură cu corupția, iar hăhăiala cu populismul.

Cam în termenii de mai sus am gândit eu, pe când eram în clinică și mă jucam de-a politica, esențialul și fenomenalul din modul de a face politică. Și nu cred că am greșit. Dacă am greșit pe undeva, nu cred că am greșit prea mult. Dar de judecat îi las și pe alții să judece. Dacă sunt dintre aceia cărora nu le pute gura, atunci vor gândi ca mine. Dacă sunt dintre cei cărora le pute gura mă vor judeca foarte aspru. Dar...

6. Fără concluzii

Am apropiat viața mea din clinică de viața celor din peștera lui Platon, a celor care putând vedea doar umbrele lucrurilor le considerau pe acestea ca fiind adevărata și/sau autentică realitate. Și am făcut această apropiere deoarece, realmente, de la fereastra unei clinici, așa cum pe undeva am mai scris, altfel apar raporturile dintre real și ireal, dintre autentic și neautentic. De la o așa fereastră îți se pare, la modul cel mai serios, că în clinică-i viața adevărată, că doar aici oamenii se bat pentru condiția de bază a vieții lor – sănătatea. Cei de afară sunt niște nebuni. Și sunt nebuni deoarece aleargă după lucruri care sunt mult prea neesențiale – bani, haine, lux, aventură, aventură etc. Doar viața din clinică e autentică. Cea de afară e una falsă sau plină de falsuri.

După ieșirea din peșteră am avut nevoie de o perioadă de reacomodare. Viața de afară parcă mă orbea și mă obosea. Multe lucruri elementare mi se părea că le-am uitat. Mi se părea că trebuie să reînvăț să merg, să cobor scările și să le urc. În primele zile după venirea acasă îmi era frică să cobor dealul pentru că mă gândeam că n-o să-l mai pot urca. Mi-a trebuit o perioadă bună de revenire la practica cititului, a scrisului și a statului la televizor. După ieșirea din clinică s-a prelungit destul de mult situația din interior. Destul de mult timp am refuzat să pun mâna pe o carte, pe condei sau pe butoanele telecomenzii. După un timp, încet, încet, am început cu revenirea la televizor. Primele așezări în fața televizorului au fost la un meci de fotbal. Juca Bayer München. Tot cu timpul am pus mâna și pe ceva pentru citit. Era buchisirea a ceva din Der Spiegel. Cu scrisul a fost ceva mai greu. Cu greu m-am decis să mă apropiu de masa de scris, de condei și de coala albă, deși din clinică eram decis să scriu ceva despre povestea cu Daniela și despre cearta mea cu Băsescu. Până la urmă, într-o bună noapte, într-un ceas de nesomn, am sărit și am scris aproape ca

dintr-o suflare articolul "Degetul unei nemțoaice". După aceea, mai noaptea, mai ziua, am scris "Despre băsism". După generalitățile defnirii și caracterizării acestuia, mi-a zburat gândul și apoi condeiul pe la "Băsescu și obrăznicia", "Băsescu și corupția", "Băsescu și minciuna". Am scris pe teme ale bäsismului până am ajuns la zece articole. Toate aceste zece, plus articolul despre Daniela, le-am trimis la Cluj și au apărut deja în paginile Făcliei.

După ce m-am convins că scrisul nu merge rău, m-am gândit să mă apuc de ceva mai lung. Și m-am apucat de paginile pe care acum le închei. Vreau să le pun punct prin a scrie că povestea de mai sus n-a fost o simplă poveste. A fost un fragment de viață. Și încă unul plin de tensiuni de tot felul. Toate "jocurile" mele cu boala, cu psihologia acesteia, cu filozofia și politica au mișunat prin zonele minții mele. Deși doar în minte, toate au fost jocuri aievea, au fost realități. A aparținut fazei de după ieșirea din clinică doar punerea lor în frază și în pagină. În conținut, povestea a fost așa cum am scris-o. A fost așa cum am zis, o poveste care n-a fost o poveste.

După toate aceste pagini și după o pauză, poate mă voi gândi la altceva. Poate la "Socrate și Isus".

Freiburg, 12 aprilie 2014